



Vrouwen en mannen van Europa

**VERGELIJKE
AANWIJZINGEN OVER
ENKELE SOCIALE
PROBLEMEN**

**COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN
RUE DE LA LOI 200 • 1049 BRUSSEL**

Vrouwen en mannen van Europa

Vergelijkende houding ten opzichte van sommige maatschappelijke problemen

Resultaten en analyses van
eensteekproefenquête in de negen landen
van de Europese Gemeenschap ter
gelegenheid van het Internationaal Jaar van
de Vrouw

Brussel
(200 rue de la Loi)
december 1975



Document opgesteld door Pierre Dieumegard voor [Europa-Democratie-Esperanto](#)

Het doel van dit “voorlopige” document is om meer mensen in de Europese Unie in staat te stellen documenten te bekijken die door de Europese Unie zijn geproduceerd (en door hun belastingen worden gefinancierd).

Als er geen vertaling is, worden burgers uitgesloten van het debat.

Dit document „Eurobarometer” bestond alleen in het Engels, [het Frans en het Duits in een pdf-bestand van het type „image”](#). Vanuit het oorspronkelijke bestand hebben we een tekst-type ODT-bestand gemaakt, voorbereid door Libre Office-software, voor machinevertaling in andere talen. De resultaten zijn nu [beschikbaar in alle officiële talen van de Europese Unie](#).

Het is wenselijk dat de EU-administratie de verantwoordelijkheid voor de vertaling van belangrijke documenten op zich neemt. "Belangrijke documenten" zijn niet alleen wet- en regelgeving, maar ook de belangrijke informatie die nodig is om samen weloverwogen beslissingen te nemen.

Om samen onze gemeenschappelijke toekomst te bespreken en betrouwbare vertalingen mogelijk te maken, zou de internationale taal van het Esperanto zeer nuttig zijn vanwege zijn eenvoud, regelmaat en precisie.

Neem contact met ons op:

[Kontakto \(europokune.eu\)](mailto:europokune.eu)

<https://e-d-e.org/-Kontakti-EDE>

Inhoudsopgave

Inleiding.....	5
Deel 1: Belangrijkste resultaten van het onderzoek.....	8
I Het probleem van de status van vrouwen: belang van het probleem, perceptie en beoordeling van verandering.....	9
1. Het belang van het probleem.....	9
2. Perceptie en beoordeling van verandering.....	13
II De chances van vrouwen en mannen voor het leven.....	23
1. Het algemene oordeel.....	23
2. Waarom zijn vrouwen minder waarschijnlijk?.....	27
3. Discriminatiegebieden.....	31
III De respectieve aspiraties van vrouwen en mannen om verschillen in sociale rollen te verzachten.....	37
1. Wat wil de meerderheid?.....	37
2. "Feminisme"	40
3. Drie situaties van het dagelijks leven.....	44
IV De respectieve en wederzijdse houding van vrouwen en mannen ten aanzien van beroepswerkzaamheden.....	49
1. Werkgelegenheid en niet-arbeid.....	50
2. Tevredenheid met eigen werk.....	53
3. Tevredenheid toegeschreven aan de echtgenoot met betrekking tot het werk dat hij of zij doet.....	59
4. Beroepsactiviteit van vrouwen.....	61
V. Sociale vormen die belangrijk worden geacht voor de verbetering van de positie van vrouwen.....	71
VI Houdingen ten opzichte van politiek en vormen van sociale participatie.....	74
1. Politiek, wat moet boven alles de zaak van de mensen zijn?	76
2. De respectieve politieke rollen.....	80
3. De mate van vertrouwen in een man of vrouw als politiek vertegenwoordiger in het parlement.....	83
4. Sociale participatie.....	87
VII Gevoelens van tevredenheid of ontevredenheid.....	101
1. Het algemene gevoel van tevredenheid.....	101
2. Specifieke aspecten van gevoelens van tevredenheid.....	105
VIII Het gevoel van geluk.....	110
IX Standpunten ten aanzien van de Europese Gemeenschap en de eenwording van Europa.....	114
1. Degemeenschappelijke markt.....	114
2. De eenwording van Europa.....	120
3. De Europese Gemeenschap en de veranderende positie van de vrouw.....	126
Deel II Verklarende essay over de vorming van attitudes ten opzichte van de status van vrouwen.....	131
Inleiding tot de methodiek.....	132

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

Typologische analyse van de houding van het publiek ten opzichte van de status van vrouwen.....	132
III Factoranalyse en multicriteriaanalyse van antwoorden.....	139
1. Voor of tegen sociale verandering.....	142
2. Optimisme en pessimisme.....	153
Conclusies.....	159
Opmerkingen.....	160
Technologische ontwikkelingen: Het was de tijd van schrijfmachines en stencils.....	160
Wijzigingen in de redactionele stijl: Dit was het moment waarop de redacteurs dachten (en hun gedachten toonden).....	160
Enkele grafieken die het mogelijk maken om de gegevens van 1975 te visualiseren.....	161
Snelheid van verandering.....	161
Belang en betekenis van verandering.....	162
In concrete situaties lopen de nationale meningen ook sterk uiteen.....	163
BIJLAGEN.....	164
I. Namen van onderzoeksinstituten en data van interviews.....	164
II. Technische opmerkingen.....	164

Vrouwen en mannen van Europa

Vergelijkende houding ten opzichte van
sommige maatschappelijke problemen

Inleiding

Ter gelegenheid van het Jaar van de Vrouw en, meer fundamenteel, om een beter inzicht te krijgen in de houding van vrouwen en mannen ten opzichte van bepaalde problemen in onze samenleving, heeft de Europese Commissie in de maand van het kwaad 1975 opdracht gegeven tot een steekproefsgewijze studie in de negen landen van de Gemeenschap.

Dit was de eerste keer dat een dergelijk onderzoek op internationaal niveau over dit onderwerp werd uitgevoerd. Ongeveer 9500 mensen - mannen en vrouwen - van 15 jaar en ouder, verdeeld in nationale representatieve steekproeven, werden mondeling geïnterviewd door onderzoekers van acht gespecialiseerde instituten, op basis van een vragenlijst met ongeveer 50 vragen, waaronder de vragen die overeenkomen met EUROBAROMETER 3.¹

Het aantal respondenten in elk land is als volgt:

	Mannen	Vrouwen	Totaal
België/België	728	779	1507
Danmark	505	568	1073
Deutschland	483	556	1039
Frankrijk ²	563	593	1156
Verenigd Koninkrijk ³	622	703	1325
Ierland	475	521	996
Italia	526	517	1043
Luxemburg	151	160	311
Nederland	539	554	1093
GEMEENSCHAP	4592	4951	9543

1 De Euro-Barometer is een opiniepeiling die om de zes maanden in de landen van de Europese Gemeenschap wordt gehouden. De resultaten van nr. 3 zijn begin juli gepubliceerd '75. De precieze data van de gesprekken en alle andere technische informatie zijn opgenomen in de bijlage bij dit document, samen met een lijst van de instituten die verantwoordelijk zijn voor de werkzaamheden.

2 Rekening houdend met de weging van plattelandsgebieden (155 gevallen).

3 Y compris Noord-Ierland (300 gevallen).

De belangrijkste resultaten van dit onderzoek, dat op de een of andere manier vooruitliep op de wensen die werden aangenomen op de Wereldconferentie van het Internationaal Jaar van de Vrouw (Mexico, 19 juni - 2 juli 1975), worden op de eenvoudigst mogelijke manier gepresenteerd. In het algemene actieplan dat aan het einde van die conferentie is aangenomen, staat dat „aan nationale, regionale en internationale onderzoeksactiviteiten, alsmede aan het verzamelen en analyseren van gegevens over alle aspecten van de status van vrouwen, hoge prioriteit wordt gegeven” (punt 161); Zij benadrukt met name het nut van het verzamelen van gegevens over “de levenskwaliteit, bijvoorbeeld de tevredenheid over het beroep, het inkomen, de gezinskenmerken en het gebruik van vrijetijdsactiviteiten” (punt 167).

Dit onderzoek is niet bedoeld om het onderwerp uit te putten; hoewel het universum bijzonder uitgestrekt is en bijna 200 miljoen vrouwen en mannen van 15 jaar en ouder omvat, was de reikwijdte van de vragenlijst opzettelijk beperkt tot enkele onderwerpen die van bijzonder belang zijn voor de Europese Commissie en haar diensten:

het belang dat wordt gehecht aan het probleem van de positie van de vrouw, dat wil zeggen de plaats van de vrouw in de samenleving, in vergelijking met die van de man;

de perceptie en beoordeling van veranderingen met betrekking tot de status van vrouwen;

de beoordeling van de kansen van vrouwen ten opzichte van mannen;

de respectieve aspiraties van vrouwen en mannen om de verschillen tussen de sociale rollen van beide geslachten te verzachten;

de respectieve en wederzijdse houding van vrouwen en mannen ten aanzien van beroepswerkzaamheden;

sociale hervormingen die als een prioriteit worden beschouwd om de positie van vrouwen te verbeteren;

houding ten opzichte van politiek en vormen van sociale participatie;

de niveaus en componenten van het gevoel van tevredenheid en ontevredenheid;

het gevoel van geluk;

- houding ten opzichte van de Europese Gemeenschap en de eenwording van Europa.

Het doel van de Europese Commissie bij de publicatie van dit verslag, waarvan de inhoud - gegevens, analyses, aannames - op geen enkele manier haar verantwoordelijkheid neemt, is om het breedste debat te stimuleren over de plaats van vrouwen in Europa en over de initiatieven die op alle niveaus en op alle gebieden moeten worden genomen, zodat de opbouw van een verenigd Europa ook een zaak van vrouwen is.

Dit verslag bestaat uit twee delen:

- het eerste deel van dit hoofdstuk, in tien hoofdstukken, de belangrijkste resultaten voor elk onderwerp en elk verdrag, d.w.z. de verdeling van de antwoorden voor de gehele Europese Gemeenschap en voor elk van de lidstaten, naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, enz.

- in het tweede deel wordt getracht de verkregen resultaten toe te lichten door middel van een aantal meer diepgaande analyses: eenzogenaaemde typologische analyse (clusteranalyse), factoranalyse en meervoudige classificatieanalyse ().¹

Lezers die onmiddellijk tot de uitleg en conclusies willen komen, kunnen beginnen met het lezen van het verslag in het tweede deel, tenzij ze later terugkeren naar het eerste deel.

¹ De typologie is opgesteld onder leiding van Hélène RIFFAULT (Parijs), coördinator van het onderzoek in de buitenwijken; Factoranalyse en MCA werden uitgevoerd door Margaret en Ronald INGLEHART (University of Michigan). De auteur van dit verslag Jacques-René RABIER, adviseur van de Europese Commissie, wil deze waardevolle coauteurs hartelijk bedanken.

Deel 1: Belangrijkste resultaten van het onderzoek

I Het probleem van de status van vrouwen: belang van het probleem, perceptie en beoordeling van verandering

1. Het belang van het probleem

Een preliminaire vraag – die niet altijd wordt gesteld – in een opinieonderzoek is of en in welke mate respondenten zich bewust zijn van het probleem waarover zij worden gevraagd:

“Op dit moment is er in ons land veel discussie over de status van vrouwen, d.w.z. de plaats van vrouwen in de samenleving, in vergelijking met die van mannen. Is er volgens u op dit moment, in onze samenleving, een probleem voor vrouwen of pa? (Kijkaart). Hoe belangrijk is dit probleem: 0 tekenifie dat het geen probleem is, 10 betekent dat het een zeer belangrijk probleem is.”¹

Indien de antwoorden worden gegroepeerd in drie categorieën, die overeenkomen met respectievelijk de scores 0 tot en met 2 (laag belang), 3 tot en met 7 (gemiddeld belang) en 8 tot en met 10 (hoog belang), wordt de volgende tabel per land en voor de Gemeenschap als geheel verkregen (tabel 1):

Tabel 1 Het belang dat wordt gehecht aan het probleem van de positie van de vrouw (per land)

	Groot belang (scores 8 tot 10)	Middelmatig belang (scores 3 tot en met 7)	Laag belang (scores 0 tot 2)	Gemiddelde score ²
Frankrijk	48	45	7	6,93
Italia	45	44	11	6,72
Luxemburg	49	31	19	6,45
Ierland	42	41	17	6,11
België/België	29	52	18	5,53
Deutschland	23	58	19	5,13
Danmark	26	43	28	4,92
Koninkrijk van Unlted	20	51	27	4,57
Nederland	11	52	34	3,95
Gemeenschap ³	32	50	17	5,68

Een eerste opmerking komt naar voren uit het lezen van deze tabel. In vier landen (Frankrijk, Italië, Luxemburg en Ierland) is het belang dat alle respondenten – vrouwen en mannen – hechten aan het probleem van de status van vrouwen aanzienlijk groter dan in andere landen. De twee extreme posities worden bezet door Frankrijk en Italië enerzijds (met een gemiddelde score van 6,93 en 6,7 2), en Nederland

1 In plaats van de vraag te stellen met behulp van een eenvoudige verbale schaal (“zeer belangrijk”, “belangrijk”, enz.), waardoor het risico bestond dat de nuances in de antwoorden zouden worden verzacht, werd de voorkeur gegeven aan een numerieke schaal, die is geïndexed van 0 naar 10, waarbij het centrale punt dus 5 is.

2 Gewogen gemiddelde van de percentages voor elke score: 10, 9, 8...0. Het centrale punt is score 5.

3 Gewogen gemiddelde naar bevolkingsgrootte van 15 jaar en ouder in elk land.

anderzijds (met een gemiddelde score van 3,95). Nog beter: er zijn ongeveer vier keer zoveel Fransen, Italianen, Luxemburgers en Ieren als Nederlanders die veel belanghechten aan dit probleem (scores 8 tot 10).

Logischerwijs kan worden geconcludeerd dat het probleem in landen waar het als onopgelost wordt beschouwd, als bijzonder belangrijk wordt beschouwd. Dit zijn landen met een katholieke traditie.¹

Opgemerkt zij echter dat België, hoewel een land met een katholieke traditie, meer aan de kant staat van landen waar het probleem niet als zeer belangrijk wordt beschouwd, in een positie die dicht bij het communautaire gemiddelde ligt.

Op het niveau van de Gemeenschap als geheel beschouwd, vinden vrouwen – zoals mag worden verwacht – het probleem van de status van vrouwen vaker dan mannen significant (gemiddelde scores van 6,00 en 5,41). Leeftijd is een belangrijke variabele: jongere mensen (jonger dan 25 jaar) zijn gevoeliger voor het probleem dan hun ouderen, vooral onder vrouwen. Maar de belangrijkste variabele is het opleidingsniveau, hier gemeten aan de hand van de duur van de studies, d.w.z. aan de hand van de leeftijd waarop de respondent zijn studie op volle toeren afrondde.

Zoals blijkt uit tabel 2, is het percentage mensen dat veel belang hecht aan het probleem 39% onder vrouwen van 15-24 jaar, 37% tussen 25-54 en 28 jaar na die leeftijd. In termen van opleidingsniveau (voor beide geslachten) varieert het percentage van 30% voor het laagste niveau tot 40% voor het hoogste niveau.

Tabel 2: Het belang dat wordt gehecht aan het probleem van de positie van de vrouw naar geslacht, geslachten opleidingsniveau² (Gemeenschap als geheel)

	Groot belang (scores 8 tot 10)	Gemiddeld belang (scores 3 t/m 7)	Laag belang (scores 0 tot 2)	Gemiddelde score
Samen	32 %	50 %	17 %	5,68
Mannen	29	51	19	5,41
Waarvan: 15 tot 24 jaar	30	54	15	5,69
25 tot 54 jaar	29	52	18	5,46
55 jaar en ouder	28	49	22	5,31
Vrouwen	35	48	16	6,00
Waarvan: 15 tot 24 jaar	39	47	14	6,30
25 tot 54 jaar	37	47	15	6,05
55 jaar en ouder	28	50	19	5,35
Opleidingsniveau ³				
- laag	30	49	20	5,46

1 De invloed van een cultuur op attitudes en gedragingen betekent niet noodzakelijkerwijs dat er op het niveau van individuen een correlatie bestaat tussen twee variabelen (bijvoorbeeld religieuze verbondenheid of praktijk en het belang dat wordt gehecht aan het probleem van vrouwen). Hoewel in deze enquête helaas geen vragen over religieuze verbondenheid en praktijk werden gesteld, is de hypothese zeer aannemelijk dat een houding die traditioneel gunstig is voor de katholieke religie positief gecorreleerd is met de perceptie van het probleem van de status van vrouwen, dat in Europa objectief op een intensere manier lijkt te ontstaan in landen met een katholieke traditie.

2 Exclusief non-respons (0,9% van het totaal).

3 Gemeten aan het einde van de studieleeftijd: 15 jaar e+ onder, 16 tot 19 jaar, 20 jaar et daarna.

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

- gemiddeld	32	52	16	5,68
- hoog	40	49	11	6,43

De houdingsverhouding, gemeten aan de hand van de drie geselecteerde variabelen – geslacht, leeftijd en opleidingsniveau – verschilt enigszins per land:

- in landen waar een groot deel van de bevolking het probleem als zeer belangrijk beschouwt (Frankrijk, Italië, Ierland, om nog maar te zwijgen van Luxemburg, waar het aantal respondenten slechts 311 is), zijn vrouwen verhoudingsgewijs meer geneigd dan mannen om het probleem als belangrijk te beschouwen dan elders; Met andere woorden, zij zijn zich meer bewust van dit probleem dat hen rechtstreeks aangaat;
- in alle landen vinden relatief minder vrouwen van 55 jaar en ouder het probleem erg belangrijk dan andere vrouwen;
- voor mannen zijn Ierland, Denemarken, Frankrijk en Italië de enige landen waar leeftijd een aanzienlijk verschil invoert;
- het opleidingsniveau, voor personen van beide geslachten samen beschouwd, beïnvloedt de in Italië, Duitsland, België en het Verenigd Koninkrijk bestudeerde houding; In Italië en België ligt de grens echter tussen het lagere en het hogere middenniveau, in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk tussen het lagere midden- en het hogere niveau. In Frankrijk zijn degenen met een gemiddeld opleidingsniveau het meest op de hoogte, wat waarschijnlijk overeenkomt met de massa vrouwen in de leeftijd van 25 tot 54 jaar; Ten slotte is het onderwijs een zwakke of onbestaande determinant in Denemarken, Nederland en Ierland.

Al deze gegevens zijn opgenomen in tabel 3:

Tabel 3

Percentage respondenten dat veel belang hecht aan het geslacht, de leeftijd en de onderwijsstatus van vrouwen¹ (per land)

	Totaal	Mannen			Totaal	Vrouwen			Opleidingsniveau		
		-25	25/54	55+		-25	25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Frankrijk	43%	40%	42%	47%	52%	48%	56%	43 %"	47%	50%	45%
Italia	42	43	44	38	49	55	49	42	41	53	52
Luxemburg ²	48	pm	pm	pm	49	pm	pm	pm	pm	pm	pm
Ierland	38	30	37	44	46	44	48	43	42	41	43
België/België	26	25	26	27	31	41	33	24	24	33	32
Deutschland	18	17	17	20	27	34	28	22	23	19	32
Danmark	27	33	27	23	25	32	26	19	25	24	29
Eenited Koninkrijk	18	16	19	15	22	23	24	19	19	20	27

1 Groot belang = scoort 8 tot 10. Landen worden gerangschikt in dalende volgorde van de gemiddelde scores van belang gehecht aan het probleem.

2 Vanwege het relatief kleine aantal respondenten wordende gerapporteerde resultaten niet gegeven voor Luxemburg.

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

Nederland	11	6	13	9	10	12	9	11	10	10	13
Gemeenschap ³	29	30	29	28	35	39	37	28	30	32	40

2. Perceptie en beoordeling van verandering

Nadat het belang van het probleem van de positie van de vrouw was gemeten, moest nog worden nagegaan of een ontwikkeling werd waargenomen en hoe deze werd gekwalificeerd, zowel wat de betekenis als de snelheid van de verandering betreft.

“Altijd over de plaats van vrouwen in de samenleving, wat je om je heen ziet en wat er tien of vijftien jaar geleden gebeurde, gebeuren er dingen? En zo ja, veranderen zijn de goede of in de verkeerde richting?”

Bijna negen op de tien mensen in de Gemeenschap als geheel zijn zich bewust van een verandering (86%, waarvan 88% mannen en 85% vrouwen), en de overgrote meerderheid van de respondenten is van mening dat de verandering in de goede richting gaat.

Mannen en vrouwen uiten zich op vrijwel dezelfde manier, met een lichte neiging voor vrouwen van 55 jaar en ouder om een verandering minder waar te nemen (of, nauwkeuriger, om minder te reageren dan ze het waarnemen) en een lichte neiging voor meer opgeleide mensen om zich positief uit te drukken.

3 Gewogen gemiddelde, inclusief Luxemburg.

Tabel 4

De perceptie van een verandering in de status van vrouwen en de waardering van de betekenis van deze verandering op basis van geslacht, leeftijd en opleidingsniveau
(Samen met de Gemeenschap)

	Een verandering waarnemen			Neem geen verandering waar	Onbeantwo ord
	Totaal	In de goede richting	In de verkeerde richting		
Samen	86%	76%	10%	8%	6%
Mannen	88	78	10	7	5
Waarvan 15 tot 24 jaar	86	79	7	7	7
25 tot 54 jaar	89	81	8	7	4
55 jaar en ouder	86	72	14	7	7
Vrouwen	85	74	11	9	6
Waarvan 15 tot 24 jaar	85	78	7	10	5
25 tot 54 jaar	88	78	10	8	4
55 jaar en ouder	79	65	14	11	10
Opleidingsniveau					
- laag	84	72	12	9	7
- gemiddeld	88	79	9	8	4
- hoog	90	85	5	6	4

Op nationaal niveau bestaat er geen verband tussen het belang dat wordt gehecht aan de kwestie van de status van vrouwen en de perceptie van verandering. In de groep Frankrijk, Italië, Luxemburg en Ierland is het bewustzijn van het probleem, zoals we hierboven hebben gezien, aanzienlijk groter dan in andere landen; Het percentage mensen dat een verandering waarneemt, is echter bijna hetzelfde in Denemarken (86%) en Frankrijk (89%).

Evenmin lijkt het arrest over de betekenis van verandering verband te houden met het belang dat aan het probleem wordt gehecht: Italianen, Ieren, Denen en Duitsers zeggen bijvoorbeeld hetzelfde en acht op de tien denken dat de verandering in de goede richting gaat.

Tabel 5

De perceptie van een verandering in de status van vrouwen en de waardering van de betekenis van deze verandering¹

(per land)

	Een verandering waarnemen			Neem geen verandering waar	Onbeantwoord
	Totaal	In de goede richting	In de verkeerde richting		
Italia	93 %	81 %	12 %	4 %	3 %
Ierland	91	82	9	6	3
Frankrijk	89	75	14	6	5
Danmark	86	80	6	6	8
Verenigd Koninkrijk	85	73	12	7	8
Nederland	82	69	13	4	14
Deutschland	81	78	3	16	3
België/België	79	67	12	9	12
Luxemburg	78	65	13	10	12
Gemeenschap ²	86	76	10	8	6

Op het niveau van de individuen zelf toont de kruising van de antwoorden op de vraag over het belang van het probleem en het antwoord op de betekenis van verandering alleen aan, zoals de oniet had kunnen verwachten, dat degenen voor wie het probleem klein is, minder geneigd zijn om de verandering positief te beschrijven.

1 Landen gerangschikt in dalende volgorde van percentages van reacties die de perceptie van een verandering uitdrukken (in de goede of verkeerde richting).

2 Gewogen gemiddelde

Tabel 6

De perceptie van een verandering in de goede richting in overeenstemming met het belang dat wordt gehecht aan het probleem van de status van vrouwen

(Samen met de Gemeenschap)

	Verandering gaat in de goede richting	Verandering gaat de verkeerde kant op
Laag belang	67 %	14 %
Middelgroot belang	78	9
Groot belang	78	9

Deze verandering, die door zowel mannen als vrouwen algemeen wordt waargenomen en positief wordt gewaardeerd wat de richting ervan betreft, wordt niet als te snel beschouwd:

Is het dat dingen op dit gebied te snel veranderen, niet snel genoeg of gebruik ik het goed?

De meerderheid van de respondenten in de hele Gemeenschap (43%) is van mening dat dingen precies goed veranderen, 28% dat verandering niet snel genoeg is en 19% dat het snel genoeg is.

Vrouwen – met name jongeren – hebben iets meer dan mannen het gevoel dat verandering niet snel genoeg gaat: 41% in de leeftijdsgroep van 15-24 jaar. Mannen in leeftijdsgroepen hebben relatief meer kans dan vrouwen om te voelen dat dingen precies goed veranderen, waarschijnlijk met een meer gereserveerde houding ten opzichte van verandering.

Ook het opleidingsniveau – dat hier voor beide geslachten in aanmerking wordt genomen – speelt een belangrijke rol: Hoe hoger opgeleide mensen zijn, hoe meer ze het gevoel hebben dat verandering te traag is.

Tabel 7

Beoordeling van de snelheid van verandering met betrekking tot de status van vrouwen op basis van geslacht, geslachten opleidingsniveau

(Samen met de Gemeenschap)

		Een verandering waarnemen			Onbeantwoord
		Te snel	Niet snel genoeg	Precies op de juiste manier	
Samen		19 %	28 %	43 %	10 %
Mannen		19	26	46	9
Waarvan:	15 tot 24 jaar	16	30	43	11
	25 tot 54 jaar	18	27	48	7
	55 jaar en ouder	23	21	45	11
Vrouwen		19	30	39	12
Waarvan:	15 tot 24 jaar	13	41	38	8
	25 tot 54 jaar	19	32	41	8
	55 jaar en ouder	24	18	38	20
Opleidingsniveau					
	- laag	22	23	43	12
	- gemiddeld	16	31	44	9
	- hoog	16	38	40	6

Een meer gedetailleerd onderzoek van de invloed van leeftijd op de beoordeling van de snelheid van verandering toont aan dat, voor zowel mannen als vrouwen, het streven naar snellere verandering afneemt met de leeftijd, maar sterker voor vrouwen:

Tabel 8

Streven naar een snellere verandering van de status van vrouwen naar geslacht en geslacht ¹
(Samen met de Gemeenschap)

	15/24 jaar	25/34 jaar	35/44 jaar	45/54 jaar	55/64 jaar	65 jaar en ouder
Mannen	33 %	33 %	27 %	25 %	22 %	21 %
Vrouwen	40	38	32	27	26	19
Verschil	7	5	5	2	4	2

¹ Percentageleeftijden berekend aan de hand van het aantal personen dat de vraag heeft beantwoord.

Op nationaal niveau zijn de opmerkingen die uit de resultaten naar voren komen als volgt:

In Denemarken en het Verenigd Koninkrijk, twee van de landen waar het probleem van de status van vrouwen – dat waarschijnlijk als grotendeels opgelost wordt beschouwd – niet erg belangrijk wordt geacht, is de absolute meerderheid van de respondenten (respectievelijk 57 % en 52 %) van mening dat het “juist goed” gaat. Maar hoewel er in Denemarken geen verschil is tussen de antwoorden van mannen en vrouwen, uiten Britse mannen vaker de “conservatieve” opvatting dat dingen “vrij snel” gaan dan vrouwen.

2° In Duitsland, Ierland en Frankrijk reageren respondenten iets vaker dan elders dat het niet snel genoeg gaat (respectievelijk 37 %, 35 % en 33 %). In Duitsland, meer dan in Ierland, zijn het vrouwen die deze mening uiten, terwijl er in Frankrijk geen verschil is tussen de antwoorden van de twee geslachten.

3° In Italië is 30% van de mannen en vrouwen het erover eens dat het te snel gaat dan elders, maar het zijn natuurlijk de ouderen en de lager opgeleiden die dat het meest waarschijnlijk zeggen.

Tabel 9

Beoordeling van de snelheid van verandering met betrekking tot de status van vrouwen naar geslacht¹

(Te betalen)

	Het gevoel dat dingen veranderen								
	Te snel			Niet snel genoeg			Precies op de juiste manier		
	H+F	H	F	H+F	H	F	H+F	H	F
Italië	30 %	30 %	31 %	26 %	24 %	28 %	37 %	40 %	34 %
Ierland	16	18	15	35	32	38	42	44	40
Frankrijk	22	18	27	33	33	32	39	43	36
Danmark	13	16	11	15	14	15	57	57	57
Verenigd Koninkrijk	16	16	18	19	17	21	52	56	47
Nederland	21	22	22	16	17	14	46	47	45
Deutschland	9	13	7	37	30	42	42	48	37
België/België	18	19	17	25	24	26	38	38	38
Luxemburg	26	28	25	25	20	29	34	39	30
Gemeenschap ²	19	19	19	28	26	30	43	46	39

Uit onderzoek van de reacties per geslacht en leeftijdsgroep blijkt dat in bijna alle landen de wens om sneller te veranderen sterker is bij jonge mannen en nog meer bij jonge vrouwen dan bij ouderen; De invloed van leeftijd is bijzonder sterk in Frankrijk.

De categorieën die dit verlangen naar verandering het vaakst uitdrukken zijn:

- Duitse vrouwen van 15 tot 34 jaar 62%

- Fransen van 15 tot 34 jaar 49%

Ierse vrouwen van 15 tot 34 jaar 47%

1 Landen worden gerangschikt in dalende volgorde van de percentages van antwoorden die de perceptie van een verandering uitdrukken, volgens de vorige vraag. De percentages van non-respons zijn hier niet opgenomen.

2 Gewogen gemiddelde

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa – mei 1975*

- Franse vrouwen van 15 tot 34 jaar 45%
- Belgen (vrouwen) van 15 tot 34 jaar 44%
- Ierse vrouwen van 35 tot 54 jaar 42%

		15-35 jaar	35-54 jaar	55 jaar en ouder
Deutschland	Mannen	37 %	30 %	35 %
	Vrouwen	62	43	40v
Ierland	Mannen	38	32	28
	Vrouwen	47	42	33
Frankrijk	Mannen	49	33	26
	Vrouwen	45	35	11
Italië	Mannen	32	23	22
	Vrouwen	35	28	23
België / België	Mannen	32	31	24
	Vrouwen	44	27	23
Luxemburg	Mannen	21	30	18
	Vrouwen	33	39	31
Verenigd Koninkrijk	Mannen	22	19	15
	Vrouwen	34	25	11
Nederland	Mannen	26	22	12
	Vrouwen	18	18	17
Danmark	Mannen	23	14	11
	Vrouwen	24	16	9

Tabel 10

Streven naar een snellere verandering van de status van vrouwen naar geslacht engeslacht¹

(Par land)

		15-35 jaar	35-54 jaar	55 jaar en ouder
Deutschland	Mannen	37 %	30 %	35 %
	Vrouwen	62	43	40v
Ierland	Mannen	38	32	28
	Vrouwen	47	42	33
Frankrijk	Mannen	49	33	26
	Vrouwen	45	35	11
Italia	Mannen	32	23	22
	Vrouwen	35	28	23
België / België	Mannen	32	31	24
	Vrouwen	44	27	23
Luxemburg	Mannen	21	30	18
	Vrouwen	33	39	31
Verenigd Koninkrijk	Mannen	22	19	15
	Vrouwen	34	25	11
Nederland	Mannen	26	22	12
	Vrouwen	18	18	17
Danmark	Mannen	23	14	11
	Vrouwen	24	16	9

Samenvattend blijkt uit de antwoorden op deze eerste reeks vragen dat de Europese Gemeenschap, wat de hier bestudeerde problemen betreft, in twee groepen landen is verdeeld: enerzijds landen met een katholieke traditie, waar het probleem van de status van vrouwen door de helft van de bevolking als zeer belangrijk wordt beschouwd; aan de andere kant, België en de andere landen, waar dit geen erg belangrijk probleem is.

In bijna alle landen, maar vooral in landen waar het probleem als zeer belangrijk wordt beschouwd, hechten vrouwen er meer belang aan dan mannen. Over het algemeen zijn jonge vrouwen en vrouwen van middelbare leeftijd bewuster dan oudere vrouwen.

De ontwikkelingen worden verwelkomd door zeven of acht van de tien mensen.

1 Percentages berekend in verhouding tot het aantal mensen dat de vraag heeft beantwoord. Landen worden gerangschikt in dalende volgorde van de percentages van de antwoorden die het streven naar snellere verandering uitdrukken.

Het oordeel over de snelheid van deze evolutie is discriminerend. 4 op de 10 mensen in het algemeen – en iets meer mannen dan vrouwen – zijn van mening dat verandering zich goed ontwikkelt; Dit is zelfs de mening van zes Denen en zes Britse mannen op tien. In Duitsland en Ierland zouden vier op de tien vrouwen en drie op de tien mannen graag zien dat het sneller gaat; In Frankrijk is dit de mening van drie mensen van beide geslachten. In Italië vindt bijna een derde van de bevolking dat dit te snel gaat.”

Het is daarom mogelijk om in het kort drie types de pays te onderscheiden op basis van de dominante houding ten opzichte van verandering:

1° Landen waar wijzigingen als normaal worden aanvaard (Denemarken, Verenigd Koninkrijk, Nederland, België en Luxemburg).

2° Landen waar het streven naar snellere verandering vrij breed wordt uitgedrukt (Duitsland, Ierland, Frankrijk).

3° Ten slotte een land waar de weerstand tegen verandering hoog is (Italië).

II De chances van vrouwen en mannen voor het leven

1. Het algemene oordeel

De evolutie van het debat over de respectieve rollen en status van vrouwen en mannen in onze samenlevingen is redelijk goed bestudeerd. In de Verenigde Staten, bijvoorbeeld, bleek uit enquêtes die in 1972 en 1975 werden uitgevoerd dat er een groeiende ontevredenheid onder vrouwen is, als gevolg van de stijging van het niveau van hun verwachtingen, ondanks, of zelfs als gevolg van, vooruitgang. Veranderingen in de houding van mannen komen overeen met veranderingen in de houding van vrouwen.

In 1972 dacht 32% van de vrouwen in de Verenigde Staten dat mannen een beter leven hadden dan vrouwen, terwijl 34% de tegenovergestelde mening uitte; in 1975 bedroegen de percentages 35 % en 26 %. Aan de kant van de mannen was in 1972 26 % van mening dat mannen een beter leven hadden dan vrouwen, tegenover 36 % die anders dachten, maar in 1975 waren de meningen ook verdeeld: 30% versus 30%.

In dit onderzoek werd een eerste vraag gesteld om de voorkeur van dit algemene oordeel over de levenskansen van respectievelijk vrouwen en mannen te meten:

"Wie heeft een beter leven: Mannen of vrouwen?"				
1. Mening van vrouwen				
	Mannen	Vrouwen	Geen verschil	Geen advies
1975	35 %	26 %	31 %	8 %
1972	32	34	29	5
2. Mening van mannen				
1975	30 %	30 %	31 %	9 %
1972	26	36	31	7

Bron: de Gallup-opinie-index; nr. 118, april 1975, blz. 18-23.

"Van wat je om je heen ziet, zijn vrouwen net zo waarschijnlijk als mannen om te slagen in het leven, waarschijnlijker of minder waarschijnlijk voor mensen in de leeftijd van 20 tot 30 jaar?"

Bijna de helft van de respondenten – en evenveel mannen als vrouwen – is van mening dat vrouwen even waarschijnlijk zijn als mannen (49 %). Iets meer dan een derde (36%) denkt dat vrouwen minder waarschijnlijk zijn. Een op de tien mensen denkt zelfs dat vrouwen meer kans hebben...

Alleen onder jonge vrouwen (15-24 jaar) en onder de meest opgeleide van de twee geslachten heerst de negatieve mening ("minder kansen") enigszins.

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

Vergelijkende verschillen tussen vrouwen en mannen in het leven naar geslacht, geslachten opleidingsniveau
(Samen met de Gemeenschap)

	Vrouwen hebben:			Onbeantwoord
	Zoveel kansen	Meer kansen	minder kansen	
Samen	49 %	9 %	36 %	6 %
Mannen	49	10	36	5
Waarvan: 15 tot 24 jaar	46	7	41	6
25 tot 54 jaar	50	10	36	4
55 jaar en ouder	49	12	31	8
Vrouwen	49	9	36	6
Waarvan: 15 tot 24 jaar	43	7	46	4
25 tot 54 jaar	49	10	37	4
55 jaar en ouder	51	10	28	11
Opleidingsniveau:				
- laag	51	12	29	8
- gemiddeld	47	7	42	4
- hoog	44	7	47	2

Op nationaal niveau is er geen duidelijk verband tussen de perceptie van het probleem als belangrijk en het gevoel dat vrouwen minder waarschijnlijk zijn dan mannen. Het is juist dat in Ierland, waar het probleem van de status van vrouwen belangrijk wordt geacht, het antwoord „minder kansen” zwaarder weegt dan het antwoord „zoveel kansen”, maar alleen bij vrouwen. In Italië, waar het probleem door een groter deel van de bevolking als belangrijk wordt beschouwd, weegt het antwoord “zoveel kansen” ruimschoots op, zowel bij vrouwen als bij mannen. In het laatste land is er ook een hoog percentage reacties – mannen en vrouwen – die vrouwen meer kansen bieden dan mannen: Dit toont duidelijk aan dat de bevolking die zich zeer bewust is van het probleem en vrijreent in het licht van veranderende gewoonten, een gedeelde houding heeft.

Tabel 12

Vergelijkende chances van vrouwen en mannen in het gezicht van het leven volgens geslacht
(per land) ¹

	Vrouwen hebben:								
	Zoveel kansen			Meer kansen			Minder kans		
	H+F	H	F	H+F	H	F	H+F	H	F
Ierland	44 %	45 %	43 %	6 %	10 %	4 %	47 %	44 %	49 %
Deutschland	49	52	47	6	6	5	41	38	43
Frankrijk	55	55	54	5	5	6	36	37	35
Luxemburg	46	57	35	3	3	3	36	30	42
Verenigd Koninkdom	48	47	49	8	8	8	35	36	34
Nederland	49	48	50	6	7	5	35	35	34
Danmark	55	56	55	3	2	3	32	31	32
België/België	53	55	51	6	7	6	32	30	33
Italia	42	41	44	23	23	23	31	32	30
Gemeenschap (gewogen gemiddelde)	49	49	49	10	10	9	35	35	36

Uiteindelijk zijn de categorieën waarin ontevredenheid over het feit dat vrouwen minder kans hebben dan mannen om in hun leven te slagen, het meest voorkomt, in volgorde van grootte, de volgende:

- Ierse mannen en vrouwen met een hoog opleidingsniveau	59 %
Ierse vrouwen jonger dan 25 jaar	58 %
- Duitse vrouwen jonger dan 25 jaar	56 %
- Fransen onder de 25 jaar	55 %
- Franse mannen en vrouwen met een hoog opleidingsniveau	54 %
Ierse vrouwen van 25 tot 54 jaar	53 %
Ierse vrouwen jonger dan 25 jaar	50 %

Hetzal ons misschien verbazen dat de Italianen niet op deze lijst staan. De uitleg is eenvoudig. In categorieën waar het antwoord "minder kansen" niet in de meerderheid is, prevaleert uiteraard het totaal van de antwoorden "meer kansen" en "meer kansen", met zeer weinig non-responsen. Deze "tevreden" reacties kunnen echter overeenkomen met twee zeer verschillende houdingen: ofwel tevredenheid over een probleem dat als opgelost wordt beschouwd (Denemarken, Nederland, het Verenigd Koninkrijk), ofwel tevredenheid over een situatie die men helemaal niet of niet snel wil veranderen (Italië).

¹ De landen worden gerangschikt in dalende volgorde van de percentages van het antwoord "minder kansen" (mannen en vrouwen samen).

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

Op andere landbouwbedrijven is het negatieve antwoord (“vrouwen zijn minder waarschijnlijk”) een goede indicator van ontevredenheid over de huidige status van vrouwen, terwijl de andere antwoorden dubbelzinnig zijn.

Al deze gegevens worden verzameld in de volgende tabel:

Tabel 13

Percentage respondenten dat van mening is dat vrouwen minder kans hebben dan mannen op basis van geslacht, geslachten opleidingsniveau

(door pays)

	Totaal	Mannen			Totaal	Vrouwen			Opleidingsniveau		
		-25	25/54	55+		-25	25/54	55+	-25	25/54	55+
Ierland	44 %	50 %	43 %	42 %	49 %	58 %	53 %	35 %	44 %	46 %	59 %
Deutschland	38	33	36	42	43	56	39	42	35	48	46
Frankrijk	37	55	36	31	35	45	38	18	23	39	54
Luxemburg	30	23	28	39	41	40	47	35	35	43	30
Verenigd Koninkrijk	36	38	41	28	34	43	38	22	32	40	44
Nederland	35	44	40	27	34	40	38	22	28	43	42
Danmark	31	40	34	21	32	47	34	423	25	38	49
België/België	30	35	31	25	33	41	35	26	24	34	42
Italia	32	37	33	26	30	40	28	23	26	35	44
Gemeenschap (gewogen gemiddelde)	35	41	36	31	36	46	37	28	29	42	47

2. Waarom zijn vrouwen minder waarschijnlijk?

De geringste kans van vrouwen kan worden toegeschreven aan een grote verscheidenheid aan oorzaken, zoals onontkoombare oorzaken, die deel uitmaken van de „onveranderlijke orde der dingen”, of aan sociaal-culturele oorzaken, die verband houden met de organisatie van de samenleving. Het was in een poging om op dit punt de vorming van mondiale attitudes op te helderen dat een andere vraag werd gesteld:

Als vrouwen minder waarschijnlijk zijn, wat denk je dat de belangrijkste reden is? En op de tweede plaats? ¹

Het antwoord dat in de eerste plaats het vaakst wordt gegeven, is „gezinsverplichtingen”. Toen kwam: “de houding van mannen”, “woont in het beroepsleven” en “onderwijs in gezinnen”.

Door de antwoorden in de eerste of tweede plaats te combineren, kan worden gezien dat discriminatie van vrouwen eerder wordt toegeschreven aan oorzaken van sociale aard. Antwoorden zoals "vrouwenkarakter" of "fysieke constitutie van vrouwen" worden zelden gegeven. Maar 43% van degenen die van mening waren dat vrouwen minder waarschijnlijk zijn dan mannen, kunnen niet zeggen waarom ze minder waarschijnlijk zijn, wat kan betekenen dat de waargenomen situatie voor hen wordt gezien als een soort fataliteit met meerdere en niet te onderscheiden oorzaken.²

De reacties van vrouwen en mannen lijken over het algemeen erg op elkaar. Hooguit kan worden opgemerkt dat vrouwen iets meer geneigd zijn om “de houding van mannen aan te pakken” of niet te reageren, terwijl mannen iets meer geneigd zijn om “gewoonten in het beroepsleven” en “fysieke make-up van vrouwen” aan te halen.

Tabel 14

De redenen voor de geringste kans van vrouwen op basis van geslacht

(In de Gemeenschap als geheel zijn alleen degenen die het gevoel hebben dat vrouwen minder waarschijnlijk zijn dan mannen)³

	Mannen en vrouwen	Mannen	Vrouwen
1. De gezinsverplichtingen van vrouwen (enfants, echtgenoot, te onderhouden huis, enz.)	43 %	42 %	44 %
2. De houding van mannen	31	28	32
3. Gewoonten in het beroepsleven	22	25	20
4. Onderwijs in gezinnen	19	19	18
5. Wetgeving, bijvoorbeeld over het huwelijk	11	11	11
6. De fysieke constitutie van vrouwen	11	13	9
7. Het karakter van vrouwen	10	11	10
8. Lesgeven op scholen	7	7	7

1 Een kaart met negen antwoorden om uit te kiezen werd aan de geïnterviewde gepresenteerd. Natuurlijk werd de vraag alleen gesteld aan mensen die de vorige vraag “minder waarschijnlijk dan mannen” hadden beantwoord of die helemaal geen antwoord hadden gegeven.

2 Aangezien slechts 42 % van de respondenten de vraag werd gesteld over de oorzaken van de lagere kansen van vrouwen en 43 % geen antwoord kan geven, betekent dit dat minder dan 20 % van de respondenten zich bewust is van een lagere status van vrouwen en de oorzaken kan onderscheiden.

3 42% van de respondenten, waaronder 7% die niet reageerden op de vorige vragentijde. De percentages komen int overeen met de total van de eerste of tweede gegeven antwoorden.

9. Andere redenen	3	4	3
Onbeantwoord	43	40	46

Zoals te verwachten valt, leidt de leeftijden in mindere mate het opleidingsniveau van de respondenten tot een zekere variabiliteit in de antwoorden. Om alleen rekening te houden met de drie antwoorden¹ die het vaakst worden gegeven, namelijk mannen en vrouwen jonger dan 25 jaar, moet worden opgemerkt dat vrouwen in de leeftijd van 25 tot 54 jaar zich het vaakst beroepen op "gezinsverplichtingen van vrouwen".

Tabel 15

De drie belangrijkste redenen voor delagere kansen van vrouwen op basis van geslacht, geslachten opleidingsniveau²

(Samen met de Gemeenschap)

	Mannen			Vrouwen			Opleidingsniveau		
	-25	25/54	55+	-25	25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
1. Gezinsverplichtingen van vrouwen	45 %	46 %	32 %	45 %	50 %	33 %	41 %	47 %	42 %
2. De houding van mannen	34	29	24	36	35	24	28	3	35
3. Gewoontes in het beroepsleven	28	28	18	22	22	15	17	25	33

1 Alleen de antwoorden van ten minste 20% van de betrokkenen zijn hier opgenomen.

2 Eerste of tweede antwoorden gegeven door mensen die het gevoel hebben dat vrouwen minder waarschijnlijk zijn dan mannen of die deze vraag niet hebben beantwoord.

De verschillen tussen landen zijn klein. De gezinsverplichtingen van vrouwen worden in alle landen als eerste en tweede aangehaald, behalve in Luxemburg, waar zij het vaakst worden belast met gezinsonderwijs (onmiddellijk gevolgd door de houding en het onderwijs van mannen op scholen).

De houding van mannen wordt in Ierland op de tweede plaats geplaatst door 48 % van de respondenten, het Verenigd Koninkrijk (37 %), Frankrijk (35 %), Luxemburg en Italië (27 %) en Duitsland (26 %).¹

Van alle categorieën en landen stellen Ierse vrouwen onder de 25 jaar de houding van mannen het vaakst strafbaar (60 % van de betrokkenen); zij worden gevolgd door Ieren van dezelfde leeftijd (56 % van de betrokkenen).²

1 Berekend op basis van alle respondenten in elke categorie, zijn de percentages als volgt: Ierland 24%, Verenigd Koninkrijk 16%, Frankrijk 14%, Luxemburg 14%, Italië 10%, Duitsland 12%.

2 37% en 31% van de totale respondenten in elke categorie.

Tabel 16

De belangrijkste redenen voor dehalfhartigheid van vrouwen

(Geclassificeerd naar rang, in elk land, volgens de frequentie van de antwoorden) ¹

Ierland (47%)	Duitsland (41%)	Frankrijk (36%)
1. Gezinsverplichtingen (51%)	1. Gezinsverplichtingen (29%)	1. Gezinsverplichtingen (55%)
2. Houding van mannen (48%)	2. Houding van mannen (26%)	2. Houding van mannen (35%)
3. Onderwijs (21%)	3. Beroepsleven (21%)	3. Beroepsleven (28%)
4. Wetgeving (20%)		4. Onderwijs (23%)
Luxemburg (36%)	Verenigd Koninkrijk (35%)	Nederland (35%)
1. Onderwijs (29%)	1. Gezinsverplichtingen (46%)	1. Gezinsverplichtingen (37%)
2. Houding van mannen (27%)	2. Houding van mannen (37%)	2. Beroepsleven (31%)
3. Onderwijs (25%)		2. Houding van mannen (23%)
4. Gezinsverplichtingen (20 %)		3. Onderwijs (23%)
Denemarken (32%)	België/België (32%)	Italië (31%)
1. Gezinsverplichtingen (46%)	1. Gezinsverplichtingen (41%)	1. Gezinsverplichtingen (48%)
2. Het beroepsleven (30%)	2. Beroepsleven (28%)	2. Houding van mannen (27%)
3. Onderwijs (22%)	2. Houding van mannen (22%)	3. Onderwijs (24%)
		4. Beroepsleven (22%)

De structuur van dit systeem, waarin zowel de rangschikking van de landen volgens het arrest inzake de minste kans voor vrouwen als de volgorde van de oorzaken die aan deze situatie in elk land en in de Gemeenschap als geheel worden toegeschreven, worden samengevat, doet enkele overwegingen rijzen.

Ten eerste lijkt het erop dat familieverplichtingen overal zijn, ongeacht de mate van verandering in moraal en wetgeving, de dominante verklaring - zo niet de rechtvaardiging - wanneer men de mening uitspreekt dat vrouwen als zodanig worden gediscrimineerd.

In de meeste landen waar het bewustzijn van discriminatie van vrouwen wijdverbreid is, wordt de houding van mannen vóór het beroepsleven aangehaald: het geval van de Ierlande lijkt in dit opzicht typerend.

Integendeel, het beroepsleven wordt geciteerd vóór de houding van mannen in landen waar discriminatie minder voelbaar is, vermoedelijk omdat het grotendeels is geëlimineerd (Nederland, Denemarken, België).

Het feit dat het onderwijs in gezinnen en het onderwijs op scholen in Luxemburg hoog scoren, is een bijzonder kenmerk, waarvan de ontwikkeling nauwlettend zal moeten worden gevolgd.²

¹ Landen worden ingedeeld volgens de frequentie van het antwoord "minder kansen" op de vorige vraag; deze percentages worden vermeld naast de naam van het land. De punten die in de hele Gemeenschap het vaakst worden genoemd, worden benadrukt. De naast de posten vermelde percentages komen overeen met de frequentie van de antwoorden van de betrokken personen.

² De resultaten voor Luxemburg moeten met de nodige omzichtigheid worden geïnterpreteerd, gezien het kleine aantal respondenten (N = 311).

3. Discriminatiegebieden

Een nieuwe stap kan worden gezet in het identificeren van kritische attitudes door respondenten te vragen op welke specifieke gebieden zij denken dat vrouwen meer of minder geneigd zijn om:

Meer specifiek, zou je zeggen dat de huidige situatie van vrouwen om je heen, in vergelijking met die van mannen, is nogal beter, eerder slechter of noch beter noch slechter als het gaat om...

- A. De mogelijkheid om te studeren?
- B. Beroepsopleiding?
- C. De mogelijkheid om werk te vinden?
- D. Arbeidsomstandigheden (vermoeidheid, cadensen, schema's, enz.?)
- E. Werkzekerheid?
- F. Kansen voor promotie?
- G. Salaris?

Voor de Gemeenschap als geheel zijn ongeveer zes op de tien respondenten (59%) van mening dat de beloningssituatie van vrouwen eerder slechter is dan die van mannen; ongeveer vijf op de tien zijn van mening dat vrouwen worden gediscrimineerd op het gebied van promotiekansen (52 %) en de mogelijkheid om werk te vinden (46 %); vier op de tien noemen werkzekerheid (43 %) en arbeidsomstandigheden (37 %) op dezelfde manier. Daarentegen is minder dan drie op de tien van mening dat er sprake is van discriminatie op het gebied van beroepsopleiding (26%) en één op de tien op het gebied van onderwijs (11%).

Het mag geen verrassing zijn dat meer dan de helft van de ondervraagden van mening is dat de situatie van vrouwen slechter is dan die van mannen op bepaalde specifieke gebieden zoals belonings- en promotiemogelijkheden, terwijl, zoals we hierboven hebben gezien, slechts 36% van de bevolking denkt dat vrouwen over het algemeen minder kans van slagen hebben dan mannen in hun leven.

Het is duidelijk dat de "kansen om te slagen in het leven" andere mogelijkheden omvatten dan professioneel succes. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er een brede consensus bestaat dat vrouwen in hun beroepsleven worden benadeeld of gediscrimineerd, terwijl een meerderheid denkt dat vrouwen desondanks in hun leven kunnen slagen.

Verrassend genoeg zijn deze oordelen gemeenschappelijk voor zowel mannen als vrouwen. Alleen als het gaat om werkzekerheid zijn vrouwen aanzienlijk kritischer dan mannen: 46 tegenover 39%. Integendeel, mannen lijken iets gevoeliger dan vrouwen voor discriminatie van vrouwen in de beroepsopleiding.

Tabel 17

De situatie van vrouwen in vergelijking met die van mannen op verschillende gebieden¹
(Samen uit de Gemeenschap)

		De situatie van vrouwen in vergelijking met mannen is als volgt:			Onbeantwoord
		Vrij veel beter	Nogal minder goed	Beter noch slechter	
1. Salaris		7 %	59 %	27 %	7 %
	Mannen	7	58	29	6
	Vrouwen	7	60	25	8
2. Kansen voor promotie		8	52	31	9
	Mannen	8	51	33	8
	Vrouwen	7	53	30	10
3. De kans om werk te vinden		13	46	35	6
	Mannen	14	45	36	5
	Vrouwen	12	47	35	6
4. Werkzekerheid		9	43	40	8
	Mannen	11	39	43	7
	Vrouwen	8	46	37	9
5. Arbeidsomstandigheden		14	37	41	8
	Mannen	17	36	41	6
	Vrouwen	12	38	41	9
6. Beroepsopleiding		10	26	57	7
	Mannen	10	28	56	6
	Vrouwen	10	25	58	7
7. Mogelijkheid om te studeren		12	11	72	5
	Mannen	14	10	72	4
	Vrouwen	11	12	72	5

1 De verschillende domeinen worden gerangschikt in dalende volgorde van de frequenties van de "nogal slechtere" respons.

Leeftijd en opleidingsniveau leiden tot enige variatie in deze resultaten, met name op het gebied van arbeidskansen, beroepsopleiding en promotiemogelijkheden. Zoals te verwachten valt, zijn jonge vrouwen en, meer in het algemeen, vrouwen in de werkende leeftijd veel gevoeliger voor problemen in verband met de toegang tot werk en kwalificaties op de arbeidsmarkt; Hetzelfde geldt voor degenen die hoger opgeleid zijn (mannen en vrouwen), in vergelijking met degenen die lager opgeleid zijn. Promotiekansen worden voornamelijk gezien als discriminerend op basis van opleidingsniveau; Leeftijd daarentegen brengt weinig verschil met zich mee.

Tabel 18

Percentage respondenten dat van mening is dat de huidige situatie van vrouwen naar geslacht, geslachten opleidingsniveau eerder slechter is dan die van mannen

(Samen met de Gemeenschap)

	Mannen			Vrouwen			Opleidingsniveau		
	-25	25/54	55+	-25	25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
1. Salaris	61 %	59 %	54 %	63 %	63 %	54 %	56 %	64 %	64 %
2. Kansen voor promotie	51	55	45	56	55	48	47	58	61
3. De kans om werk te vinden	49	47	41	57	49	38	40	50	61
4. Werkzekerheid	38	41	37	50	49	39	39	47	48
5. Arbeidsomstandigheden	34	37	34	40	40	32	34	38	40
6. Beroepsopleiding	33	29	23	33	26	16	21	31	37
7. Mogelijkheid om te studeren	14	10	9	15	12	10	10	12	14

Als, zoals we zojuist hebben gezien, de verschillen tussen de twee geslachten verrassend klein zijn, zijn de verschillen tussen landen aanzienlijk.

In Frankrijk en Duitsland, gevolgd door Ierland, is het gemiddelde percentage “minder goede” antwoorden op de zeven posten het hoogst (respectievelijk 52, 46 en 42 %) en in Luxemburg is het het laagst (22 %).

Als we kijken naar de rangschikking van landen voor de drie meest geciteerde gebieden in de EU, leidt Ierland de weg voor twee van hen: salaris- en promotiemogelijkheden, terwijl Italië in devoorlaatste oflaatste positie voordezelfde twee staat.

Hoe kan worden uitgelegd dat in deze twee landen, Ierland en Italië, waar het publiek veelbelang hecht aan het probleem van de status van vrouwen, landen met bepaalde gemeenschappelijke kenmerken (lagere economische ontwikkeling, relatief lage productie per hoofd van de bevolking, katholieke traditie), de perceptie van discriminatie van vrouwen zo verschillend is? De verklaring kan alleen komen van de historische en culturele invloeden van elk van deze twee landen, een probleem waar we meerin zullen vinden.

Tabel 19

Belangrijkste vormen van discriminatie van vrouwen

(gerangschikt naar rang, in elke pays, volgens de frequentie van de reacties)¹

Frankrijk (52%) 1.Salary (77%) 2.Find het werk (77%) 3.Promotion (77%) 4.Working voorwaarden (77%) 5.Employment veiligheid (77%) 6.Vocational opleiding (77%) 7.Studies (77%)	Duitsland (46%) 1.Salary (75%) 2.Promotion (64%) 3.Find het werk (52%) 4.Werkgelegenheidszekerheid (50%) 5.Working voorwaarden (43%) 6.Vocational opleiding (30%) 7.Studies(12%)	Ierland (42%) 1. Salaris (78%) 2. Promotie (67%) 3. Arbeidszekerheid (48%) 4. Werk zoeken (45%) 5 Arbeidsomstandigheden (24%) 6. Beroepsopleiding (19%) 7. Studies (11%)
Denemarken (36%) 1.Promotion (53%) 2.Salary (52%) 3.Find werk (38%) 4.Working voorwaarden (35%) 5.Employment veiligheid (34%) 6.Vocational opleiding (23%) 7.Studies(14%)	België (34%) 1.Salary (51%) 2.Promotion (44%) 3.Employment veiligheid (40%) 4.Find werk (38%) 5.Working voorwaarden (33%) 6.Vocationele opleiding(18%) 7.Studies(12%)	I t a l i a (32%) 1. Salaris (41%) 2. Werkzekerheid (37%) 2. Werk zoeken (37%) 4. Arbeidsomstandigheden (36%) 5. Promotie (34%) 6 Beroepsopleiding (25%) 7. Studies (11%)
Nederland (31%) 1.Promotion (49%) 2.Salary (45%) 3.Employment veiligheid (36%) 4.Find het werk (34%) 5.Working voorwaarden (27%) 6.Vocational opleiding(17%) 7.Studies(10%)	Verenigd Koninkrijk (30%) 1.Promotion49%) 2.Salary (48%) 3.Find werk (38%) 4.Employment veiligheid (34%) 5.Vocational opleiding(16%) 6.Working voorwaarden(15%) 7.Studies(10%)	Luxemburg (22%) 1. Salaris (40%) 2. Arbeidszekerheid (35%) 3. Promotie (34%) 4 Arbeidsomstandigheden (24%) 5. Werk zoeken (24%) 6. Beroepsopleiding (20%) 7. Studies (12%)

1 De landen worden gerangschikt op basis van de gemiddelden van de "slechte situatie"-reacties op de zeven posten; deze gemiddelde percentages worden naast de naam van het land vermeld.

Geslacht, leeftijd en opleidingsniveau verschillen per land en in de Gemeenschap als geheel: jonge vrouwen en hoogopgeleiden zijn vaker van mening dat de situatie van vrouwen slechter is dan die van mannen wat betreft de mogelijkheid om werk, beroepsopleiding en promotiekansen te heropenen. De mogelijkheid om te studeren lijkt geen probleem te zijn, ongeacht leeftijd of opleidingsniveau, hoewel jonge Franse mannen en vrouwen hier vaker kritiek op hebben dan hun ouderen. Discriminatie in lonen is overal voelbaar, maar vooral bij jonge Belgische, Nederlandse en Britse vrouwen.

De categorieën respondenten die in het algemeen het grootste deel van de mening uiten dat vrouwen worden gediscrimineerd, zijn de volgende:

1. Wat het salaris betreft:

Ierse vrouwen jonger dan 25 jaar 86%

- Fransen onder de 25 jaar 84%

2 ... Wat de afzetbevorderingsmogelijkheden betreft:

Duitse vrouwen onder de 25 jaar 77%

Anderszins van beide geslachten met een hoog opleidingsniveau 74%

3. Met betrekking tot de mogelijkheid om werk te vinden:

- Franse vrouwen jonger dan 25 jaar 78%

- Franse mannen en vrouwen met een hoog opleidingsniveau 74%

III De respectieve aspiraties van vrouwen en mannen om verschillen in sociale rollen te verzachten

Mannen en vrouwen zijn zich er dus grotendeels van bewust (gemiddeld meer dan drie op de tien mensen in de Gemeenschap als geheel) dat vrouwen minder kans van slagen hebben dan mannen in hun leven. Mannen en vrouwen zijn het er in nog grotere mate (vijf tot zes op de tien personen) over eens dat vrouwen minder dan mannen worden behandeld op het gebied van toegang tot werk, promotie op het werk en vooral beloning voor werk. Wat zijn de ambities van beide geslachten voor de transformatie van de samenleving op dit gebied? Wil de meerderheid dat er steeds minder verschillen zijn? Zijn vrouwen die beweren dat er steeds minder verschillen zijn goed of fout? Wat zijn de respectieve beelden van mannen en vrouwen in sommige typische situaties van het dagelijks leven?

1. Wat wil de meerderheid?

“Geloof u dat de meerderheid van de vrouwen wil dat er steeds minder verschillen zijn tussen de rol van mannen en de rol van vrouwen in de samenleving?”

“Geloof u dat de meerderheid van de mannen wil dat er steeds minder verschillen zijn tussen de rol van mannen en de rol van vrouwen in de samenleving?”

In de hele Gemeenschap zijn zeven van de tien mannen en zeven vrouwen van mening dat de meerderheid van de vrouwen steeds minder verschillen wil zien; Jonge vrouwen uiten zich iets sterker (81%). Aan de andere kant denken slechts drie mannen en twee vrouwen op de tien dat de meerderheid van de mannen hetzelfde wil, met weinig verschil naar leeftijd. Met andere woorden, iets meer dan twee keer zoveel mannen en drieënhalve keer zoveel vrouwen denken dat vrouwen, in plaats van mannen, verschillen willen verzachten. Vrouwen zijn daarom sceptischer dan mannen, maar beide geslachten zijn vrij helder: een situatie die een groep van de samenleving begunstigt, wordt veel minder vaak getroffen door degenen die er baat bij hebben dan door degenen die er het slachtoffer van zijn.

Tabel 20

De algemene aspiraties van vrouwen en mannen om gender-, gender-enonderwijsverschillen te verkleinen (Samen met de Gemeenschap)

De meerderheid van de vrouwen wil steeds minder verschillen zien	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal	-25	25/54	55+	Totaal	-25	25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Ja	74 %	76 %	75 %	70 %	73 %	81 %	76 %	63 %	73 %	74 %	71 %
Nee	16	16	16	14	17	12	17	19	15	17	22
Onbeantwoord	11	8	9	15	10	7	7	18	12	9	7

De meerderheid van de mannen wil steeds minder verschillen zien

Ja	34	38	34	32	21	26	22	17	28	28	26
Nee	52	49	53	51	61	63	62	57	54	59	62
Onbeantwoord	14	13	13	17	18	11	15	26	18	13	12

Op landelijk niveau is de spreiding van de antwoorden enigszins groot met betrekking tot de vraag over de houding van vrouwen: Italië, Ierland en Frankrijk van beide geslachten zullen eerder geloven dat de meerderheid van de vrouwen steeds minder verschillen wil zien. Franse vrouwen (84%) en vooral jonge Franse vrouwen (90%) geven deze mening het vaakst.

Als het gaat om de vraag over de houding van mannen, komen Ieren en Luxemburgers van beide geslachten op de eerste plaats, en vooral Ierse mannen ouder dan 25 jaar (52%).

Deze gegevens zijn samengevat in de volgende tabel, waaruit nadere informatie kan worden afgeleid door de antwoorden op de vraag over de houding van vrouwen en de houding van mannen te vergelijken met twee: in Italië en Frankrijk is de kloof tussen de meningen over de houding van mannen en vrouwen het grootst, d.w.z. dat vrouwen de minste illusies hebben:

	Italiaans	Franse vrouwen
De meerderheid van de vrouwen wil steeds minder verschillen zien	79 %	84 %
De meerderheid van de mannen wil steeds minder verschillen zien	20 %	25 %
Vershil	59	59

Tabel 21

De algemene aspiraties van vrouwen en mannen om verschillen te verzachten

(Antwoorden „dat er steeds minder verschillen zijn”, door pays)

	De meerderheid van de vrouwen wil steeds minder verschillen zien			De meerderheid van de mannen wil steeds minder verschillen zien		
	H+F	H	F	H+F	H	F
Italia	80 %	32 %	79 %	24 %	28 %	20 %
Ierland	80	50	81	40	51	31
Frankrijk	79	75	84	33	43	25
België/België	74	76	73	32	41	25
Deutschland	74	76	72	25	32	19
Luxemburg	66	66	67	37	40	33
Nederland	66	67	64	27	35	20
Verenigd Koninkrijk	64	64	63	26	32	21
Danmark	51	51	53	30	39	23
Gemeenschap ¹	73	74	73	28	34	21

1 Gewogen gemiddelde

2. "Feminisme"

"Wat is volgens u goed of fout voor vrouwen die beweren dat er steeds minder verschillen zijn tussen de rollen van mannen en vrouwen in de samenleving?"

Bijna zeven op de tien mensen in de Gemeenschap zijn het over het algemeen eens met de doelstellingen van vrouwen die beweren dat er steeds minder verschillen zijn.¹ De houding van mannen en vrouwen is heel dichtbij. Zoals met de meeste van de vorige vragen, zijn vrouwen zich meer bewust van het probleem dan vrouwen van 55 jaar en ouder. Ook het opleidingsniveau speelt in mindere mate een rol.

¹ Opgemerkt moet worden dat de algemene doelstellingen van de beweging om de verschillen tussen de sociale rollen van mannen en vrouwen te verlichten of op te heffen, massaal zijn onderschreven. Aangezien de vraag niet is gesteld, is het niet mogelijk om deze goedkeuring te extrapoleren naar de specifieke acties van dergelijke en dergelijke feministische bewegingen, of zelfs, zoals hieronder zal worden gezien, naar zeer diepgaande gedragsveranderingen.

Tabel 22

Houding ten opzichte van "feminisme" naar geslacht, geslachten opleidingsniveau
(Samen met de Gemeenschap)

	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal	-25	25/54	55+	Totaal	-25	25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Vrouwen die eisen dat er steeds minder verschillen zijn:											
- heeft gelijk	65 %	69 %	69 %	58 %	67 %	74 %	70 %	56 %	62 %	70 %	76 %
- verkeerd zijn	23	18	22	28	20	15	20	23	23	20	17
Onbeantwoord	12	13	9	14	13	11	10	21	15	10	7

De verdeling van de antwoorden over de landen lijkt sterk op de verdeling van de antwoorden op de vraag over de ambities om de rolverschillen tussen mannen en vrouwen te verkleinen: Frankrijk, Italië enerland zijn opnieuw de landen waar het probleem het meest wordt gemobiliseerd, terwijl Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Denemarken de drie landen zijn waar het probleem zich niet met dezelfde scherpte lijkt voor te doen - of lijkt te worden gevoeld. Overal is de meerderheid van de respondenten – mannen en vrouwen – echter van mening dat vrouwen terecht eisen dat de verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke rollen worden verkleind (of geëlimineerd).

Het feit dat een probleem niet subjectief wordt gevoeld door een individu of door een groep betekent niet dat het niet objectief ontstaat. Maar het feit dat het de gevoelde aggregatie is, is niettemin een goede indicator van hoe individuen en groepen geleefde situaties waarnemen, inclusief de sociale discoursen die hen beschrijven.

Het lijkt geen twijfel dat dit streven naar verandering in de loop van de tijd sterker zal worden. Het ontbreekt ons aan vergelijkingspunten in Europa in het verleden, maar we hebben wel vergelijkingspunten in de Verenigde Staten, waar dezelfde vraag werd gesteld in 1971, 1972 en 1975: "De afgelopen jaren is er veel gesproken over een verandering in de status van vrouwen in de huidige samenleving. Bent u in het algemeen voor of tegen inspanningen om de positie van vrouwen in de samenleving te versterken en te veranderen?"

Hier zijn de antwoorden:

	1971	1972	1975
	%	%	%
Voor	42	48	59
Verzet	41	36	28
Onzeker	17	16	13

Het lijkt er dus op dat de „vrouwenbeweging” in de meeste landen van de Gemeenschap nog meer steun geniet onder de bevolking van de Verenigde Staten. Een ander verschil is dat in de Verenigde Staten mannen meer voorstander zijn van de beweging (63% voor en 24% tegen) dan vrouwen (55 en 32%).¹

¹ De Harris-enquête. april 1975. Zie huidig advies, deel III, 7 juli 1975.

Tabel 23

Houding ten opzichte van “feminisme” naar geslacht en geslacht
(door pays)¹

Vrouwen die steeds minder verschillen eisen hebben gelijk

	Totaal	Mannen			Totaal	Vrouwen		
		-25	25/54	55+		-25	25/54	55+
Frankrijk	77 %	75%	80%	74 %	75 %	81 %	80%	59%
Italië	65	75	69	52	73	79	74	64
Ierland	65	59	67	64	72	77	75	62
België/België	69	78	72	55	66	80	68	55
Deutschland	63	71	66	56	69	73	72	63
Luxemburg	60	65	62	52	62	84	64	48
Nederland	65	69	68	57	56	67	56	52
Verenigd Koninkrijk	59	53	63	53	56	67	60	43
Danmark	49	54	54	41	48	56	52	37
Gemeenschap ²	65	69	69	58	67	74	70	56

1 Landen worden gerangschikt in dalende volgorde van het percentage hits voor elk land (mannen en vrouwen).

2 Gewogen gemiddelde.

3. Drie situations van het dagelijks leven

“Nu zijn er een aantal situaties die zich in het dagelijks leven kunnen voordoen. Zou je het persoonlijk normaal vinden of niet normaal:

- A. Queen vrouw gaat uit zonder haar man in de avond voor een vergadering?
- B. Dat een vrouw haar man aanmoedigt om van baan te veranderen omdat haar een betere situatie wordt aangeboden in een andere regio dan die waar ze woont?
- C. Dat ouders die alleen voor onderwijs aan een van hun kinderen kunnen betalen, in het voordeel van het meisje beslissen of ze het beter doet op school dan de jongen? »

In de Gemeenschap als geheel achten zeven van de tien mensen (mannen of vrouwen, zonder noemenswaardig verschil) het normaal dat een vrouw 's avonds zonder haar man naar buiten gaat, en zes van de tien dat ouders besluiten het meisje haar opleiding te laten voortzetten als ze beter slaagt dan de jongen. Daarentegen zouden normaal gesproken slechts drie op de tien mensen geloven dat de beroepsloopbaan van de vrouw zwaarder weegt dan die van de echtgenoot. Wat de keuze van de woonplaats betreft, is er de sub-jacente, i magen van de respectieve rollen, wat betekent dat het beroep van de gehuwde vrouw als secundair in het huishouden wordt beschouwd (ook al is het „aanvullende” salaris niet te verwaarlozen). Deze magiërische gemeenschappelijkheid voor beide geslachten, maar verschilt per land, leeftijd en opleidingsniveau.

De manier waarop een vrouw 's nachts zonder haar man kan uitgaan, wordt door acht of negen van de tien mensen in Ierland (94%), het Verenigd Koninkrijk (85%), Denemarken (82%), Frankrijk en Nederland (76%) als normaal geaccepteerd; alleen Italië (58%) en Luxemburg (57%) lopen aanzienlijk uit de pas. Leeftijd en, in mindere mate, opleidingsniveau komen het meest voor in Italië, België en Duitsland. Het feit dat ouders in het voordeel van het meisje in plaats van de jongen beslissen, wordt door zes of zeven van de tien mensen in Duitsland (68%), Frankrijk (67%), Italië en Denemarken (63%) als normaal geaccepteerd; maar slechts vier op de tien Luxemburgers (38%). Er zijn enkele verschillen naar gelang van de leeftijd van de vrouw in België en Nederland, en naar gelang van het opleidingsniveau in België en het Verenigd Koninkrijk.

Ten slotte wordt het feit dat een vrouw haar man aanmoedigt om van baan te veranderen door slechts twee tot drie van de tien mensen als normaal beschouwd, behalve in Frankrijk (35%) en Italië (48%).

De betekenis van deze antwoorden kan in elk van de landen ter discussie worden gesteld. Ierland staat op de eerste plaats en Italië op de tweede plaats voor het item “'s avonds uitgaan zonder haar echtgenoot”; Italië staat op de eerste plaats en Ierland op de laatste plaats voor de post “van baan veranderen als vrouwen een betere positie vinden”.

Er kan geen beroep worden gedaan op het feit dat de Italianen waarschijnlijk meer sympathie hebben voor de migratieproblemen, omdat de Ieren deze ervaring ook hebben.

Moeten we de oprechtheid van bepaalde antwoorden vermoeden? Er is niets in dit hele onderzoek om de zaak te ondersteunen. En hoewel in sommige landen (Denemarken, Luxemburg) bijna 30% van de respondenten de vraag niet beantwoordt, reageren Italianen en Ieren gretig, maar op verschillende manieren.¹

¹ Het is vaak moeilijk om reacties met betrekking tot houding te interpreteren in het licht van een hypothetische situatie. Sommigen kunnen reageren door zich de situatie echt voor te stellen, terwijl anderen zichzelf een goed geweten kunnen geven en er goed uitzien door een normatieve reactie uit te drukken, zonder zich betrokken te voelen.

Laten we in dit stadium van de analyse opmerkendat de Ierse bevolking in het algemeen meer open lijkt te staan voor sociale veranderingen, waarvan de ontwikkeling van de status van vrouwen een belangrijk aspect is dan had mogen worden verwacht.

Tabel 24

Mannen en vrouwen worden geconfronteerd met drie situaties van het dagelijks leven, afhankelijk van geslacht

(Samen met de Gemeenschap)

	Beschouwd als:		onbeantwoord
	normaal	niet normaal	
... dat een vrouw 's avonds zonder man naar buiten gaat om een vergadering bij te wonen	71%	24%	5,00 %
Mannen	70	25	5
Vrouwen	72	23	5
... dat ouders die alleen voor onderwijs aan een van hun kinderen kunnen betalen, in het voordeel van het meisje beslissen of ze beter is op school dan de jongen	61	29	10
Mannen	61	29	10
Vrouwen	61	28	11
... dat een vrouw haar man aanmoedigt om van baan te veranderen omdat haar een betere situatie wordt aangeboden in een andere regio dan die waar ze wonen	31	55	14
Mannen	32	55	13
Vrouwen	30	55	15

Tabel 25

Mannen en vrouwen worden geconfronteerd met drie aspecten van het dagelijks leven die als normaal worden beschouwd, afhankelijk van geslacht, geslachten opleidingsniveau¹

(door pays)

	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal	-25	25/54	55+	Totaal	-25	25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
“dat een vrouw 's avonds zonder haar man naar buiten gaat”											
Ierland	93%	93%	94 %	94%	96%	98%	95%	93%	92%	96%	96%
Eenltd- koninkrijk	85	84	89	78	84	81	89	79	90	90	81
Danmark	80	87	82	72	85	94	89	73	78	87	90
Frankrijk	76	83	78	69	76	70	83	59	67	77	88
Nederland	75	75	80	66	76	88	81	62	69	84	86
Deutschland	59	62	64	51	65	75	73	46	57	66	77
België/België	64	78	69	49	59	83	63	40	47	67	86
Italia	57	79	60	38	60	77	63	37	49	66	81
Luxemburg	60	73	62	50	53	72	51	48	53	69	47
Gemeenschap ²	70	79	73	59	72	78	77	57	64	76	84
dat ouders beslissen in het voordeel van het meisje											
Deutschland	67%	81 %	68%	63%	68%	69 %	74%	58%	65%.	69%	77 %
Frankrijk	67	67	65	71	66	60	68	68	63	68	71
Italia	64	63	68	58	65	72	63	61	62	68	69
Danmark	59	55	62	57	67	62	73	58	60	66	68
Ierland	56	47	57	60	54	55	55	51	54	54	59
Eenltd- koninkrijk	50	56	49	49	53	48	66	44	49	53	66
Nederland	50	46	52	48	48	59	49	39	46	52	55
België/België	51	54	53	44	46	57	47	36	39	51	62
Luxemburg	36	54	32	34	40	40	44	33	43	44	26
Gemeenschap	61	64	62	59	61	62	65	54	58	63	70
	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal	-25	25/54	55+	Totaal	-25	25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
“dat een vrouw haar man aanmoedigt om van baan te veranderen”											
Italia	48%	56%	51%.	40%	50%	57%	51%	38%	47%	53%.	53%,
Deutschland	32	44	33	26	38	45	42	27	33	34	-48
Frankrijk	35	42	35	29	31	29	34	23	30	33	38
België/België	27	40	24	22	21	30	23	13	20	23	36
Danmark	24	36	25	16	21	35	23	12	19	26	35
Nederland	15	29	21	19	14	20	14	12	15	19	29
Luxemburg	21	15	17	25	14	.	16	19	18	14	16
Eenltd- koninkrijk	19	24	17	20	13	24	13	7	14	19	24
Ierland	17	16	14	16	10	14	10	6	10	14	15

1 De landen worden voor elk item gerangschikt in dalende volgorde van de percentages van de “normale” antwoorden.

2 Gewogen gemiddelde

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

Gemeenschap	32	41	32	28	30	38	33	21	29	30	41
-------------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

IV De respectieve en wederzijdse houding van vrouwen en mannen ten aanzien van beroepswerkzaamheden

Zoals hierboven vermeld, is een van de belangrijkste oorzaken van het feit dat vrouwen minder kans van slagen hebben in hun leven dan mannen, onmiddellijk na gezinsverplichtingen en de houding van mannen, gewoonten in het beroepsleven. Anderzijds is gebleken dat discriminatie van vrouwen door zowel mannen als vrouwen op grote schaal wordt gevoeld op gebieden die verband houden met het beroepsleven: salaris, promotie, toegang tot werk, baanzekerheid, enz.

In deze enquête werden verschillende vragen gesteld om tegelijkertijd de houding van vrouwen en mannen ten opzichte van professioneel werk te verdiepen, evenals de houding die mannen in dit opzicht aan vrouwen toeschrijven, en vice versa.

De volgorde van de vragen was als volgt:

Voor iedereen

Werk je fulltime (minstens 30 uur per week) of parttime (8 tot 29 uur per week)? Zoniet, bent u werkloos of gepensioneerd?

- Si JA: "Bent u over het algemeen aldan niet tevreden over uw werk? Kunt u mij op deze schaal vertellen hoeveel u haartsfait(e) bent of niet haartsfait(e)?"

- "Heeft u wechtgeno(o)t(e) voltijds betaald werk (...)?"

- zo JA: Is uw echtgenoot naar uw mening tevreden of niet tevreden met zijn of haar werk ...? ¹

¹ De vragen die aan respectievelijk mannen en vrouwen worden gesteld, zijn strikt symmetrisch, behalve dat – in het geval van een enquête die voornamelijk gericht is op de status van vrouwen – het niet nodig werd geacht om de voorkeuren van mannen voor hun eigen werk of de voorkeuren van vrouwen voor het werk van hun echtgenoot te onderzoeken.

AAN DE MENSEN

“Als u een keuze had, wat zou u dan verkiezen: of uw echtgenote al dan niet een beroepsactiviteit uitoefent?”

“En uw vrouw, wat zou zij volgens u verkiezen als zij de keuze had: al dan niet een beroepsactiviteit uitoefenen?”

Aan vrouwen

Als je een keuze had, wat zou je dan verkiezen: al dan niet een beroepsactiviteit uitoefenen?”

“Wat zou uw echtgenoot volgens u verkiezen: Of je nu een beroepsactiviteit hebt of niet?”

1. Werkgelegenheid en niet-arbeid

Alvorens in detail in te gaan op het onderzoek van de houding ten opzichte van het werk, is het niet zonder belang om in mei 1975 enige informatie te verstrekken over de werkgelegenheid van mannen en vrouwen in de gehele Gemeenschap.¹

In de Gemeenschap als geheel hebben zeven van de tien mannen (70%) en vier van de tien vrouwen (38%) een betaalde baan: in-time (66 en 26%) of deeltijd (4 en 12%). Met andere woorden, van de 100 mensen die “werken”, in de gezonde zin van het woord, zijn er 63 mannen en 37 vrouwen.

¹ Deze informatie is indicatief, rekening houdend met het aantal ondervraagde personeelsleden in elk land; zij kunnen geenszins in de plaats komen van de door de Europese Commissie gepubliceerde statistieken, met name in haar „Blootstelling aan de ontwikkeling van de sociale situatie in de Gemeenschap in 1974”. Brussel - Luxemburg, maart 1975.

Tabel 26

Werkgelegenheid en niet-werkgelegenheid in de bevolking als geheel naar geslacht, geslachten opleidingsniveau

(Samen met de Gemeenschap)

	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal	-25	25/54	55+	Totaal	-25	25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Voltijdse activiteit	66	54	90	33	26	38	31	9	42	54	44
Deeltijdwerk	4	2	4	4	12	9	15	8	9	7	8
Werklozen	3	7	2	2	5	8	5	1	3	5	3
Gepensioneerd	18	-	1	55	15		2	51	22	11	7
Geen betaalde arbeid	8	35	2	5	40	43	45	30	23	22	37
Onbeantwoord	1	2	1	1	2	2	2	1	1	1	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Nog interessanter zijn de gegevens over de structuur van de beroepsbevolking, met inbegrip van de werklozen:

1° De vrouwelijke beroepsbevolking (inclusief werklozen) vertegenwoordigt ongeveer 39% van de totale beroepsbevolking.

Aangezien de totale steekproef bestaat uit 48 % mannen en 52 % vrouwen, de arbeidsparticipatie van mannen 73 % van de mannelijke bevolking bedraagt en de arbeidsparticipatie van vrouwen 43 % van de vrouwelijke bevolking, bedraagt de arbeidsparticipatie van vrouwen derhalve:

$$\frac{52 \times 43}{100} + \frac{48 \times 73}{100}$$

Dit resultaat is iets hoger dan het resultaat dat in het voorjaar van 1973 werd verkregen door het Bureau voor de Statistiek van de Gemeenschappen voor de bevolking van 14 jaar en ouder (34%). Zie "Labour force sample survey" Eurostat 1/1975, blz. 654.

2° De werkloosheid is hoger onder "actieve" vrouwen (11%) dan onder werkende mannen (4%) en hogeronderjunge vrouwen (15%) dan onder jonge mannen (11%). Van de honderd jongeren (15-25 jaar) die niet "zonder betaald werk" werken, zijn er dus 13 werkloos, waaronder 8 vrouwen en 5 mannen.

3° Deeltijdwerk is voornamelijk een vrouwelijke activiteit (drie van de vier vrouwen werken in deeltijd) en een activiteit die vaker wordt uitgeoefend door vrouwen in een hogere leeftijdsgroep.

Tabel 27

Activiteit en werkloosheid op de arbeidsmarkt¹ naar geslacht, geslachten opleidingsniveau
(Samen met de Gemeenschap)

	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal	-25	25/54	55+	Totaal	-25	25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Voltijdse activiteit	91	85	94	84	61	69	61	50	78	82	81
Deeltijdwerk	5	4	4	11	28	16	29	44	16	10	14
Werklozen	4	11	2	5	11	15	10	6	6	8	5
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
% van de totale bevolking	73 %	63 %	96 %	39 %	43 %	55 %	51 %	18 %	54 %	66 %	55 %

¹ Tot de beroepsbevolking behoren personen die een betaalde baan hebben of werkloos zijn.

2. Tevredenheid met eigen werk

In de hele Gemeenschap is iets meer dan de helft van de ondervraagden zeer tevreden met hun werk, 46% is zeer tevreden met hun werk, 6% is zeertevreden en 47% is matig tevreden.¹ Vrouwen zijn iets minder tevreden met hun werk dan mannen (gemiddelde score 6,75 vs. 7,03).

Leeftijd introduceert weinig verschil bij mannen, maar oudere vrouwen (15-24 jaar) worden iets minderbeïnvloed door hun werk dan oudere vrouwen.

Mensen van beide geslachten met een gemiddeld of hoog opleidingsniveau zijn ietswaarschijnlijker dan mensen met een lager opleidingsniveau;

De omvang van de agglomeratie van de woonplaats lijkt geen significant effect te hebben op de arbeidstevredenheid; er is echter een lichte tendens naar meer tevredenheid over het werk in de steden.

Uit een analyse per sociaal-professionele categorie blijkt dat senior managers en beoefenaars van vrije beroepen over het algemeen veel tevredener zijn dan de andere bevolkingsgroepen en dat landbouwers nog minder tevreden zijn dan werknemers.

Anderzijds heeft de omvang van de inrichting waarin men werkt weinig te maken met tevredenheid, behalve in kleine inrichtingen (minder dan 50 werknemers), dat wil zeggen in de massa van landbouw-, handels- en ambachtelijke bedrijven, is de tevredenheid lager dan in middelgrote inrichtingen en zelfs in grote.

¹ Respondenten moesten hun tevredenheid melden op een schaal van 0 tot 10. Voor de presentatie van de resultaten werden de antwoorden gegroepeerd in drie categorieën: Hoge tevredenheid voor scores variërend van 10 tot 8, gemiddelde tevredenheid van 7 tot 3, lage tevredenheid van 2 tot 0.

Tabel 28

Tevredenheid over hetteigen werk volgens geslacht, geslacht, opleidingsniveau en type habitat
(De Gemeenschap als geheel: personen die een winstgevende activiteit uitoefenen¹)

		Sterk (scores 8 tot 10)	Gemiddeld (scores 3 t/m 7)	Laag (scores 0 tot 2)	Gemiddelde score ²
Samen		46%	47 %	6 %	6,93
Mannen		49	45	5	7,03
Waarvan:	15 tot 24 jaar	46	44	8	6,6
	25 tot 54 jaar	50	44	4	7,11
	55 jaar en ouder	46	47	7	6,97
Vrouwen		42	50	7	6,75
Waarvan:	15 tot 24 jaar	39	53	8	6,48
	25 tot 54 jaar	43	49	7	6,77
	55 jaar en ouder	45	48	5	7,16
Opleidingsniv eau:					
	- laag	43	51	5	6,83
	- gemiddeld	50	42	6	7,08
	- hoog	50	43	7	6,95
Huisvesting:					
	- dorp	48	46	5	7,08
	- kleine stad	47	45	7	6,86
	- grote stad	43	50	6	6,82

1 De percentages van non-respons (0,6% voor alle betrokken personen, d.w.z. in betaald werk) worden niet meegerekend.

2 Gewogen gemiddelde van de percentages voor elke score: 10, 9, 8,...0. Het centrale punt is score 5.

Tabel 29

Tevredenheid met het eigen werk volgens het beroep van de geïnterviewde

(Samen met de Gemeenschap; personen die een winstgevende activiteit uitoefenen)

	Sterk (scores 8 tot 10)	Gemiddeld (scores 3 t/m 7)	Laag (scores 0 tot 2)	Gemiddelde score
Samen	46%	47%	6%	6,93
Hoger leidinggevend personeel	65	32	2	7,86
Vrije beroepen	67	27	4	7,55
Medewerkers, middenmanagers, ambtenaren	49	44	6	7,06
Handelaren, ambachtslieden (patrons)	45	49	6	6,94
Werknemers	42	50	7	6,66
Boeren, vissersbazen	42	52	4	5,66

Tevredenheid over het eigen werk, afhankelijk van de grootte van de vestiging waar de respondent werkt
(Samen met de Gemeenschap; personen die een winstgevende activiteit uitoefenen)

	Sterk (scores 8 tot 10)	Gemiddeld (scores 3 t/m 7)	Laag (scores 0 tot 2)	Gemiddelde score
Samen	46%	47%	6%	6,93
Minder dan 5 werknemers	43	49	7	5,14
5 tot 50 werknemers	46	48	5	7,01
51 tot 500 werknemers	51	44	4	7,11
Meer dan 500 werknemers	52	41	7	6,98

Zoals we hebben gezien, wordt de tevredenheid over het eigen werk zwak beïnvloed door de variabelen die overeenkomen met de persoonlijke situatie van de respondent (geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, huisvesting), met uitzondering van beroepsactiviteit. Het verschil tussen de gemiddelde tevredenheidsscores van hogere leidinggevend en landbouwers in de Gemeenschap als geheel bedraagt 2,20.

Integendeel, het nationale lidmaatschap brengt veel variatie met zich mee. Het is alsof het gevoel van bevrediging, met inbegrip van de bevrediging van het eigen werk, voor een groot deel afhangt van het sociaal-culturele klimaat waarin men leeft.

Als we kijken naar de resultaten per land, zien we dat er bijna evenveel verschil is tussen de gemiddelde tevredenheidsniveaus van Denen en Italianen als tussen die van senior managers en boeren. De ruimte die wordt ervaren, op nationaal niveau en ook, zoals reeds is aangetoond in andere werken, op regionaal niveau, bepaalt sterk de manier waarop objectieve situaties worden waargenomen.¹

Gemiddelde scores van arbeidsdemping
(per land; mensen meteen betaalde baan)

1. Danmark	8,34
2. Ierland	8,16
3. België/België	7,94
4. Luxemburg	7,82
5. Nederland	7,62
6. Verenigd Koninkrijk	7,18
7. Deutschland	6,93
Communautair gemiddelde	6,93
8. Frankrijk	6,62
9. Italia	6,34

¹ Zie "Tevredenheid en ontevredenheid over de levensomstandigheden in de lidstaten van de Europese Gemeenschap". Commissie van de Europese Gemeenschappen, juni 1974, blz. 65-66.

Zoals blijkt, staan alle „kleine” landen van de Gemeenschap bovenaan, gevolgd door het Verenigd Koninkrijk en Duitsland, terwijl Frankrijk en Italië onderaan staan.

Seks, zoals tel, is geen significante variabele; behalve in Duitsland, waar vrouwen aanzienlijk minder tevreden zijn met hun werk dan mannen.

Aan de andere kant discrimineert het relatief weinig en is de interpretatie van de verschillen moeilijk. Wat mannen betreft, kan worden vastgesteld dat in Denemarken en het Verenigd Koninkrijk ouderen aanzienlijk minder tevreden zijn met hun werk, terwijl in Frankrijk de tevredenheid toeneemt met de leeftijd. Wat vrouwen betreft, is de leeftijd duidelijk aanwezig in Ierland en het Verenigd Koninkrijk; Oudere vrouwen zijn het meest tevreden met hun werk.

Het onderwijsniveau is niet significant hoger in het Verenigd Koninkrijk en België: Hoe hoger het niveau, hoe hoger de werktevredenheid.

Tabel 31

Percentages personen met een betaalde baan die een hogemate van verzwakking in hun werk tot uitdrukking brengen op basis van geslacht, geslachten opleidingsniveau

(Te betalens)¹

	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal	-25	25/54	55+	Totaal	-25	25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Danmark	71%	79 %	73%	61%	69%	61%	72%	53%	65%	77%	73
Ierland	69	60	73	68	69	70	61	88	66	72	75
België/België	68	69	66	74	69	60	73	67	64	57	79
Luxemburg	57	pm	pm	pm	62	pm	pm	pm	pm	pm	pm
Nederland	58	56	58	61	60	59	61	57	55	61	64
Verenigd Koninkrijk	54	55	58	41	50	42	52	57	49	58	66
Deutschland	52	45	52	54	36	32	37	38	41	48	49
Frankrijk	43	36	43	50	39	32	41	37	41	40	46
Italië	36	31	39	28	32	36	30	37	33	40	36
Gemeenscha p ²	49	46	50	46	42	39	43	45	43	50	50

1 Landen worden gerangschikt in dalende volgorde van hun gemiddelde tevredenheidsscore.

2 Gewogen gemiddelde.

3. Tevredenheid toegeschreven aan de echtgenoot met betrekking tot het werk dat hij of zij doet

De personen die bij deze vraag betrokken zijn, zijnvoornamelijk mannen. Het is immers gericht op personen die een echtgenoot hebben die een beroepsactiviteit uitoefent, en hierboven is gezien dat slechts vier van de tien vrouwen een dergelijk beroep uitoefenen, vergeleken met zeven van de tien mannen.

In de gehele Gemeenschap bestaat deze bevolking uit 68% vrouwen en 32% mannen.

Een eerste vaststelling, wanneer de tevredenheid met het eigen werk wordt vergeleken met de tevredenheid die men beschouwt als die van zijn echtgenoot met betrekking tot zijn sien, is dat de twee uitdrukkingen zeer dicht bij elkaar liggen.

Hiervoor kunnen twee verklaringen worden gegeven, waarvan de ene de andere versterkt. De eerste is dat de echtgenoten het gevoel van tevredenheid aannemen dat door een van hen wordt uitgedrukt of hun eigen gevoel op de ander projecteren. De tweede is dat, zoals we hebben gesuggereerd, het gevoel van tevredenheid minstens evenzeer wordt bepaald door de psychosociale kenmerken van de omgeving waarin men leeft als door de objectieve omstandigheden van het uitgevoerde werk.

Het zou echter onverstandig zijn om te veel belang te hechten aan deze resultaten. Dit zijngemiddelde scores voor elke categorie, die ons algemene informatie geven over de houding van mannen envrouwen, maar die ons niet in staat stellen om op het niveau van elk paar de respectieve en wederzijdse houdingen te vergelijken.¹

¹ De steekproefmethode die in steekproefenquêtees wordt gebruikt, verbiedt het interviewen van leden van dezelfde familie. Het zou natuurlijk technisch mogelijk zijn om mannen en vrouwen te interviewen, maar de enquête zou dan een veel grotere steekproef in elk land vereisen, om de algemene resultaten niet te beïnvloeden en tegelijkertijd vergelijkingen op het niveau van elk paar mogelijk te maken.

Tabel 32

De tevredenheid die aan de echtgenoot wordt toegekend met betrekking tot het werk dat hij of zij doet in vergelijking met de tevredenheid die door de echtgenoot wordt geuit

(Gemiddelde score. Gemeenschap als geheel: personen die een winstgevende activiteit uitoefenen)

		Herinnering: Antwoorden van vrouwen van dezelfde leeftijd		Verslag
Tevredenheid toegeschreven door mannen aan vrouwen		6,87	6,75	1,02
Waarvan:	15 tot 24 jaar	6,88	6,48	1,06
	25 tot 54 jaar	6,89	6,77	1,02
	55 jaar en ouder	6,71	7,16	0,94
		Herinnering: Antwoorden van mannen van dezelfde leeftijd		
Tevredenheid toegeschreven door mannen aan vrouwen		6,98	7,03	0,99
Waarvan:	15 tot 24 jaar	6,82	6,6	1,03
	25 tot 54 jaar	6,98	7,11	0,98
	55 jaar en ouder	7,27	6,97	1,04
Samen		6,95	6,93	1

4. Beroepsactiviteit van vrouwen

Moeten vrouwen in dienst worden genomen? Dit is een van de vragen waarop “feministen” en “antifeministen” botsen. Voor sommigen kunnen vrouwen alleen onafhankelijk worden door een beroepsactiviteit uit te oefenen; Voor anderen is de traditionele plaats van de vrouw thuis. De antwoorden op de vragen die in deze enquête worden gesteld, stellen ons in staat om belangrijke informatie te verzamelen en te vergelijken over wat mannen denken over het professionele werk van vrouwen, wat vrouwen denken over het professionele werk van vrouwen, wat mannen denken dat hun vrouwen de voorkeur geven en wat vrouwen denken dat hun echtgenoten de voorkeur geven. Met andere woorden, we hebben geprobeerd om de relatie tussen zelfbeeld en het imago van anderen te vergemakkelijken en tegelijkertijd het werk van vrouwen te vergemakkelijken.

Laten we dit parallelle spiegelspel beginnen door te vergelijken wat mannen en vrouwen denken over het werk van vrouwen;

Over het algemeen zou 60% van de ondervraagde vrouwen, als ze een keuze hadden, de voorkeur geven aan een professionele activiteit, terwijl slechts 35% van de mannen de voorkeur zou geven aan hun vrouw om een dergelijke activiteit te hebben. Het professionele werk van vrouwen wordt daarom door vrouwen zeer gewaardeerd en door mannen gedevalueerd.

Het verschil tussen de voorkeuren van beide geslachten wordt sterk beïnvloed door leeftijd en, in mindere mate, door het opleidingsniveau. Bij jonge vrouwen en zelfs bij vrouwen in de leeftijd van 25 tot 55 jaar kiezen zeven van de tien voor werk; Onder jonge mannen (15-24 jaar) doet de meerderheid van degenen die het professionele werk van vrouwen ondersteunen dit.

Tabel 33

Mannen- en vrouwenvoorkeuren voor vrouwenwerk
(Samen met de Gemeenschap)

	Voorkeuren voor mannen			Voorkeuren van vrouwen		
	Dat hun vrouw een professionele activiteit heeft	Dat hun vrouw geen beroepsactiviteit heeft	Geen antwoord	Heb een professionele activiteit	Geen beroepsactiviteit uitoefenen	Geen antwoord
Samen	35%	46%	19%	60%	27%	13%
Leeftijd						
15-24 jaar	44	26	30	73	14	13
25-54 jaar	38	46	16	67	26	7
55+	24	59	17	41	36	23
Opleidingsniveau						
- laag	32	51	17	57	29	14
- gemiddeld	34	49	17	62	27	11
- hoog	43	32	25	73	15	12
Beroep van gezinshoofd						
- onafhankelijk	36	48	16	63	27	10
- werknemer	38	45	17	67	24	9
- inactief	27	50	23	45	33	22
Inwoner:						
- dorp	35	47	18	59	26	15
- kleine stad	35	48	17	63	26	11
- grote stad	34	45	21	61	28	11

In alle landen hebben vrouwen meer kans dan mannen om het professionele werk van vrouwen te ondersteunen, maar het verschil tussen de reacties van beide geslachten is sterkin Italië en Duitsland.

De invloed van leeftijd speelt bijna overal – behalve in Denemarken – in dezelfde richting en sterker bij vrouwen dan bij mannen. Als we de houding van beide geslachten per leeftijdsgroep in elk land vergelijken, zien we dat de verschillen tussen mannen en vrouwen het grootst zijn voor leren van 15-24 jaar, Italianen van 15-24 jaar en Duitsers van 25-54 jaar.

Tabel 34

Mannen- en vrouwenvoorkeuren voor vrouwenwerk

(Te betalens)¹

		Mannen die er de voorkeur aan geven dat hun vrouw werkt	Vrouwen die liever werken	Verskil tussen de reacties van vrouwen en mannen
Italia		42 %	76 %	34 %
	15-24 jaar	46	84	38
	25-54 jaar	48	81	33
	55 jaar en ouder	32	57	25
Deutschland		26	56	30
	15-24 jaar	42	56	30
	25-54 jaar	27	65	38
	55 jaar en ouder	18	35	17
Ierland		36	63	27
	15-24 jaar	38	80	42
	25-54 jaar	42	63	21
	55 jaar en ouder	26	48	22
Frankrijk		43	66	23
	15-24 jaar	55	72	17
	25-54 jaar	45	67	22
	55 jaar en ouder	32	58	26
Verenigd Koninkrijk		32	54	22
	15-24 jaar	35	69	34
	25-54 jaar	40	62	22
	55 jaar en ouder	17	34	17
België/België		34	52	18
	15-24 jaar	52	75	23
	25-54 jaar	34	54	20
	55 jaar en ouder	20	37	17
Nederland		25	41	24
	15-24 jaar	35	63	28
	25-54 jaar	31	46	15
	55 jaar en ouder	14	22	8
		28	40	12
Danmark	15-24 jaar	19	50	11
	25-54 jaar	37	57	20
	55 jaar en ouder	20	17	-3
Luxemburg		28	32	4
	15-24 jaar	35	40	5
	25-54 jaar	31	36	5
	55 jaar en ouder	18	22	4

1 Landen wordengerangschikt in dalende volgorde van het verschil tussen de percentages van de reacties van beide geslachten.

Laten we nu eens kijken naar de voorkeuren die mannen toekennen aan hun vrouwen en vrouwen aan hun mannen met betrekking tot de uitoefening van een betaald beroep door vrouwen.

Deze analyse is alleen zinvol als rekening wordt gehouden met de professionele situatie van de geïnterviewde man of vrouw – is hij of zij “actief”? Is hij of zij “actief”? - en die van de echtgenoot¹.

Twaalf segmenten van de bevolking kunnen dus worden onderscheiden:

1. Actieve mannen met actieve vrouwen	1030
2. Actieve mannen met inactieve vrouwen	1440
3. Actieve mannen zonder vrouwen	690
4. Inactieve mannen met actieve vrouwen	80
5. Inactieve mannen met inactieve vrouwen	740
6. Inactieve mannen zonder vrouw	490
7. Actieve vrouwen met actieve echtgenoten	1000
8. Actieve vrouwen met inactieve echtgenoten	100
9. Werkende vrouwen zonder echtgenoten	750
10. Inactieve vrouwen met actieve echtgenoten	1420
11. Inactieve vrouwen met inactieve echtgenoten	480
12. Inactieve vrouwen zonder echtgenoten	1070

Een eerste bevinding is dat een duidelijke meerderheid van de vrouwen – gehuwd of ongehuwd – wil werken:

80 % van de vrouwen in een huishouden waar beide echtgenoten werken;

75 % van de werkende vrouwen woont alleen;

56% van de vrouwen van wie de echtgenoot actief is, maar die zelf niet werken;

50% van de vrouwen woont alleen en werkt niet.²

Aan de andere kant zijn vrouwen altijd meer bereid om te werken dan mannen zich voorstellen.

in huishoudens waar beide echtgenoten werken, terwijl 80 % van de vrouwen het liefst werkt, denkt slechts 63 % van de mannen dat hun vrouw het liefst werkt;

- in huishoudens waar alleen mannen werken, zou 56% van de vrouwen de voorkeur geven aan werken, en slechts 45% van de mannen kent deze voorkeur aan hen toe.

Ten derde denken mannen in ieder geval vaker dat vrouwen liever (of liever) werkend dan dat ze voor zichzelf willen, maar ze onderschatten het belang van deze vermindering:

1 De term "actieve" of "actieve" moet worden opgevat als het verrichten van betaalde arbeid (met uitzondering van werklozen). "Werken" heeft hier dezelfde betekenis als "actief" of "actief".

2 In de categorie inactieve vrouwen van wie de echtgenoot inactief is, daalt het aandeel tot 37%: Het merendeel van deze woningen bestaat uit bejaarden.

- in huishoudens waar beide echtgenoten werken, denkt 63 % van de mannen dat hun vrouw het liefst werkt, maar slechts 51 % geeft er echt de voorkeur aan dat zij werkt; zij onderschatten de discrepantie, aangezien 80 % van de vrouwen wil werken en 62 % denkt dat hun echtgenoot voor hen wil werken.

In huishoudens waar alleen mannen werken, denkt 45% van de mannen dat hun vrouw graag zou willen werken, 27% geeft de voorkeur aan haar om te werken, terwijl 56% van de vrouwen graag zou willen werken en slechts 28% gelooft dat hun echtgenoten het daarmee eens zijn.

Ten slotte onderschatten vrouwen in gevallen waarin zowel mannen als vrouwen in dienst zijn, de wens van mannen om hen thuis te zien blijven:

27% van de vrouwen gelooft dat hun echtgenoten willen dat hun vrouw niet werkt, terwijl in werkelijkheid 40% van de echtgenoten de voorkeur geeft aan hun vrouw om thuis te blijven.

Deze lange analyse is samengevat in de volgende tabel. Er kan worden geconcludeerd dat de standpunten en aannames van de feministische bewegingen op dit punt worden bevestigd: de overgrote meerderheid van de werkende vrouwen wil werken en zelfs iets meer dan de helft van de vrouwen van wie de echtgenoten werken en die zelf niet werken; Mannen onderschatten dit streven van vrouwen en weerspiegelen het traditionele beeld van de huisvrouw die sterker in hen is geïnternaliseerd dan vrouwen zelf denken.

Tabel 35

De respectieve en wederzijdse voorkeuren van vrouwen en mannen met betrekking tothet beroepswerk van vrouwen

(Samen met de Gemeenschap)¹

		De vrouw geeft de voorkeur aan		De mens geeft de voorkeur aan	
		werkend	niet te werken	dat de vrouw werkt	dat de vrouw niet werkt
Huishoudens waar mannen en vrouwen werken:					
	vrouwen (1000)	80%	15%	62%	27%
	Vrouwen (1030)	63	27	51	40
Huishoudens waar de man werkt, terwijl de vrouw niet werkt:					
	Vrouwen (1420)	56%	38%	28%	61%
	Vrouwen (1440)	45	44	27	64
Huizen waar geen mannen of vrouwen werken:					
	Vrouwen (480)	37%	AT%	17%	63%
	Vrouwen (740)	30	51	22	62
Personen die alleen wonen:					
	Actieve vrouwen (750)	75%	11%		
	Inactieve vrouwen (1070)	50	26		
	Actieve mannen (690)			36%	23%
	Inactieve mannen (490)			38	23

1 Omwille van de vereenvoudiging is geen advies uit de tabel weggelaten.

Zoals te verwachten valt, worden deze respectieve en wederzijdse houdingen ten aanzien van het beroepswerk van vrouwen sterk beïnvloed door de leeftijd. Om deze bevinding te illustreren, zal ik mij beperken tot twee voorbeelden:

- In huishoudens waar mannen en vrouwen werken, varieert de positieve houding van vrouwen ten opzichte van het werk van vrouwen van 87 % voor vrouwen van 15-24 jaar tot 70 % voor vrouwen ouder dan 55 jaar; in dezelfde huishoudens is 76 % van de mannen tussen 15 en 24 jaar van mening dat hun vrouw wil werken, tegenover 58 % van de mannen ouder dan 55 jaar; Bovendien wil 58% van de mannen van 15-24 jaar dat hun vrouw werkt, vergeleken met 40% van de mannen van 55 jaar en ouder.

- in huishoudens waar alleen mannen werken, wil 59 % van de vrouwen van 15-24 jaar en 50 % van de vrouwen van 55 jaar en ouder graag werken; in dezelfde huishoudens denkt 55 % van de mannen van 15-24 jaar en 33 % van de mannen van 55 jaar en ouder dat hun vrouw graag zou willen werken; 33% van de mannen van 15-24 jaar en 22% van de mannen van 55 jaar en ouder willen dat ze zelf werkt.

In de volgende tabel wordt voor elke leeftijdsgroep een overzicht gegeven van de kloof tussen wat vrouwen en mannen werkelijk denken en de kloof tussen wat elk van hen denkt en wat de ander denkt.

In huishoudens waar beide echtgenoten langzaam werken, is het verschil tussen wat vrouwen en mannen eigenlijk denken over vrouwelijk werk (kolommen A en D) ongeveer constant, ongeacht de leeftijdsgroep: 29, 26 en 30; op andere manieren lijkt de relatieve vijandigheid van mannen tegenover het werk van vrouwen een diepgeworteld cultureel fenomeen. In dezelfde huishoudens is het verschil tussen wat de man denkt dat de voorkeur van zijn vrouw is en wat de vrouw denkt dat de voorkeur van zijn echtgenoot is (kolommen B en C) iets groter bij ouderen: 5, 3 en 12; met uitzondering van het laatste, is er dus een relatieve harmonie van beelden, zo niet diepe houdingen, tussen de echtgenoten.

- In huishoudens waar mannen alleen werken, is het verschil in houding ten opzichte van het werk van vrouwen (kolommen A en D) ruwweg constant in verschillende leeftijdsgroepen: 26, 29 en 28; Dit bevestigt de eerdere bevinding dat attitudes goed geworteld zijn, ongeacht de leeftijd, of de vrouw nu werkt of niet. In dezelfde huishoudens is het verschil tussen de afbeeldingen (kolommen B en C) groter dan in huishoudens waar beide echtgenoten werken, met uitzondering van ouderen: 23, 21 en 8; met andere woorden, er zijn beelden bij ouderen die harmonieus zijn (ongunstig voor het werk van vrouwen), terwijl in jongere huishoudens vrouwen (waarvan de meerderheid zou willen werken) denken dat mannen grotendeels ongunstig zijn voor het werk van vrouwen, en daarom hebben ze gelijk.

Tabel 36

De respectieve en wederzijdse voorkeuren van vrouwen en mannen met betrekking tot het beroepswerkvanvrouwen volgens de functie van de geïnterviewde

(Samen met de Gemeenschap)

	De vrouw werkt het liefst (A)	De man denkt dat de vrouw het liefst werkt (B)	De vrouw denkt dat de man haar verkiest om te werken (C)	De man geeft de voorkeur aan de vrouw om te werken (D)
Huizen waar mannen en vrouwen werken	80 %	63 %	62 %	51 %
15-24 jaar	87	76	71	58
25-54 jaar	79	64	61	53
55 jaar en ouder	70	58	46	40
Huishoudens waar de man werkt, terwijl de vrouw niet werkt:	56 %	45 %	28 %	27 %
15-24 jaar	59	55	32	33
25-54 jaar	58	49	28	29
55 jaar en ouder	50	33	25	22

Afhankelijk van het beroep dat de geïnterviewde uitoefent, is een verdere analyse uitgevoerd in huishoudens waar beide echtgenoten een beroepsactiviteit uitoefenen.

Uit deze analyse blijkt eerst dat in alle beroepen de overgrote meerderheid van de werkende vrouwen eigenlijk de voorkeur geeft aan werken (kolom A). Aan de andere kant zijn er aanzienlijke verschillen tussen mannen: Een op de twee werknemers en de overgrote meerderheid van de boeren wil dat hun vrouwen niet werken (kolom D).

In alle categorieën, met uitzondering van de vrije beroepen, onderschatten mannen de voorkeur van vrouwen voor beroepswerkzaamheden (kolommen B en A).

In alle categorieën, met uitzondering van landbouwers, hebben mannen meer kans om te werken dan vrouwen (kolommen B en C).

Uit deze resultaten blijkt duidelijk de invloed van de verschillende soorten cultuur op de waardesystemen van mannen en vrouwen; twee achtergronden hebben zeer verschillende houdingen en attitudes bij mannen en vrouwen: de vrije beroepen en landbouwers.

In de meestafgelegen sociaal-culturele kringen is de kloof tussen de houding van beide geslachten ten opzichte van het werk van vrouwen (kolommen A en D) minimaal; Er zullen zelfs iets meer mannen in de vrije beroepen zijn die willen dat hun vrouwen voor mij werken dan vrouwen die echt willen werken. Integendeel, bijna alle vrouwelijke boeren willen werken, terwijl slechts één op de vier boeren zijn vrouw wil laten werken.

Wat de beelden betreft (kolommen B en C) zijn er verhoudingsgewijs weinig meer mannen in de vrije beroepen dan in de andere beroepen, behalve onder boeren, die denken dat hun vrouwen liever werken alser alleen fantasierijke vrouwen zijn. Integendeel, onder boeren is er een aanzienlijk en tegenovergesteld verschil tussen het percentage mannen dat denkt dat hun vrouw wil werken en het percentage vrouwen dat

deze gedachte aan hun moeder toeschrijft. Deze laatste anomalie drukt waarschijnlijk een verschil uit in waardesystemen met betrekking tot het werk van vrouwen op het platteland, en misschien ook in de perceptie van de gestelde vraag: De vrouwelijke boer (95%) geeft de voorkeur aan werken, maar is het echt in de landbouw? - en is van mening dat haar man hem verkiest om te werken (76%); wat de landbouwer betreft, leidt zijn waardesysteem ertoe dat hij er zeer vaak de voorkeur aan geeft dat zijn vrouw niet werkt (drie van de vier gevallen, waaronder non-respons) en dat hij denkt dat zij er de voorkeur aan geeft niet te werken, zonder dat bekend is of hij al dan niet bewust verwijst naar werk op het landbouwbedrijf of naar buiten werken.

Tabel 37

De respectieve en wederzijdse houding van vrouwen en mannen ten opzichte van het beroepswerk van vrouwen in het beroep van de geïnterviewde

(De Gemeenschap als geheel: huizen waar beide echtgenoten werken)

	De vrouw werkt het liefst (A)	De man denkt dat de vrouw het liefst werkt (B)	De vrouw denkt dat de man haar verkiest om te werken (C)	De man geeft de voorkeur aan de vrouw om te werken (D)
Samen	80 %	63 %	62 %	51 %
Beroep van de geïnterviewde (man of vrouw)				
Landbouwer	95	40	76	24
Vrije beroepen	89	95	79	100
Handelaar, ambachtsman	80	62	59	57
Werknemer	79	60	59	45
Werknemer	81	58	64	58
Hoger management	91	85	77	63

De houding in landbouwkringen ten opzichte van het werk van vrouwen – en meer in het algemeen ten opzichte van maatschappelijke transformaties – zal nader moeten worden onderzocht.

Om een laatste voorbeeld te geven, en in huishoudens waar alleen mannen een betaalde baan hebben, kan worden gezien dat mannen in bijna alle beroepen aanzienlijk gunstiger zijn voor het werk van vrouwen wanneer hun vrouwen werken dan wanneer ze dat niet zijn: si l'on kan praten over keuzes, het is een keuze van het huishouden. De enige uitzondering is dat in het geval van boeren, of hun vrouw nu werkt of niet, slechts een kwart van de boeren zegt voorstander te zijn van haar werk.

Tabel 38

Houdingen van mannen ten aanzien van het beroepswerk van vrouwen volgens het beroep van de ondervraagde man

(Samen met de Gemeenschap)

	Huizen waar mannen en vrouwen werken		Huizen waar alleen de mens werkt	
	Voor	Tegen	Voor	Tegen
Samen	51 %	40 %	27 %	64 %
Landbouwer	24	65	27	61
Vrije beroepen	100	.	26	70
Handelaar, ambachtsman	57	34	24	69
Werknemer	45	46	26	65
Werknemer	58	34	35	58
Hoger management	63	21	23	63

V. Sociale vormen die belangrijk worden geacht voor de verbetering van de positie van vrouwen

Het maatschappelijke debat over de status van vrouwen heeft in alle landen waar het zich ontwikkelt, geleid tot hervormingen en hervormingsprojecten, waarvan sommige van wetgevendende aard zijn, terwijl andere zich meer rechtstreeks bezighouden met attitudes en gedragingen, moraal.

Om een aantal van deze hervormingen te testen, werd aan alle respondenten de vraag gesteld:

Welke van de volgende maatregelen zijn volgens u het belangrijkste?

- A. De toegang tot crèches, kinderdagverblijven en kinderdagverblijven vergemakkelijken en goedkoper maken, zodat moeders die willen werken dit kunnen doen.
- B. De werktijden flexibeler maken voor moeders die willen werken.
- C. De toegang tot werk vergemakkelijken voor moeders die zijn gestopt met werken toen ze jonge kinderen hadden.
- D. Vrouwen die thuis willen blijven een vaste beloning geven die overeenkomt met hun huishoudelijke taken, zodat zij minder afhankelijk zijn van hun echtgenoten.
- E. Gemakkelijkere toegang tot werk voor gescheiden of gescheiden vrouwen.
- F. Probeer ervoor te zorgen dat huishoudelijke taken beter worden verdeeld tussen mannen en vrouwen. »

Het meest voorkomende antwoord dat in de eerste plaats door zowel vrouwen als mannen wordt gegeven, is de toegang tot crèches, kinderdagverblijven en kleuterscholen (26%); Dit wordt gevolgd door de organisatie van de wekelijkse arbeidstijd (23%) en de toekenning van een vergoeding voor huishoudelijke taken (18%).

Uit de eerste oftweede antwoorden blijkt dat de organisatie van de wekelijkse arbeidstijd en de toegang tot crèches bijna op gelijke voet staan, in de volgorde van voorkeuren, met 42 % en 40 %; Mannenspreken iets vaker dan vrouwen als het gaat om de organisatie van de arbeidstijd. Volgende komen, en zonder significante verschillen tussen de reacties van mannen en vrouwen: beloning voor gezinstaken (33 %), toegang tot werk voor moeders die moesten stoppen met werken (26 %), gedeelde huishoudelijke taken (22 %) en toegang tot werk voor gescheiden of gescheiden vrouwen (19%).

Het ontbreken van verschillen tussen de antwoorden van mannen en vrouwen toont aan dat attitudes wijdverbreid zijn in de hele samenleving, vermoedelijk omdat ze de informatieboodschappen weerspiegelen die door de reguliere media worden overgebracht: pers, radio en televisie.

Deze brede consensus wordt bevestigd door de antwoorden te onderzoeken op basis van leeftijd of opleidingsniveau. Hooguit kan worden opgemerkt dat jonge vrouwen, die duidelijk meer in het bijzonder bezorgd zijn, de toegang tot crèches, kinderdagverblijven en kleuterscholen op de eerste of tweede plaats zetten onder hun eisen, en dat de meest opgeleide mensen iets minder vaak voorstander zijn van het idee om te betalen voor het huishoudelijk werk van de moeder. Anderzijds is de wens naar een betere toegang tot crèches, kinderdagverblijven en kinderdagverblijven, zoals te verwachten valt, in steden iets sterker dan in dorpen.

Tabel 38

De belangrijkste socialevormenvoor het verbeteren van de status van vrouwen

(Antwoorden op de eerste of tweede plaats van alle respondenten in de Gemeenschap)

	Mannen en vrouwen	Mannen	Vrouwen
1. Regeling van de arbeidstijd	42 %	45 %	40 %
2. De toegang tot crèches, kinderdagverblijven enz. vergemakkelijken en goedkoper maken.	40	40	40
3. Betalen voor huishoudelijke taken	33	32	33
4. De toegang tot werk vergemakkelijken voor moeders die gestopt zijn met werken	26	27	26
5. Proberen huishoudelijke taken meer gedeeld te maken	22	20	23
6. Vergemakkelijking van de toegang tot werk voor gescheiden of gescheiden vrouwen	19	19	20
Onbeantwoord	18	17	18

De verschillen tussen landen zijn klein. Bijna overal staat de organisatie van de wekelijkse arbeidstijd voor moeders die willen werken op de eerste of tweede plaats in de lijst van gewenste hervormingen; de enige uitzondering is Italië, waar deze maatregel de derde plaats inneemt. Het gebrek aan toegang tot crèches, kinderdagverblijven en kleuterscholen wordt overal benadrukt, behalve in Ierland, maar vooral in Italië (57% van de respondenten en zelfs 66% in grote steden). Betalende vrouwen die thuis willen blijven komen op de eerste of tweede plaats in België(47%), Frankrijk(42%), Ierland(37%) en Italië (50%), d.w.z. voornamelijk in landen waar de algemene houding ten opzichte van de status van vrouwen nog vrij traditioneel is.

Samengevat zijn er in de gehele Gemeenschap drie duidelijke eisen of verwachtingen aanzien van de verbetering van de positie van vrouwen: twee zijn nauw met elkaar verbonden: flexibelere werktijden en betere toegang tot crèches, kinderdagverblijven en kinderdagverblijven, die waarschijnlijk worden geschraagd door de vrijheid van een vrouw om beroepsmatig te werken; de derde, de toekenning van een gezinssalaris aan vrouwen die thuis willen blijven, lijkt in gelijke mate verbonden te zijn met elk van de anderen, maar minder belangrijk dan zij voor elkaar zijn, en komt waarschijnlijk overeen met een ander, meer traditioneel, vrouwensalaris.¹

¹ Voor alle respondenten is er een kans van één op drie dat één respondent die de voorkeur geeft aan flexibele werktijden, hen ook betere toegang tot crèches zal geven, en omgekeerd. Er is iets minder dan één op de drie kans dat één respondent die voor gezinssalaris kiest, ook de voorkeur geeft aan elk van de twee andere hervormingen.

Tabel 40

De belangrijkste sociale vormenvoor het verbeteren van de status van vrouwen
(per land)¹

België/België	Danmark	Deutschland
1. Beloning van huishoudens (47%)	1. Werktijd (46%)	1. Werktijd (34%)
2. Werktijd (42%)	2. Toegang tot crèches (32%)	2. Toegang tot haar (31%)
3. Toegang tot crèches (40%)	3. Reïntegratieprofessor (30%)	3. Beloning van huishoudens (22%)
4. Re-integratieprofessor (29%)	4. Beloning van huishoudens (25%)	4. Reïntegratieprofessor (22%)
5. Delen van tãschaken (21%)	5. Toegang voor gescheiden vrouwen (23%)	5. Taakverdeling (21%)
6. Toegang voor gescheiden vrouwen (16%)	6. Delen van tãschaken (21%)	6. Toegang voor gescheiden vrouwen (18%)
Frankrijk	Ierland	Italia
1. Werktijd (48%)	1. Werktijd (37%)	1. Toegang tot crèches (57%)
2. Beloning van huishoudens (42%)	2. Beloning van huishoudens (37%)	2. Vergoeding voor huishoudens (50%)
3. Toegang tot haar (40%)	3. Reïntegratieprofessor (34%)	3. Werktijd (39%)
4. Reïntegratieprofessor (31%)	4. Gescheiden vrouwen (32%)	4. Re-integratieprofessor (23%)
5. Toegang voor gescheiden vrouwen (21%)	5. Taakverdeling (31%)	5. Delen van tãschaken (16%)
6. Delen van tãschaken (16%)	6. Toegang tot crèches (28%)	6. Toegang voor gescheiden vrouwen (15procent)
Luxemburg	Nederland	Verenigd Koninkrijk
1. Toegang tot haar (41%)	1. Werktijd ?? (47%)	1. Werktijd (50%)
2. Werktijd (40%)	2. Toegang tot crèches (34%)	2. Toegang tot crèches (36%)
3. Toegang voor gescheiden vrouwen (26%)	3. Aandeel van tãschaken (27%)	3. Aandeel van tãschaken (31%)
4. Aandeel van tãschaken (25%)	4. Re-integratie prof. (26%)	4. Re-integratie prof. (29%)
5. Re-integratie prof. (24%)	5. Vergoeding van huishoudens (19%)	5. Toegang voor gescheiden vrouwen (24%)
6. Beloning van huishoudens (22%)	6. Toegang voor gescheiden vrouwen (15procent)	6. Beloning van huishoudens (21%)

¹ Landen worden in alfabetische volgorde vermeld. De punten die in de hele Gemeenschap het vaakst worden genoemd, worden benadrukt. De percentages komen overeen met de frequentie van de keuze van het belang uitgedrukt in elk land in de eerste of tweede plaats antwoorden.

VI Houdingen ten opzichte van politiek en vormen van sociale participatie

Het is een gemeenschappelijke, diepgewortelde plaats dat “politiek meer de zaak van mannen is”. Sommige mannen en vrouwen, die in onze tijdwaarschijnlijk minder talrijk zijn dan 30 of 50 jaar geleden, maken het tot een norm; anderen merken alleen een feitelijke situatie op en proberen deze uit te leggen zodat deze kan worden gewijzigd. Welke vooruitgang vrouwen ook hebbengeboekt in de richting van gelijke kansen voor deelname aan het sociaal-politieke leven, wat Maurice Duverger in zijn rapport uit 1955 aan UNESCO schreef, bleef grotendeels geldig:

- *het aantal vrouwelijke onthoudingen bij verkiezingen is gemiddeld hoger dan het aantal mannelijke onthoudingen, zelfs als rekening wordt gehouden met belangrijke corrigerende maatregelen zoals leeftijd, opleidingsniveau, sociaal-professionele categorie enz.;*
- *de participatie van vrouwen in de "regeringskring", d.w.z. in de uitoefening van het politieke gezag en in de politieke besluitvorming, is kleiner dan die van mannen.*¹

In een recent document, twintig jaar na het internationale onderzoek van DUVERGER, benadrukten de Verenigde Naties opnieuw het grote verschil tussen “de officiële erkenning van politieke rechten, die praktisch universeel is, en het belang van de directe rol van vrouwen in de regering”. In het document staat verder: “Op enkele uitzonderingen na neemt de feitelijke politieke participatie van vrouwen, die op lokaal niveau al laag is, verder af naarmate men het centrum van de politieke besluitvorming nadert.”²

Om slechts in de landen van de Europese Gemeenschap voorbeelden te geven: het percentage vrouwen dat in de nationale parlementen wordt gekozen, varieert van 3% (in België en Italië) tot 9% (in Nederland) en bedraagt 17% in slechts één land: Denemarken.³

Volgens DUVERGER, wiens werk nog steeds relevant is, „lijkt dit lage niveau van vrouweninvloed (...) in de eerste plaats het gevolg te zijn van mannelijke oppositie. Op het electorale front was deze oppositie al behoorlijk sterk (...). Desalniettemin maakt de mannelijke oppositie in dit opzicht geleidelijk plaats, aangezien de resultaten van het vrouwenkiesrecht de weinige veranderingen aan het licht hebben gebracht die het met zich meebrengt ten opzichte van de vorige situatie. Op regeringsniveau blijft deze oppositie zeer sterk, omdat zij een essentieel concurrentie karakter aanneemt (...). De eliminatie van vrouwen om hoofdzakelijk concurrentieredenen is verborgen (...) achter een zeer doeltreffend rechtvaardigingsmechanisme: het doel is aan te tonen dat de politiek naar haaraard een hoofdzakelijk mannelijk gebied is waarin vrouwen slechts bij wijze van uitzondering en op strikt beperkte gebieden mogen worden toegelaten (...). Het gaat hier niet meer om het vaststellen van een ongelijkheid tussen mannen en vrouwen, een superioriteit van de eerste boven de laatste, maar om het handhaven van een soort arbeidsverdeling tussen hen, gebaseerd op verschillende bekwaamheden.”

En de auteur voegt er oordeelkundig aan toe dat “ongeacht de subtiele rechtvaardigingen, het mannelijke verzet tegen de deelname van vrouwen aan de politiek niet zo succesvol had kunnen zijn als het een zeer sterk vrouwelijk verzet had gekend. Deze laatste blijft echter over het geheel genomen laag (...). Opgemerkt moet worden dat de zwakke invloed van vrouwen in het leiderschap van staten voor een groot deel gebaseerd is op vrouwelijke traagheid. Het feit dat vrouwen minder geïnteresseerd zijn in politiek dan mannen is een onbetwistbaar eerste feit (...). Niet alleen hebben vrouwen weinig zin om deel uit te maken

1 Politieke participatie van vrouwen. Werelderfgoed 1955.

2 Document E/CONF.66/3 van de Wereldconferentie van het Internationaal Jaar van de Vrouw. Punt 9 van de voorlopige agenda. Verenigde Naties, 1975, blz. 12.

3 Zie bovengenoemd document (blz. 13) en voor Denemarken nota IWY/15, “Status en status van vrouwen in de wereld van vandaag: enkele essentiële feiten”, Centrum van de Verenigde Naties voor economische en sociale informatie, december 1974, (blz. 9).

van de “regeringskring”, maar zij aanvaardden grotendeels het systeem van rechtvaardiging dat door mannen is uitgevonden om deze onthouding te rationaliseren.¹

In dit onderzoek naar de negen landen van de Gemeenschap werden drie vragen gesteld om de houding van mannen en vrouwen ten opzichte van de respectieve rollen in het politieke leven te identificeren en te meten.

Daarnaast zullen verdere vragen over politieke participatie, die aan alle respondenten zijn gesteld, ons in staat stellen de gegevens van dit maatschappelijke probleem te verduidelijken.

¹ Maurice DUVERGER, op. cit, pp. 127-131.

1. Politiek, wat moet boven alles de zaak van de mensen zijn?

“Er wordt soms gezegd dat “politiek meer over mannen dan over vrouwen moet gaan”. Bent u het er persoonlijk volledig mee eens, eerder mee eens, eerder oneens of helemaal niet mee eens?”

In de hele Gemeenschap was 35% van de respondenten het ermee eens dat de politiek meer door mannen moet worden gedomineerd, terwijl 61% het daar niet mee eens was. Er is geen significant verschil tussen mannelijke en vrouwelijke reacties.

Tabel 41

Moet politiek meer een zaak van mannen zijn?

(Samen met de Gemeenschap)

	Mannen en vrouwen	Mannen	Vrouwen
Helemaal mee eens	15%	15%	15%
Vrijwel mee eens	20	21	19
Eerder oneens	22	23	20
Helemaal niet mee eens	39	37	41
Onbeantwoord	4	4	5
Totaal	100	100	100

De invloed van leeftijd, vooral onder vrouwen, en opleidingsniveau voor alle respondenten is zeer sterk.

Van de jonge mannen (15-24 jaar) is 42 % het helemaal niet eens met vooroordelen tegen vrouwen; Bij vrouwen van dezelfde leeftijd is dat 52%. Van de 55-plussers daarentegen keurt slechts 33% van de mannen en 30% van de vrouwen vooroordelen sterk af. De negatieve houding van vrouwen ten opzichte van de politieke participatie van hun geslacht, waarover Maurice DUVERGER sprak, wordt daarom gedeeltelijk geïnfuseerd: oudere vrouwen zijn, wanneer zij een sterke mening hebben, minder gunstig voor de gelijke deelname van vrouwen dan mannen van dezelfde leeftijd; Maar zelfs onder hen weegt een kleine “progressieve” meerderheid (48 % is het eerder oneens of helemaal niet eens) zwaarder dan de “traditionalisten” (45 %).

Het opleidingsniveau speelt ook een belangrijke rol, aangezien het antwoord “helemaal oneens” toeneemt van 32 naar 43 en 56 % afhankelijk van het opleidingsniveau. Aangezien jonge vrouwen over het algemeen hoger opgeleid zijn dan oudere vrouwen, lijkt het geen twijfel dat de twee variabelen – leeftijden opleidingsniveau – een additief effect hebben.

De andere onderzochte variabelen (sociaal-beroeps categorie, grootte van de woonplaats) hebben geen significant effect.

Tabel 42

Moet politiek meer gaan over mannen op basis van geslacht, geslachten opleidingsniveau?

(Samen met de Gemeenschap) -

	Mannen			Vrouwen			Opleidingsniveau		
	-25	25/54	55+	-25	25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Helemaal mee eens	11 %	14 %	20 %	8 %	13 %	23 %	20 %	11 %	5 %
Vrijwel mee eens	19	21	22	14	19	22	21	20	14
Eerder oneens	24	23	21	21	22	18	21	22	23
Helemaal niet mee eens	42	38	33	52	42	30	32	43	56
Onbeantwoord	4	4	4	5	4	7	6	4	2
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Zoals te verwachten is, zijn de verschillen tussen de landen aanzienlijk. Bovendien lijken de hier gemeten houdingen onafhankelijk te zijn van die welke we tot nu toe hebben onderzocht met betrekking tot de status van vrouwen. Enerzijds vinden we landen als Denemarken, het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Frankrijk, waar het niet eens is met de gestelde vraag, en dus de houding die gunstig is voor de politieke participatie van vrouwen, zeer wijdverbreid is. Dit wordt gevolgd door Italië, dat vrij dicht bij het communautaire gemiddelde ligt. Aan de andere kant vinden we Nederland en Duitsland, waar de houding ten aanzien van de participatie van vrouwen nog steeds in de meerderheid is, en België en Luxemburg, waar de houding ten aanzien van de participatie van vrouwen in de meerderheid is.

Voor meer duidelijkheid en om rekening te houden met de intensiteit van degeuite houdingen, zullen we eerst een index presenteren die wordt berekend door een coëfficiënt van -2 of 2 toe te kennen aan de antwoorden "helemaal mee eens" of "helemaal oneens" en een coëfficiënt van -1 of 1 aan de tussenliggende antwoorden, waarbij het verkregen totaal gerelateerd is aan het percentage respondenten in de ene of de andere richting. Door constructie is de maximale score +2 en de minimale score -2.

De verdeling van de landen, in afnemende volgorde van scores, d.w.z. landen waar de houding ten opzichte van de politieke participatie van vrouwen dicht bij het maximum ligt, is als volgt:

1. Danmark	1,03
2. Verenigd Koninkrijk	0,85
3. Ierland	0,75
4. Frankrijk	0,69
5. Italia	0,56
Communautair gemiddelde	0,52
6. Nederland	0,44
7. Deutschland	0,11
8. België/België	-0,13
8. Luxemburg	-0,16

Als men de negen landen van de Gemeenschap één voor één en in dezelfde volgorde bekijkt, kan men zien dat in bijna alle landen de leeftijd de houding van vrouwen sterker beïnvloedt dan die van mannen; Jongeren zijn bijna altijd meer voorstander van de politieke participatie van vrouwen dan ouderen.

Voor mannen is het verschil tussen de oudste en oudste meer uitgesproken in Luxemburg en Nederland dan in andere landen. In beide landen, evenals in Denemarken, is de invloed van leeftijd zelfs iets sterker voor mannen dan voor vrouwen. Ten slotte is het in twee landen, het Verenigd Koninkrijk en Ierland, merkwaardig dat jonge mannen iets minder voorstander zijn van vrouwelijke participatie dan oudere mannen.

Wat vrouwen betreft, is de invloed van leeftijd altijd in dezelfde richting: Hoe jonger ze zijn, hoe meer ze voorstander zijn van politieke participatie van vrouwen. Het verschil tussen de jongste en de oudste is vooral merkbaar in België, Frankrijk en Italië.

De invloed van het opleidingsniveau is minder dan die van de leeftijd in bijna alle landen behalve het Verenigd Koninkrijk en Duitsland. In drie landen is het sterker dan in de andere: in België, Italië en Frankrijk; Dit zijn de drie landen met de grootste invloed van leeftijd op de houding van vrouwen; Derhalve kan worden geconcludeerd dat de twee variabelen in dezelfde richting hebben gehandeld: jongeren en, in mindere mate, het opleidingsniveau bepalen een bepaald soort houding onder vrouwen die een verandering in de samenleving bevordert, d.w.z. een grotere deelname van vrouwen aan het politieke leven.

Kortom, in landen waar de politieke participatie van vrouwen meer algemeen wordt aanvaard, hebben noch leeftijd noch opleidingsniveau een sterke invloed op de gemeten attitudes: dit is het geval in Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en Ierland.

Integendeel, in landen waar een mannelijk beeld van het politieke leven nog steeds de overhand lijkt te hebben, spelen leeftijd en/of opleidingsniveau, met name onder vrouwen, een zeer belangrijke rol bij het vormgeven van houdingen die gunstiger zijn voor vrouwen.

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa – mei 1975*

Tabel 43

Moet politiek meer gaan over mannen naar geslacht, geslachtenopleidingsniveau (per land)

	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal	-25	25/54	55+	Totaal	-25	25/54	55+	Laag	Het middel	Opgegroeid
Danmark	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
++	11	5	8	15	7	5	5	9	10	7	5
++	8	8	9	11	8	6	7	11	9	9	9
-	29	27	28	33	30	21	31	31	32	25	24
--	44	49	50	32	47	63	51	35	40	55	58
?	8	11	5	8	8	5	5	14	9	4	4
Indexcijfer	0,94	1,2	1,07	0,6	1,26	1,38	1,19	0,84	0,93	1,17	1,29
Verenigd Koninkrijk											
++	11	12	10	13	15	11	12	20	16	9	3
++	15	18	16	10	10	9	10	12	14	9	9
-	23	25	21	25	17	20	16	16	20	19	21
--	46	36	49	47	53	54	59	45	44	60	66
?	5	9	4	5	5	6	3	7	6	3	1
Indexcijfer	0,81	0,59	0,85	0,85	0,89	1,02	1,04	0,56	0,65	1,15	1,42
Ierland											
++	17	17	16	16	14	6	14	23	20	15	2
++	15	17	14	15	13	10	12	16	14	13	16
-	24	29	23	18	17	21	13	18	19	18	25
--	43	32	46	49	55	61	60	41	45	53	55
?	1	5	1	2	1	2	1	2	2	1	2
Indexcijfer	0,51	0,43	0,7	0,7	0,86	1,25	1,05	0,39	0,45	0,82	1,17
Frankrijk											
++	11	4	9	16	13	4	11	27	21	7	4
++	19	21	18	20	19	14	18	23	21	19	15
-	23	17	27	21	23	15	27	20	26	22	20
--	44	55	44	39	43	62	42	29	29	50	57
?	3	3	2	4	2	5	2	1	3	2	4
Indexcijfer	0,73	1,02	0,8	0,46	0,66	1,24	0,74	0,02	0,22	0,92	1,16
Italia											
++	18	11	16	25	15	8	15	24	22	7	6
++	17	12	16	20	19	9	20	26	20	21	10
-	21	22	21	20	19	22	21	13	19	22	23
--	42	52	44	33	43	59	41	31	35	48	61
?	2	3	3	2	4	2	3	7	4	2	+
Indexcijfer	0,54	0,93	0,63	0,17	0,57	1,17	0,54	0,01	0,26	0,85	1,25
Nederland											
++	16	13	16	17	15	11	14	19	17	16	7
++	21	10	19	27	22	12	25	21	23	20	16
-	15	10	18	11	14	13	15	12	12	18	15
--	40	52	42	33	37	60	36	29	33	42	57
?	8	15	5	12	12	4	10	19	15	4	5
Indexcijfer	0,45	1,14	0,54	0,2	0,42	1,04	0,4	0,13	0,23	0,51	1,05
Deutschland											
++	18	13	16	23	16	6	15	23	21	15	7
++	33	29	33	34	26	24	25	29	31	29	23
-	25	35	25	22	22	26	22	20	22	24	26
--	21	23	22	19	29	37	32	20	21	25	43
?	3	+	4	2	7	7	6	8	5	7	1
Indexcijfer	-0,01	0,25	0,04	-0,2	0,23	0,69	0,33	-0,17	-0,07	0,18	0,76
België/België											
++	26	18	24	36	29	12		25	42	37	24
++	22	21	25	18	21	19	26	16	21	23	20
-	24	30	24	18	23	33	24	19	18	26	33
--	22	26	21	21	18	31	19	9	13	22	33
?	6	5	6	7	9	5	6	14	11	5	3
Indexcijfer	-0,07	0,28	-0,06	-0,34	0,21	0,56	-0,15	-0,72	-0,58	-0,02	0,59
Luxemburg											
++	25	27	17	39	20	8	22	22	23	23	21
++	28	31	27	29	25	24	26	26	33	28	17
-	19	23	19	18	21	32	21	15	20	22	18
--	16	15	21	7	22	36	19	20	13	22	24
?	11	4	16	7	12	+	12	17	11	5	20
Indexcijfer	-0,32	-0,32	-0,02	-0,8	0	0,64	-0,14	-0,18	-0,38	-0,09	-0,07

2. De respectieve politieke rollen

Het is één ding om te zeggen dat politiek niet de zaak van mannen alleen moet zijn. Maar moeten ze dezelfde of een andere rol spelen in de politiek? Vandaar een andere vraag;

Vind je dat vrouwen dezelfde rol moeten spelen als mannen in de politiek of een andere rol?

De overgrote meerderheid van de bevolking in alle landen van de Gemeenschap (57%) is van mening dat vrouwen in de politiek dezelfde rol moeten spelen als mannen. Maar een belangrijke minderheid (34%) is voorstander van een andere rol.

Nogmaals, de verschillen in respons tussen mannen en vrouwen zijn klein, maar leeftijd, vooral ondervrouwen, en opleidingsniveau discrimineren sterk: 7 van de 10 vrouwen in de leeftijdsgroep van 15-24 jaar en 7 van de 10 best opgeleiden zijn voorstander van "dezelfde rol".

Tabel 44

De respectieve politieke rollen van mannen en vrouwen naar geslacht, geslachten opleidingsniveau
(Samen met de Gemeenschap)

	Zelfde rol	Verschillende rollen	Onbeantwoord
Samen	57 %	34 %	9 %
Mannen	57	36	7
Waarvan: 15 tot 24 jaar	63	29	8
25 tot 54 jaar	59	35	6
55 jaar en ouder	51	42	7
Vrouwen	57	32	11
Waarvan: 15 tot 25 jaar	70	21	9
25 tot 54 jaar	60	32	8
55 jaar en ouder	45	40	15
Opleidingsniveau:			
- laag	53	36	11
- gemiddeld	59	34	7
- hoog	69	26	5

De verschillen in beloning zijn aanzienlijk en komen sterk overeen met de verschillen die we hebben gezien met betrekking tot "politiek, mannenzaken":

- in Denemarken (78%), het Verenigd Koninkrijk (68%), Ierland (65%) en Nederland (61%) wordt een houding waargenomen die het gunstigst is voor gelijke rollen;

Italië ligt dicht bij het communautaire gemiddelde (58%)

- gevolgd door Frankrijk (52%), Duitsland (50%), Luxemburg (47%) en België (45%).

Er zijn dus nog steeds twee van de landen in de Gemeenschap waar gelijke politieke participatie, op dezelfde gebieden als vrouwen en mannen, door de meerderheid van de bevolking niet wordt aanvaard: Luxemburg en België.

De kern van elke nationale cultuur is de invloed van leeftijd en opleidingsniveau.

De invloed van leeftijd is sterker bij vrouwen dan bij mannen. Zowel bij mannen als bij vrouwen is het verschil in houding tussen ouderen en jongeren bijzonder groot in Italië."

Leeftijd discrimineert duidelijk alleen in België en Italië.

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa – mei 1975*

Tabel 45

Gender-, gender-en educatieve politieke rollen (per land)¹

	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal	-25	'25/54	55+	Totaal	-25	'25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Danmark											
- Dezelfde rol	80 %	73 %	86 %	73 %	76 %	86 %	84 %	60 %	76 %	81 %	84 %
- Verschillende rollen	12	8	10	18	15	10	11	25	14	15	9
- Geen antwoord	8	15	4	9	9	4	5	15	10	4	7
Verenigd Koninkrijk											
- Dezelfde rol	69	63	69	70	68	72	74	59	63	77	82
- Verschillende rollen	24	24	24	25	23	18	21	28	27	19	16
- Geen antwoord	7	13	7	5	9	10	5	13	10	4	2
Ierland											
- Dezelfde rol	63	57	67	64	65	73	68	57	59	68	75
- Verschillende rollen	31	30	31	31	30	22	29	36	35	28	21
- Geen antwoord	6	13	2	5	5	5	3	7	6	4	4
Nederland											
- Dezelfde rol	61	60	65	56	61	83	62	47	55	67	71
- Verschillende rollen	28	25	28	28	24	9	25	30	27	25	23
- Geen antwoord	11	15	7	16	15	8	13	23	18	8	6
Italia											
- Dezelfde rol	59	66	64	45	57	79	58	35	49	72	75
- Verschillende rollen	35	29	30	48	33	14	34	49	41	23	4
- Geen antwoord	6	5	6	7	10	7	8	16	10	5	4
Frankrijk											
- Dezelfde rol	56	65	53	54	49	61	50	36	47	52	61
- Verschillende rollen	40	29	42	43	41	32	41	51	43	44	33
- Geen antwoord	4	6	5	3	10	7	9	13	10	4	6
Deutschland											
- Dezelfde rol	47	56	51	38	53	65	55	43	50	47	63
- Verschillende rollen	47	38	45	54	35	23	35	43	41	43	32
- Geen antwoord	6	6	4	8	12	12	10	14	9	10	5
Luxemburg											
- Dezelfde rol	47	54	48	41	47	68	47	37	49	50	41
- Verschillende rollen	37	35	33	45	33	28	31	39	39	39	35
- Geen antwoord	16	11	19	14	20	4	22	24	12	20	24
België/België											
- Dezelfde rol	48	55	51	38	43	66	42	31	36	47	63
- Verschillende rollen	38	32	38	44	37	26	42	37	40	39	31
- Geen antwoord	14	13	11	18	20	8	16	32	24	14	6

¹ Landen worden ingedeeld volgens de afnemende frequentie van de respons "dezelfde rol".

3. De mate van vertrouwen in een man of vrouw als politiek vertegenwoordiger in het parlement

Na de wereldwijde im-tijdperk van de wereld van de politiek en politieke rollen, hier is de beslissende vraag, als men gelooft Maurice DUVERGER en vele andere auteurs: Hebben mannen en vrouwen meer vertrouwen in een man of vrouw om hen in het parlement te vertegenwoordigen?

“Zou u in het algemeen meer vertrouwen hebben in een man of vrouw om u politiek te vertegenwoordigen in het Parlement?”¹

In de hele Gemeenschap zegt bijna de helft van de respondenten (48%) - misschien met een goed geweten - dat ze geen verschil maken. Maar 38% erkent dat ze meer vertrouwen zouden hebben in een man.

Vrouwen reageren iets vaker dan mannen (50%) dat ze geen verschil maken, maar veel minder vaak dat ze een man meer zouden vertrouwen (33%). Bovendien zegt ongeveer een op de tien vrouwen dat ze een vrouw meer zouden vertrouwen.

Leeftijd en opleidingsniveau, zoals mag worden verwacht, beïnvloeden deze houdingen:

50% van de mannen en 46% van de vrouwen van 55 jaar en ouder zou een man meer vertrouwen;

37% van de mannen en slechts 21% van de vrouwen in de leeftijd van 15-24 jaar zou een man meer vertrouwen.

Aan de andere kant zou 44% van de minst opgeleide mensen een man meer vertrouwen, vergeleken met 24% van de meest opgeleide mensen.

Ook hier zal de onderwijsvariabele waarschijnlijk een overbepalende rol spelen bij het vormgeven van de houding ten opzichte van de leeftijd, met name onder jongeren.

1 Het antwoord „geen verschil” werd door de onderzoeker opgemerkt, maar niet gesuggereerd in de formulering van de vraag.

Tabel 46

De keuze van een vertegenwoordiger in het parlement op basis van geslacht, geslachten opleidingsniveau (Samen met de Gemeenschap)

		Meer vertrouwen in een man	Meer vertrouwen in een vrouw	Geen verschil	Onbeantwoord
Samen		38%	8%	48%	6%
Mannen		42	6	46	6
Waarvan:	15 tot 24 jaar	37	7	49	7
	25 tot 54 jaar	39	6	50	5
	55 jaar en ouder	50	5	39	6
Vrouwen		33	11	50	6
Waarvan:	15 tot 24 jaar	21	16	57	6
	25 tot 54 jaar	31	10	54	5
	55 jaar en ouder	46	9	39	6
Opleidingsniveau:					
	- laag	44	8	42	6
	- gemiddeld	33	9	52	6
	- hoog	24	8	63	5

De verschillen tussen de landen zijn kleiner dan bij de twee vorige vragen. Dat wil zeggen dat het mannelijke imago van de politieke vertegenwoordiger waarschijnlijk overeenkomt met een waardenstelsel, waarvan de waarden nu in de minderheid zijn, maar dat in bijna alle landen van de Gemeenschap, met uitzondering van Denemarken, nog steeds gemeenschappelijk is voor drie of meer van tien personen.

De invloed van leeftijd op de magiërvan de politieke vertegenwoordiger is in alle landen opnieuw sterker voor vrouwen dan voor mannen; het is sterker in Italië dan elders; In Ierland lijken jonge mannen weer traditioneler te zijn dan hun ouderen.¹

De invloed van het opleidingsniveau is lager dan die van de leeftijd en komt vooral voor in Italië en Duitsland.

¹ Geen commentaar op Luxemburg vanwege het kleine aantal respondenten.

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

Tabel 47

De keuze van een vertegenwoordiger in het parlement op basis van geslacht, geslachten opleidingsniveau (per salaris)¹

	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal %	-25 %	'25/54 %	55+ %	Totaal %	-25 %	'25/54 %	55+ %	Laag %	Het middel %	Hoog %
Danmark											
+ vertrouwen van de mens	20	18	14	31	15	4	11	28	20	13	12
+ Vrouwenvertrouwen	4	1	4	6	6	5	8	3	5	5	6
Geen verschil	70	70	78	58	73	81	76	62	69	77	74
Onbeantwoord	6	11	4	5	6	10	5	7	6	5	8
Nederland											
+ vertrouwen van de mens	28	19	26	34	23	13	22	29	27	27	14
+ Vrouwenvertrouwen	3	2	3	4	4	3	4	4	4	2	3
Geen verschil	57	56	61	51	59	72	61	50	54	63	67
Onbeantwoord	12	23	10	11	14	12	13	17	15	8	16
Frankrijk											
+ vertrouwen van de mens	35	32	31	43	28	19	26	42	41	26	22
+ Vrouwenvertrouwen	7	7	8	7	9	11	7	12	7	12	5
Geen verschil	51	54	53	46	56	58	60	41	44	54	69
Onbeantwoord	7	7	8	4	7	12	7	5	8	8	4
Verenigd Koninkrijk											
+ vertrouwen van de mens	37	38	34	44	31	17	28	42	37	28	22
+ Vrouwenvertrouwen	5	5	4	6	12	18	11	11	9	9	6
Geen verschil	53	48	58	45	52	58	58	41	48	59	67
Onbeantwoord	5	9	4	5	5	7	3	6	6	4	5
Luxemburg											
+ vertrouwen van de mens	44	62	36	48	26	20	31	21	40	34	21
+ Vrouwenvertrouwen	12	11	16	7	12	12	12	11	13	12	11
Geen verschil	32	27	34	29	47	64	42	46	37	43	39
Onbeantwoord	12	.	14	16	15	4	15	22	10	11	23
Ierland											
+ vertrouwen van de mens	42	48	38	45	33	23	30	47	42	36	26
+ Vrouwenvertrouwen	10	11	8	9	24	28	26	18	19	16	14
Geen verschil	45	37	50	44	40	45	42	34	37	45	53
Onbeantwoord	3	4	4	2	3	4	2	1	2	5	7
België/België											
+ vertrouwen van de mens	42	34	42	46	35	19	35	44	45	35	27
+ Vrouwenvertrouwen	4	5	4	3	8	15	7	4	4	8	7
Geen verschil	46	53	48	39	48	61	51	39	38	51	61
Onbeantwoord	8	8	6	12	9	5	7	13	13	6	5
Italia											
+ vertrouwen van de mens	47	36	42	61	41	25	39	63	51	35	28
+ Vrouwenvertrouwen	9	10	9	8	15	23	14	9	11	12	16
Geen verschil	38	46	45	24	40	50	42	26	33	49	52
Onbeantwoord	6	8	4	7	4	2	5	2	5	4	4
Deutschland											
+ vertrouwen van de mens	53	50	50	59	37	26	34	47	48	44	26
+ Vrouwenvertrouwen	2	4	4	.	8	14	7	7	7	6	2
Geen verschil	41	46	41	38	50	57	54	40	42	45	66
Onbeantwoord	4	.	5	3	5	3	5	6	3	5	6

1 Landen worden gerangschikt in de toenemende volgorde van frequenties van het antwoord "Meer vertrouwen in een man".

De drie vragen over het imago van de politiek hebben ons dus opnieuw laten zien dat de verschillen tussen nationale culturen veel groter zijn dan de verschillen tussen de geslachten, zelfs rekening houdend met de leeftijd van de respondenten.

Zaak nr.48 vat deze verschillen tussen landen samen. Denemarken valt duidelijk op als het meest “feministische” land, gevolgd door Ierland, terwijl Luxemburg, Duitsland en België in de onderste gelederen staan. Ierland scoort in twee van de drie gevallen relatief hoog.

Interessant is dat Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en Ierland drie landen zijn waar de uitbreiding van het algemeen kiesrecht tot vrouwen relatief vroeg in de geschiedenis plaatsvond. De mate van openheid voor sociale verandering met betrekking tot de status van vrouwen die we in Ierland hebben opgemerkt, wordt waarschijnlijk verklaard door dit kenmerk: Een land waar vrouwen lange tijd gebruik hebben gemaakt van het recht om te stemmen, hoewel ze nog steeds geconfronteerd worden met een aantal onopgeloste problemen met huwelijks- en familiewetgeving, drukt een soort houding uit die vergelijkbaar is met die in landen waar het probleem van de status van vrouwen als minder prominent wordt gezien.

Tabel 48

Rangschikking van de landen van de gemeenschap in de drie vragen over het imago van politieke participatie

Politiek is meer de zaak van mannen (score afhankelijk van de mate van onenigheid)		Vrouwen en mannen moeten dezelfde rol spelen in de politiek.		Meer vertrouwen in een man dan in een vrouw als politiek vertegenwoordiger	
1. Danmark	1,03	1. Danmark	78%	1. Danmark	17%
2. Verenigd Koninkrijk	0,85	2. Verenigd Koninkrijk	68	2. Nederland	26
3. Ierland	0,75	3. Ierland	65	3. Frankrijk	31
4. Frankrijk	0,69	4. Nederland	61	4. Verenigd Koninkrijk	34
5. Italia	0,56	5. Italia	58	5. Luxemburg	34
EG-gemiddelde	0,52	EG-gemiddelde	57	6. Ierland	38
6. Nederland	0,44	6. Frankrijk	52	EG-gemiddelde	38
7. Deutschland	0,11	7. Deutschland	50	7. België/België	38
8. België/België	-0,13	8. Luxemburg	47	8. Italia	44
9. Luxemburg	-0,16	9. België/België	45	9. Deutschland	44

4. Sociale participatie

Geen enkele houding krijgt haar betekenis anders dan in een systeem van houdingen, dat zelf dieper wordt geschraagd door een systeem van waarden dat een sociale groep of de hele mondiale samenleving kenmerkt. Naast vragen die rechtstreeks verband houden met het imago van de politiek (mannen- of vrouwenzaken), met de respectieve rollen en met het imago van de vertegenwoordiger, was het dus passend om mannen en vrouwen andere vragen van algemene maar precieze strekking te stellen over hoe zij de samenleving passen.

Uiteindelijk werden vier vragen aanvaard:

over het algemene gevoel van sociaal-politieke invloed,

over de neiging om anderen te overtuigen,

- over deelname aan politieke discussies,

de mate van deelname aan dergelijke discussies.

A. Sociaal-politieke invloed

Denk je dat als er iets mis is (in jouw land), gins zoals jij kan helpen om iets te veranderen of niet?

In de Gemeenschap als geheel is slechts 37% van de drugsverslaafden van mening dat zij de gang van zaken in hun land kunnen beïnvloeden. Sentiment komt minder vaak voor bij vrouwen (32%) dan bij mannen (43%). Het varieert sterk afhankelijk van het niveau van instructie en, voor elk geslacht, met de leeftijd: Jonge vrouwen uiten deze houding met dezelfde frequentie als oudere mannen.

Tabel nr.49

Sentiment van sociaal-politieke invloed naar geslacht, geslachten opleidingsniveau
(Samen met de Gemeenschap)

		Ja	Nee	Onbeantwoord
Samen		37%	50%	13%
Mannen		43	47	10
Waarvan:	15 tot 24 jaar	48	41	11
	25 tot 54 jaar	44	46	10
	55 jaar en ouder	39	50	11
Vrouwen		32	54	14
Waarvan:	15 tot 24 jaar	41	45	14
	25 tot 54 jaar	34	52	14
	55 jaar en ouder	21	63	16
Opleidingsniveau:				
	- laag	32	54	14
	- gemiddeld	41	48	11
	- hoog	50	41	9

De verschillen tussen de landen zijn zeer groot. De landen met het meest wijdverspreide gevoel van invloed zijn Denemarken (53%), het Verenigd Koninkrijk(46%) en Ierland(45%). Italië en Frankrijk(36 %), Duitsland (35 %), gevolgd door Nederland(29 %), Luxemburg(24 %) en ten slotte België (19 %).

In het algemeen, maar meer in het bijzonder in het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Italië, hebben vrouwen veel minder kans dan mannen om een gevoel van invloed te hebben.

In bijna alle landen, behalve Frankrijk en Nederland, zijn de verschillen tussen extreme leeftijdsgroepen groter voor vrouwen dan voor mannen.

Het opleidingsniveau is vooral te vinden in Nederland en Italië.

De volgende tabel toont onmiddellijk de verdeling van de percentages die overeenkomen met de positieve perceptie van het gevoel van invloed, in elk land, volgens geslacht, leeftijd en opleidingsniveau.

Een andere tabel toont de verschillen tussen deze percentages voor alle mannen en vrouwen, en per leeftijdsgroep. Het lezen van deze tabel kan leiden tot de conclusie dat, naarmate de jongere generaties ouder worden, de genderkloof moet afnemen. Dit kan niet met zekerheid worden gezegd, omdat in sommige landen, vooral in een geavanceerd land zoals Denemarken, het verschil tussen de twee geslachten bijna hetzelfde is tussen de leeftijden van 15-24 en 25-54. Er is weinig bewijs van dit of dat er een drempel van relatieve inferioriteit van vrouwen is die niet wordt overschreden alleen vanwege ontwikkelingen, ofdat het

gevoel van sociaal-politieke impotentie in bepaalde omstandigheden bij mannen en / of vrouwen kan worden herboren.¹

Tabel 50

Maatschappelijke en politieke invloed op basis van geslacht, geslachten opleidingsniveau

(Positive response, per land)²

	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal	-25	'25/54	55+	Totaal	-25	'25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Danmark	60 %	69 %	61 %	57 %	45 %	57 %	50 %	35 %	50 %	56 %	61 %
Verenigd Koninkrijk	55	56	56	52	38	48	41	27	43	48	55
Ierland	49	52	50	43	41	47	43	33	42	45	52
Italia	43	48	45	38	29	41	30	17	28	46	57
Frankrijk	40	56	41	29	32	37	38	15	25	40	47
Deutschland	39	29	40	41	30	41	31	24	30	39	45
Nederland	34	54	38	25	25	36	27	13	23	31	56
Luxemburg	27	27	31	18	22	28	25	15	23	18	34
België/België	23	29	21	21	15	27	14	8	12	18	33
Gemeenschap ³	43	48	44	39	32	41	34	21	32	41	50

1 Het is vermeldenswaard, zonder aan te dringen, het abnormaal lage percentage van het gevoel van invloed bij jonge Duitsers van 15 tot 24 jaar in vergelijking met hun ouderen.

2 Landen worden gerangschikt in dalende volgorde van de responsfrequentie die overeenkomt met positief sentiment.

3 Gewogen gemiddelde.

Tabel 51

Differendit tussen de twee geslachten en voor elke groep vande frequentie van het gevoel van invloed

	Totaal	15/24 jaar	25/54 jaar	55 jaar en ouder
Danmark	15	4	11	22
Verenigd Koninkrijk	17	8	15	25
Ierland	8	5	7	10
Italia	14	7	15	21
Frankrijk	8	19	3	14
Deutschland	9	-12	9	17
Nederland	9	18	11	12
Luxemburg	5	-1	6	3
België/België	8	2	7	13
Gemeenschap	11	7	10	18

B.-Lheeft de neiging om anderen te overtuigen

“Als het gaat om een mening die u dierbaar is, is het dan verkeerd dat u uw vrienden, uw collega's en uw relaties ervan overtuigt die mening over te nemen? Zo ja, overkomt dit vaak, van tijd tot tijd of zelden?”

Slechts een kleine minderheid (12 % van de respondenten) beweert een “leider” te zijn. Vrouwen zijn iets minder geneigd (of bereid) om hun geliefden ervan te overtuigen dat mannen dat zijn. Leeftijd grijpt weinig in, maar iets duidelijker bij vrouwen. De variabele met het meeste gewicht is ongetwijfeld het instructieniveau.

Tabel 52

De neiging om anderen te overtuigen op basis van geslacht, geslachten opleidingsniveau
(Samen met de Gemeenschap)

	Vaak	Van tijd tot tijd	Zelden	Nooit	Onbeantwoord
Samen	12%	37%	24%	22%	5%
Mannen	14	42	22	18	4
Waarvan: 15 tot 24 jaar	16	43	23	15	3
25 tot 54 jaar	15	45	22	15	3
55 jaar en ouder	12	36	23	23	6
Vrouwen	9	33	27	26	5
Waarvan: 15 tot 24 jaar	13	39	25	19	4
25 tot 54 jaar	10	36	26	24	4
55 jaar en ouder	6	23	30	32	9
Opleidingsniveau:					
- laag	8	32	28	26	6
- gemiddeld	13	41	23	19	4
- hoog	22	48	16	11	3

De verschillen tussen de landen zijn vrij groot; ze zijn moeilijk uit te leggen en komen waarschijnlijk voort uit diepgaande culturele kenmerken: beoordelingsvrijheid ten opzichte van anderen, respect voor de meningen van anderen, misschien „understatement” in de manier waarop de vraag wordt beantwoord, en misschien ook de verdeling van de habitat binnen het nationale grondgebied.

Hoe dan ook wordt het „vaak” antwoord, dat de sterkste houding in dit aspect van het gedrag van „leader” uitdrukt, vaker gegeven in Italië en Luxemburg (16 %), Nederland en Denemarken (14 %) dan in België (12 %), Frankrijk (11 %), Duitsland (10 %), het Verenigd Koninkrijk (9 %) en Ierland (7 %).

Om deze houding beter te meten, zullen we een index gebruiken, waarbij een coëfficiënt van respectievelijk 3, 2, 1 en 0 wordt toegekend aan de antwoorden „vaak”, „van tijd tot tijd”, „zelden” en „nooit”, waarbij het totaal relatief is aan het percentage mensen dat zich uitdrukte.

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

De landen worden vervolgens als volgt ingedeeld:

	Indexcijfer
1. Nederland	1,96
2. Luxemburg	1,72
3. Italia	1,53
4. Deutschland	1,52
5. België/België	1,47
Communautair gemiddelde	1,41
6. Frankrijk	1,40
7. Danmark	1,24
8. Verenigd Koninkrijk	1,14
9. Ierland	0,99

In elke salarissen, zonder uitzondering, maar zonder veel verschil van land tot land, is de gemiddelde score van vrouwen lager dan die van mannen; Hooguit kan een iets grotere kloof worden opgemerkt bij de Royaume-Uni.

De leeftijdsverschillen tussen mannen zijn klein, behalve in Denemarken, België en Frankrijk. In de meeste gevallen echter, met name in België en Duitsland; ze zijn sterker onder vrouwen, jonge vrouwen zijn zich veel meer bewust van hun neiging om te overtuigen dan hun ouderen.

De invloed van het opleidingsniveau is bijna overal het sterkst en lijkt met name in Duitsland een leidende rol te spelen.

Wat de grootte van de woonplaats betreft, is de invloed gering, behalve in Frankrijk, waar de neiging om te overtuigen toeneemt wanneer men van het dorp naar de kleine stad en de grote stad verhuist. In andere landen wordt algemeen aangenomen dat de score van de inwoners van kleine steden iets hoger is dan die van de inwoners van dorpen of grote steden.

De variabele opleidingsniveau is dus verreweg de belangrijkste, en het is deze variabele die de kloof tussen vrouwen en mannen grotendeels, maar waarschijnlijk niet volledig, verklaart.

Tabel 53

De neiging om anderen te overtuigen op basis van geslacht, geslachten opleidingsniveau
(Gespecificeerd, per land)¹

	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal	-25	'25/54	55+	Totaal	-25	'25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Nederland	1,83	11,77	1,98	1,75	1,62	1,89	1,63	1,46	1,62	1,88	1,98
Luxemburg	1,8	1,83	1,82	1,76	1,63	1,57	1,73	1,5	1,5	1,9	1,82
Italia	1,66	1,75	1,68	1,58	1,38	1,56	1,37	1,2	1,37	1,77	1,84
Deutschland	1,63	1,58	1,7	1,52	1,43	1,6	1,59	1,06	1,39	1,57	2,04
België/België	1,55	1,88	1,74	1,3	1,31	1,67	1,39	0,93	1,16	1,53	1,96
Frankrijk	1,52	1,63	1,66	1,21	1,29	1,43	1,32	1,21	1,13	1,42	1,81
Danmark	1,44	1,72	1,57	1,13	1,29	1,18	1,16	0,74	1,08	1,43	1,63
Verenigd Koninkrijk	1,32	1,33	1,4	1,19	0,96	1,2	0,97	0,84	1,03	1,29	1,48
Ierland	1,04	1,17	1,13	0,84	0,95	1,17	0,95	0,7	0,91	0,98	1,28
Gemeenscha p ²	1,55	1,6	1,63	1,39	1,27	1,47	1,33	1,04	1,24	1,5	1,82

1 Landen worden gerangschikt in dalende volgorde van indexscores.

2 Gewogen gemiddelde.

C.Participation aan politieke discussies

Maurice DUVERGER verwierp in 1955 het feit dat "vrouwen minder geïnteresseerd zijn in politiek dan mannen" als "onbetwistbaar".¹ Ons onderzoek heeft dit bevestigd door middel van twee aanvullende vragen.

« Wanneer je jezelf met vrienden, gebeurt uvaak, van tijd tot tijd of ik hou van politiek te bespreken? »

Welke van deze uitdrukkingen beschrijft het best de rol die u speelt in deze discussies?

A. Hoewel ik mijn eigen mening heb, luister ik meestal gewoon.

B Meestal luister ik alleen, maar ik spreek een of andere keer om mijn mening te geven.

Normaal gesproken neem ik deel aan het gesprek.

D. Ik neem meer dan mijn part in het gesprek: Meestal probeer ik anderen ervan te overtuigen dat ik gelijk heb.”²

In de hele Gemeenschap zegt 20% van de respondenten "vaak" deel te nemen aan politieke discussies tussen vrienden: 28% van de mannen en slechts 14% van de vrouwen. De invloed van leeftijd is vrij klein, hoewel iets meer uitgesproken bij vrouwen; in alle leeftijdsgroepen, en vooral onder ouderen, praten vrouwen minder vaak over politiek dan mannen. Het opleidingsniveau fluctueert sterk.

De verschillen tussen landen zijn voor sommigen vrij klein, maar Nederland en België lopen aanzienlijk uit de pas met de andere.

Binnen elk land discrimineert leeftijd weinig onder mannen, behalve in Duitsland, Ierland en het Verenigd Koninkrijk, waar het niet de jongste is die het vaakst over politiek praat. Onder vrouwen is de invloed van leeftijd alleen sterk in Italië. In alle landen en in alle leeftijdsgroepen, zelfs in de jongere generaties, praten vrouwen minder vaak over mannen.

Behalve in Ierland is het onderwijsniveau overal zeer hoog, met name in Duitsland, Frankrijk en Italië.

Deze verschillen in houding zullen duidelijker naar voren komen bij het onderzoek van de antwoorden op de volgende vraag, die betrekking heeft op de mate van deelname aan de politieke discussies.

1 Op. cit. blz. 129.

2 Deze vragen zijn deels aangepast door WOODWARD Julian L. en ROPER Elmo: "Political activity of American Citizens", American Political Science Review, 1950, 44, pp. 872-885.

Tabel 54

Frequentie van politieke discussies tussen gender, genderen opleidingsniveau
(Samen met de Gemeenschap)

	Vaak	Van tijd tot tijd	Nooit	Onbeantwoord
Samen	20 %	46 %	32 %	2 %
Mannen	28	47	24	1
Waarvan: 15 tot 24 jaar	23	48	28	1
25 tot 54 jaar	30	49	20	1
55 jaar en ouder	26	44	28	2
Vrouwen	14	44	40	2
Waarvan: 15 tot 24 jaar	16	47	35	2
25 tot 54 jaar	14	48	36	2
55 jaar en ouder	11	34	51	4
Opleidingsniveau:				
- laag	14	42	41	3
- gemiddeld	22	53	24	1
- hoog	38	47	14	1

Tabel 55

De neiging om het beleid “vaak” te bespreken op basis van geslacht, geslachten opleidingsniveau (antwoord “vaak”, per land) ¹

	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
	Totaal	-25	'25/54	55+	Totaal	-25	'25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Luxemburg	34 %	31 %	36 %	32 %	20 %	16 %	22 %	20 %	20 %	25 %	38 %
Frankrijk	30	33	23	27	20	27	19	16	14	26	41
Deutschland	32	17	33	35	13	10	14	42	15	25	46
Italië	27	28	28	24	12	25	8	8	14	15	40
Danmark	24	18	28	20	15	15	18	12	16	23	29
Verenigd Koninkrijk	27	13	30	29	12	9	14	10	17	20	32
Ierland	27	16	28	33	10	7	14	11	18	21	18
Nederland	13	19	14	7	91	8	10	6	7	12	25
België/België	15	16	16	12	6	9	6	4	5	10	21
Gemeenscha p ²	28	23	30	26	14}	16	14	11	14	22	38

Van degenen die vaak over politiek discussiëren, d.w.z. 20% van de totale bevolking, neemt slechts de helft actief deel aan de discussie, en er is ongeveer hetzelfde verschil tussen mannen en vrouwen in alle leeftijdsgroepen: ongeveer 15 % van de mannen en 6 % van de vrouwen, met weinig verschil naar leeftijd, neemt daadwerkelijk deel, althans door middel van spraak.

Een hoog opleidingsniveau heeft drie keer meer kans om actief deel te nemen dan een laag opleidingsniveau.

¹ Landen worden gerangschikt in dalende volgorde van de frequentie van de respons “discussieer vaak over politiek met vrienden”.

² Gewogen gemiddelde

Tabel 56

De rol die wordt gespeeld in beleidsdiscussies naar geslacht, geslachten opleidingsniveau
(Samen met de Gemeenschap)

	Luister gewoon	Neemt van tijd tot tijd het woord	Neemt normaal deel	Neemt meer dan zijn deel	Onbeantwoor d
Samen	8%	24%	27%	10%	31%
Mannen	7	24	31	15	23
Waarvan: 15 tot 24 jaar	6	24	27	15	28
25 tot 54 jaar	6	25	35	15	19
55 jaar en ouder	8	23	28	15	26
Vrouwen	10	24	22	6	38
Waarvan: 15 tot 24 jaar	6	25	27	8	34
25 tot 54 jaar	11	26	24	6	33
55 jaar en ouder	10	21	14	5	50
Opleidingsniveau:					
- laag	10	23	20	7	40
- gemiddeld	7	27	33	11	22
- hoog	5	24	38	20	13

Er werd een participatie-index opgesteld, waarbij een coëfficiënt van respectievelijk 1, 2, 3 of 4 werd toegekend aan de percentages van de antwoorden, afhankelijk van de toenemende mate van deelname aan de besprekingen.

Voor de Gemeenschap als geheel scoorden mannen 2,71 en vrouwen 2,38. Het verschil tussen de scores is dus 0,33. Het bereikt 0,36 en 0,38 in de leeftijdsgroepen boven de 25 jaar, maar is slechts 0,16 in de leeftijdsgroep van 35-24 jaar. Het onderwijsniveau introduceert een difference van 0,42 tussen de extreme categorieën.

Wat de landen betreft, tonen de gemiddelden, boven en onder het communautaire gemiddelde, twee groepen landen, zonder grote verschillen tussen hen, binnen elke groep:

	Indexcijfer
Danmark	2,70
Ierland	2,68
Verenigd Koninkrijk	2,67
Italia	2,64
Communautair gemiddelde	2,56
België/België	2,55
Deutschland	2,55
Frankrijk	2,46
Luxemburg	2,33
Nederland	2,32

Overall hebben vrouwen een gemiddelde score die lager is dan die van mannen (2,38 tegenover 2,71 voor de Gemeenschap als geheel), maar vooral in Frankrijk, Duitsland en Luxemburg.

Leeftijd discrimineert zwak onder mannen, maar sterker onder vrouwen, vooral in België en Frankrijk. In bijna alle leeftijdsgroepen hebben vrouwen een lagere gemiddelde score dan mannen.

Onder de oudste leeftijdsgroepen (15-24 jaar) zijn de verschillen tussen de twee geslachten als volgt:

	Mannen 15-24 jaar	Vrouwen 15-24 jaar	Vershil (H-F)
Ierland	2,63	2,64	0,01
Verenigd Koninkrijk	2,73	2,69	-0,04
Italia	2,73	2,69	-0,04
Danmark	2,78	2,71	-0,07
België/België	2,6	2,69	0,09
Deutschland	2,53	2,4	-0,13
Communautair gemiddelde	2,7	2,54	-0,16
Frankrijk	2,78	2,49	-0,29
Nederland	2,52	2,15	-0,37
Luxemburg	2,69	2,06	-0,63

Er kan worden geconcludeerd dat in zes van de negen landen vrouwen zich qua deelname aan politieke discussies bijna gelijk voelen aan mannen. Integendeel, in Frankrijk, Nederland en waarschijnlijk Luxemburg lopen zelfs vrouwen nog steeds achter.¹

Gezien het feit dat het onderwijsniveau bijna overal zeer sterk discrimineert (behalve in Ierland en Luxemburg, maar vooral in Frankrijk), kan worden verwacht dat de algemene stijging van dit onderwijsniveau zal leiden tot een toenemende participatie van vrouwen, en misschien, door opleiding, van andere vrouwen. Maar niet alles kan worden verwacht van het onderzoek: het voorbeeld van Luxemburg lijkt, voor zover het betrouwbaar is, aan te tonen dat andere „maatschappelijke feiten”, de politieke participatie van vrouwen kunnen beperken.

1 De kleinere Luxemburgse steekproef is minder betrouwbaar dan de andere landen.

Tabel 57

Participation index voor politieke discussies naar geslacht, geslachten opleidingsniveau

(Te betalens)¹

		Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
		Totaal	-25	'25/54	55+	Totaal	-25	'25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Danmark	(2,70)	2,81	2,78	2,88	2,71	2,6	2,71	2,97	2,46	2,64	2,75	2,83
Ierland	(2,68)	2,77	2,63	2,9	2,67	2,59	2,64	2,57	12,57	2,63	12,73	2,67
Verenigd Koninkrijk	(2,67)	2,76	2,73	2,75	2,8	2,56	2,69	2,53	2,56	2,6	2,71	2,98
Italia	(2,64)	2,71	2,73	2,69	2,78	2,53	2,69	2,47	2,41	2,51	2,71	2,82
België/België	(2,55)	2,65	2,6	2,65	2,68	2,48	2,69	2,33	2,15	2,44	2,51	2,71
Deutschland	(2,55)	2,75	2,93	2,8	2,7	2,34	2,4	2,32	2,27	2,46	2,56	2,89
Frankrijk	(2,46)	2,68	2,78	2,7	2,59	2,25	2,49	2,25	2,05	2,09	2,61	2,82
Luxemburg	(2,33)	2,49	2,69	2,37	2,6	2,13	2,06	2,32	1,88	2,28	2,43	2,27
Nederland	(2,32)	2,46	2,52	2,52	2,28	2,18	2,15	2,2	2,13	2,21	2,36	2,6
Gemeenscha p ²		2,71	2,7	2,73	2,68	2,38	2,54	2,37	2,3	2,42	2,61	2,84

1 Landen worden gerangschikt in dalende volgorde van indexwaarden voor alle respondenten in elk land.

2 Gewogen gemiddelde.

VII Gevoelens van tevredenheid of ontevredenheid

Bij de presentatie, in hoofdstuk IV, van de gegevens over werktevredenheid, zoals uitgedrukt door personen die een beroepsactiviteit uitoefenen, hebben we de subjectieve en sociaal-culturele determinanten van gevoelens van tevredenheid benadrukt.

Andere vragen stellen ons in staat om onze veronderstellingen te bevestigen. Ze hebben betrekking op het algemene gevoel van tevredenheid met het leven als geheel en met bepaalde aspecten van het leven (huis, plaats waar men woont, inkomen, relaties met mensen, enz.).

1. Het algemene gevoel van tevredenheid

Om de algemene levenshouding te meten, werd dezelfde vraag gesteld als in september 1973:

“Bent u over het algemeen zeer tevreden, eerder zatu, eerder ontevreden, of helemaal niet tevreden met het leven dat u leidt?”¹

In de Gemeenschap als geheel zegt meer dan driekwart van de respondenten zeer tevreden (20 %) of eerder zeertevreden(57 %) te zijn met hun leven. Er is weinig verschil tussen mannen (79% verzwakt)en vrouwen(75%) en tussen leeftijdsgroepen, behalve dat jonge mannen en oudere vrouwen iets minder tevreden lijken.

Over het algemeen zijn mensen met een laag opleidingsniveau, een laag inkomen of alleen wonen, en mensen die in grote steden wonen minder tevreden dan anderen.

Vergeleken met september 1973 is de stabiliteit perfect:

	(september1973)	(september1973)
Zeetevreden	21 %	20 %
Eerder tevreden	58	57
Nogal ontevreden	16	16
Helemaal niet tevreden	4	5
Geen antwoord	1	2
Totaal	100	100
Nummer	13484	9543

Op het niveau van de afzonderlijke landen zien we, net als in 1973, een duidelijk verschil tussen “kleine” en “grote” landen: Denemarken staat bovenaan de lijst en Italië bovenaan de lijst.

In zes van de negen landen is het verschil tussen 1973 en 1975 verwaarloosbaar. De tevredenheidsniveaus daalden licht in Nederland, sterker in Luxemburg (waar steekproefgrootten tot conservatieve interpretatie leiden) en vooral in Ierland.

¹ Dezelfde vraag werd ook gesteld door middel van een schaalverdeling van 0 naar 10. Resultats in t t e gebruikt in de analyses gepresenteerd in de tweede doortie.

Tabel 58

Het algemene tevredenheidsgevoel naar geslacht, geslacht, opleidingsniveau, locatie, inkomen en gezinssituatie

(Samen met de Gemeenschap)

	Zeer tevreden	Eerder tevreden	Nogal ontevreden	Helemaal niet tevreden	Onbeantwoord
	20 %	57 %	16 %	5 %	2 %
Samen					
Mannen	21	58	16	3	2
Waarvan: 15 tot 24 jaar	16	62	15	5	2
25 tot 54 jaar	20	60	14	4	2
55 jaar en ouder	24	52	16	5	3
Vrouwen	19	56	17	5	3
Waarvan: 15 tot 24 jaar	19	57	16	4	4
25 tot 54 jaar	20	56	16	5	3
55 jaar en ouder	17	55	18	7	3
Opleidingsniveau:					
- laag	18	54	19	6	3
- gemiddeld	23	60	11	4	2
- hoog	19	61	13	4	3
Omvang van de plaats					
- dorp	20	57	16	5	2
- kleine stad	21	57	15	4	3
- grote stad	17	57	17	6	3
Gezinsinkomen:					
- bescheiden	17	50	21	9	3
- gemiddeld	18	60	16	4	2
- gemakkelijk	25	62	9	2	2
Gezinssituatie:					
- enkelvoudig	15	58	19	5	3
- gehuwd	22	58	14	4	2
- leeft in het huwelijk	27	49	12	4	8
- gescheiden	10	44	33	11	2
- afzonderlijk	10	35	39	12	4
weduwenaar	14	53	21	9	3

Tabel 59

Het algemene tevredenheidsgevoel in 1973 en 1975

(Te betalens)¹

		Zeer tevreden	Eerder tevreden	Nogal ontevreden	Helemaal niet tevreden	Onbeantwoord
Danmark	1975	51 %	41 %	4 %	.	4 %
	1973	51	44	4	1%	,
België/België	1975	39	52	5	2	2
	1973	43	49	6	2	.
Ierland	1975	36	52	9	3	.
	1973	53	39	6	2	.
Nederland	1975	33	52	7	2	6
	1973	41	52	5	1	1
Verenigd Koninkrijk	1975	33	53	9	3	2
	1973	33	52	1	3	1
Luxemburg	1975	26	45	15	7	7
	1973	40	49	9	2	.
Frankrijk	1975	16	59	16	7	2
	1973	15	62	17	4	2
Deutschland	1975	13	66	16	2	3
	1973	16	66	15	2	1
Italia	1975	7	52	28	10	3
	1973	8	57	27	7	1

¹ De landen worden gerangschikt in dalende volgorde van de frequentie van de "volledig tevreden" reacties in 1975. In 1973 bestreek het onderzoek Groot-Brittannië. In dit verband moet worden opgemerkt dat de score van Noord-Ierland in 1975 zeer dicht bij die van de Republiek Ierland lag (37%, 49%, 8%, 3% en 3%), dus hoger dan die van Groot-Brittannië.

In alle landen behalve Duitsland en Italië zijn vrouwen iets tevredener dan mannen.

De invloed van leeftijd verschilt per geslacht en land:

- onder mannen zijn 55-plussers, behalve in Denemarken (en Luxemburg), iets tevredener dan jongere mannen;

Bij vrouwen daarentegen zijn oudere vrouwen iets minder tevreden dan jongere vrouwen, behalve in het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk (en Luxemburg).

De hypothese die naar voren kan worden gebracht, is dat bij mannen de bevrediging van het leven de evolutie van individuele loopbanen en de algemene evolutie van de levensomstandigheden in de samenleving volgt, terwijl bij vrouwen vooruitgang in leeftijd, vaak vergezeld van weduwschap en een scherpe daling van het levensonderhoud, leidt tot meer frequente ontevredenheid.

Tabel 60

Het algemene tevredenheidsgevoel naar geslacht en geslacht

(Zeer tevreden, per land)

	Mannen				Vrouwen			
	Totaal	-25	'25/54	55+	Totaal	-25	'25/54	55+
Danmark	50 %	54 %	50 %	46 %	54 %	56 %	57 %	45 %
België/België	38	39	38	48	40	48	43	34
Ierland	34	27	35	38	37	42	36	34
Nederland	33	27	31	37	34	40	34	30
Verenigd Koninkrijk	32	30	33	31	33	28	38	33
Luxemburg	25	27	26	23	27	8	35	26
Frankrijk	13	10	1	19	19	16	20	18
Deutschland	17	6	16	23	9	16	10	3
Italia	10	6	9	13	4	6	4	4
Gemeenschap	21	16	20	24	19	19	20	17

2. Specifieke aspecten van gevoelens van tevredenheid

De vraag werd gesteld op een schaal van 0 tot 10 en had betrekking op de volgende problemen:

„A. Uw huis of appartement;

B. De plaats waar je woont in de stad of het dorp.

C. Uw inkomen.

D. Uw levensstandaard, de dingen die u hebt: meubilair, huishoudelijke apparatuur, enz.

De tijd die je hebt om te doen wat je moet doen.

F. De manier waarop u uw uilheid gebruikt.

En in een aparte vraag:

„A. De samenlevingsvorm waarin we momenteel (in dit land) leven.

Het functioneren van de democratie (in uw land).

C. In het algemeen, uw relaties met mensen.”

In de hele Gemeenschap worden aspecten van het leven die verband houden met de directe omgeving (woonplaats, relaties met mensen, huis of appartement) door vijf tot zes van tien personen gunstig beoordeeld.

Dan zijn er drie problemen met betrekking tot de levensstandaard, vrije tijd en beschikbare tijd, waarvoor de tevredenheid meer gemengd is. Hetzelfde geldt, nog duidelijker, voor de beschikbare inkomsten.

De balans is gekanteld in de richting van ontevredenheid met de vorm van de samenleving waarin we leven en vooral met het functioneren van de democratie.

Tabel 61

Specifieke bevredigingsgebieden
(Samen met de Gemeenschap)¹

	Hoge tevredenheid (scores 8 tot 10)	Gemiddelde tevredenheid (scores 3 tot 7)	Lage tevredenheid (scores 0 tot 2)	Gemiddelde score
1. De plaats waar je woont	61%	32%	7%	7,49
2. Relaties met mensen	57	39	3	7,46
3. Het huis of appartement	53	39	8	7,09
4. De levensstandaard	45	49	6	6,83
5. Hoe gebruik je je hobby's	47	42	10	6,74
6. De beschikbare tijd	43	46	10	6,52
7. Inkomen	30	54	15	5,75
8. De vorm van de samenleving	19	63	17	5,08
9. Het functioneren van de democratie	17	60	21	4,82
Gemiddeld 9 items	41	47	11	6,42

Om de expositie van de resultaten op het niveau van de gehele Gemeenschap en van elk van de landen te vereenvoudigen, zullen we de gemiddelde tevredenheidsscores alleen als een co-existentie gebruiken. Het is voldoende om te onthouden dat, aangezien het brandpunt van de score 5,0 is, elke hogere waarde (maximaal 10,0) een gevoel van tevredenheid meet en elke lagere waarde (minimaal 0) een gevoel van ontevredenheid.

Op het niveau van de Gemeenschap als geheel bevat een onderzoek van tabel 62 een reeks relevante informatie, die in het tweede deel zal worden besproken:

1° De tevredenheid van mannen en vrouwen is bijna gelijk voor elk van de betrokken gebieden.

2° In het algemeen zijn mensen van 55 jaar en ouder iets meer tevreden dan jongeren, maar in alle leeftijdsgroepen worden gelijke niveaus van tevredenheid tussen de geslachten gehandhaafd.

3° Tevredenheid wordt nauwelijks beïnvloed door het opleidingsniveau; in geringe mate juist de meest geschoolde mensen het minst tevreden te zijn, behalve op het gebied van huisvesting, levensstandaard, inkomen, vrije tijd en beschikbare tijd.

4° De tevredenheid is in grote steden iets lager dan in kleine steden en dorpen, vooral met betrekking tot huisvesting, waar men woont wat er beschikbaar is.

¹ Tevredenheidsgebieden worden gerangschikt in dalende volgorde van gemiddelde scores. Ter herinnering, de tevredenheid van het eigen werk (voor mensen met betaald werk) zou net voor de levensstandaard komen: hoge tevredenheid 46%, gemiddelde tevredenheid 47%, lage tevredenheid 6%; gemiddelde score 6,93, Non-responses zijn niet opgenomen in de tabel.

Tabel 62

Specifieke tevredenheidsindexen naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en plaatsgrootte

	Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau			Omvang van de plaats		
	Totaal	-25	'25/54	55+	Totaal	-25	'25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog	Dorp	Kleine stad	Grote stad
1. De plaats waar je woont	7,55	6,84	7,48	8,04	7,42	6,86	7,46	7,71	7,55	7,48	7,27	7,77	7,56	7,04
2. Relaties met mensen	7,52	7,12	7,45	7,82	7,4	7,23	7,3	7,7	7,48	7,53	7,25	7,54	7,49	7,35
3. Het huis of appartement	7,08	6,8	6,91	7,51	7,1	6,85	6,93	7,55	7	7,21	7,2	7,32	7,2	6,67
4. De levensstandaard	6,85	6,51	6,82	7,07	6,81	6,77	6,8	6,88	6,61	7,1	7,13	6,74	7,03	6,67
5. Hoe gebruik je je hobby's	6,98	6,87	6,65	7,59	6,51	6,62	6,13	7,16	6,64	6,85	6,9	6,68	6,86	6,66
6. De beschikbare tijd	6,43	6,23	5,8	7,62	6,59	6,2	6,12	7,72	6,65	6,46	5,71	6,6	6,57	6,36
7. Inkomen	5,72	5,06	5,92	5,72	5,77	5,33	5,95	5,71	5,53	6,19	5,76	5,7	5,93	5,65
8. De vorm van de samenleving	4,98	4,72	4,91	5,23	5,16	5	5,04	5,49	5,07	5,36	4,59	5,16	4,98	5,09
9. Het functioneren van de democratie	4,72	4,46	4,7	4,89	4,91	4,63	4,81	5,29	4,78	5,16	4,36	4,86	4,78	4,8
	6,43	6,08	6,29	6,83	6,41	6,17	6,28	6,8	6,37	6,59	6,24	6,49	6,49	6,25

Hoewel de tevredenheidsniveaus over het algemeen zeer vergelijkbaar zijn, ongeacht geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en grootte van de woonplaats van de respondenten, zijn er grote verschillen tussen landen.

Er kunnen twee verschillende ranglijsten worden gemaakt tussen landen:

1° Volgens de gemiddelden van de behaalde scores voor de negen onderzochte aspecten van tevredenheid:¹ Denemarken heeft het hoogste gemiddelde, gevolgd door Ierland en België; Luxemburg en Nederland; Duitsland en het Verenigd Koninkrijk liggen nog steeds boven het communautaire gemiddelde; Frankrijk en Italië staan hieronder.

Landgemiddelde van de negen tevredenheidsscores

1. Danmark	7,51
2. Ierland	7,32
3. België/België	7,30
4. Luxemburg	7,10
5. Nederland	7,05
6. Deutschland	6,73
7. Verenigd Koninkrijk	6,68
Communautair gemiddelde	6,42
8. Frankrijk	6,18
9. Italia	5,54

2° volgens de rangschikking van de landen voor elk aspect van tevredenheid, die het mogelijk maakt om in de internationale vergelijking mogelijke verschillen in de wijze van beantwoording van een reeks vragen op dezelfde schaal weg te nemen; de volgorde van indeling is bijna precies hetzelfde:

Gemiddeld land scoort voor de negen soorten tevredenheid

1 Hier houden we geen rekening met werktevredenheid, zoals hierboven besproken, omdat de vraag alleen werd gesteld aan personen die een betaalde baan hadden.

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

1. Danmark	2,33
2. Ierland	3,00
3. België/België	3,22
4. Luxemburg	4,11
5. Nederland	4,33
6. Verenigd Koninkrijk	5,67
7. Deutschland	6,00
8. Frankrijk	7,56
9. Italia	8,78

Ongeacht de gebruikte classificatie lopen dus alle „kleine” landen, hoe verschillend zij ook van elkaar kunnen zijn, met name op sociaal-economisch gebied, voorop ten opzichte van de vier „grote” landen.¹

De verschillen tussen de landen voor elk gebied van satisfaction zijn ook zeer duidelijk, zoals blijkt uit tabel 63.

De grootste spreiding wordt waargenomen voor de laatste twee items: de vorm van de samenleving en het functioneren van de democratie, waarvoor de mate van tevredenheid in de drie landen met de hoogste scores (Luxemburg, Duitsland, België) veel hoger is dan die van de drie landen met de laagste scores (Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en vooral Italië).

¹ Deze resultaten bevestigen de resultaten van 1973, zie „Tevredenheid en ontevredenheid over de levensomstandigheden in de landen van de Europese Gemeenschap”. Brussel, juni 1974.

Tabel 63

Despecifieke tevredenheidsniveaus in elk van de landen van de gemeenschap

1. De plaats waar je woont		2. Relaties met mensen		3. Het huis of appartement	
Ierland	8,66	Ierland	8,96	Ierland	8,29
Danmark	8,48	Danmark	8,57	Danmark	7,94
België/België	8,14	Verenigd Koninkrijk	8,00	België/België	7,92
Nederland	7,77	België/België	7,79	Luxemburg	7,80
Verenigd Koninkrijk	7,62	Luxemburg	7,67	Nederland	7,60
Luxemburg	7,53	EG-gemiddelde	7,46	Verenigd Koninkrijk	7,41
EG-gemiddelde	7,49	Deutschland	7,42	EG-gemiddelde	7,09
Frankrijk	7,37	Frankrijk	7,16	Deutschland	7,06
Italia	7,34	Italia	7,05	Frankrijk	6,96
Deutschland	7,28	Nederland	7,02	Italia	6,48
4. De levensstandaard		5. Hoe gebruik je je hobby's		6. De beschikbare tijd	
Danmark	8,16	Danmark	8,16	Ierland	7,56
België/België	7,75	Ierland	7,94	Nederland	7,55
Nederland	7,70	Nederland	7,86	Danmark	7,54
Luxemburg	7,36	België/België	7,59	België/België	7,39
Verenigd Koninkrijk	7,16	Verenigd Koninkrijk	7,28	Luxemburg	6,90
Ierland	7,04	Luxemburg	7,25	Verenigd Koninkrijk	6,72
Deutschland	7,01	Deutschland	6,77	EG-gemiddelde	6,52
EG-gemiddelde	6,83	EG-gemiddelde	6,74	Frankrijk	6,42
Frankrijk	6,65	Frankrijk	6,21	Deutschland	6,33
Italia	5,93	Italia	6,00	Italia	6,04
7. Inkomen		8. De vorm van de samenleving		9. Het functioneren van de democratie	
Danmark	7,07	Luxemburg	6,58	Deutschland	6,26
Nederland	6,77	Deutschland	6,41	Luxemburg	6,10
België/België	6,74	België/België	6,38	België/België	6,04
Luxemburg	6,73	Ierland	6,02	Danmark	5,76
Ierland	6,34	Danmark	5,88	Nederland	5,67
Verenigd Koninkrijk	6,16	Nederland	5,55	Ierland	5,11
Deutschland	5,99	Verenigd Koninkrijk	5,11	EG-gemiddelde	4,82
EG-gemiddelde	5,75	EG-gemiddelde	5,08	Frankrijk	4,81
Frankrijk	5,34	Frankrijk	4,72	Verenigd Koninkrijk	4,62
Italia	4,84	Italia	3,31	Italia	2,83

VIII Het gevoel van geluk

Het recente succes van het begrip “kwaliteit van leven” heeft geleid tot een betere verduidelijking van de psychosociale inhoud van nauw verwante begrippen zoals “tevredenheid”, “geluk”, “welzijn”, enz.¹ Algemeen wordt aangenomen dat het begrip „tevredenheid” overeenkomt met een bepaalde staat van welzijn, waarvan de inhoud overwegend materieel is (veiligheid, comfort enz.), terwijl het begrip „geluk” eerder verband houdt met individuele of zelfs intieme factoren, zoals gezondheid en interpersoonlijke relaties.

In het onderzoek naar de vergelijkende houding van vrouwen en mannen ten opzichte van het leven, konden men niet anders dan proberen dit bij uitstek subjectieve gevoel te meten: geluk.

Laten we verder gaan met een persoonlijker onderwerp. Als alles gezegd en gedaan is, kun je dan nu zeggen hoe het met je gaat? Ben je nu echt gelukkig, gelukkig genoeg of niet al te gelukkig?²

Zoals met tevredenheid, de reacties van mannen en vrouwen zijn zeer vergelijkbaar: In de hele Gemeenschap zegt 16% van de respondenten dat ze “echt gelukkig”, 54% “vrij gelukkig” en 27% “niet al te gelukkig” zijn.

Leeftijd heeft weinig invloed op de uitdrukking van het geluksgevoel bij mannen, terwijl bij vrouwen de bekendheid van degenen die zeggen dat ze “echt gelukkig” zijn afneemt naarmate de jaren toenemen.

Geluk neemt ook toe met het opleidingsniveau en inkomen van de respondent, maar de belangrijkste variabele lijkt, zoals verwacht, de gezinssituatie te zijn: mensen die getrouwd zijn of in een echtpaar wonen, zeggen dat ze twee keer zo vaak “echt gelukkig” zijn als mensen die gescheiden, gescheiden of weduwe zijn; Singles vallen tussen deze twee categorieën.

1 Zie met name de studie van D. SAINT-PAUL van SOFRES voor het Franse ministerie van Levenskwaliteit: “Voor een subjectieve definitie van de levenskwaliteit”. Parijs, 74 november.

2 Het is opzettelijk dat de vraag geen uitbreiding in negatieve zin („vrij ongelukkig” en „zeer ongelukkig”) bevat, om een zeker effect van bescheidenheid in de antwoorden te vermijden. Dit betekent dat mensen die zich nogal ongelukkig of zeer ongelukkig voelen, waarschijnlijk het antwoord “niet al te gelukkig” hebben gekozen.

Tabel 64

Het algemene geluksgevoel volgens geslacht, geslacht, opleidingsniveau, plaatsgrootte, inkomen en gezinssituatie

(Samen met de Gemeenschap)

	Echt gelukkig	Vrij gelukkig	Niet al te gelukkig	Onbeantwoord
Samen	16 %	54 %	27 %	3 %
Mannen	15	54	28	3
Waarvan: 15 tot 24 jaar	14	53	30	3
25 tot 54 jaar	15	57	26	2
55 jaar en ouder	15	51	30	4
Vrouwen	17	53	27	3
Waarvan: 15 tot 24 jaar	21	56	20	3
25 tot 54 jaar	17	55	25	3
55 jaar en ouder	14	47	35	4
Opleidingsniveau:				
- laag	13	52	32	3
- gemiddeld	18	58	21	3
- hoog	20	54	22	4
Omvang van de plaats				
- dorp	16	55	27	2
- kleine stad	16	54	27	3
- grote stad	16	52	28	4
Gezinsinkomen:				
- bescheiden	14	47	37	2
- gemiddeld	15	56	26	3
- gemakkelijk	20	60	18	2
Gezinssituatie:				
- enkelvoudig	13	53	30	4
- gehuwd	17	56	25	2
- leeft in het huwelijk	23	41	27	9
- gescheiden	8	43	41	8
- afzonderlijk	2	33	54	11
- weduwnaar	11	45	40	4

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

De verschillen tussen de landen zijn minder uitgesproken dan voor het gevoel van tevredenheid, maar de rangschikking van de landen is vrij gelijk voor elk van de twee dimensies: Denemarken en België nemen het voortouw en Frankrijk, Duitsland en Italië staan onderaan de lijst:

	Echt gelukkig	Zeervrededen
Danmark	38 %	51 %
België/België	35	39
Nederland	31	33
Luxemburg	24	26
Verenigd Koninkrijk	22	33
Ierland	17	36
Communautair gemiddelde	16	20
Frankrijk	16	16
Deutschland	11	13
Italia	6	7

Vrouwen lijken in Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en Ierland een beetje gelukkiger dan mannen; Over het algemeen zijn vrouwen iets waarschijnlijker dan oudere vrouwen. De gezinssituatie is bijna overal discriminerend, vooral in Denemarken. Het wordt daarom bevestigd dat het gevoel van geluk voor beide geslachten sterk verbonden is met de meest persoonlijke aspecten van het leven zoals het in een bepaalde cultuur wordt geleefd.

Tabel 65

Het gevoel van geluk volgens geslacht en geslacht

(Echt gelukkig antwoord, per land)

	Mannen				Vrouwen				Gezinssituatie		
	Totaal	-25	'25/54	55+	Totaal	-25	'25/54	55+	Getrouwd of in een echtpaar	Eenpersoons	Gescheiden, gescheiden, weduwe
Danmark	35 %	42 %	37 %	30 %	41 %	41 %	46 %	31 %	42 %	32 %	18 %
België/België	34	36	35	30	38	46	40	31	39	37	17
Nederland	32	27	33	33	30	35	33	21	22	36	9
Luxemburg	22	15	25	20	26	8	31	28	29	18	8
Verenigd koninkrijk	19	16	23	13	25	26	24	25	23	18	20
Ierland	14	14	16	11	19	27	17	15	17	17	12
Frankrijk	14	16	13	15	18	25	18	13	18	17	13
Deutschland	12	11	9	18	10	15	11	6	13	9	5
Italia	5	6	5	6	6	11	3	6	4	7	7

IX Standpunten ten aanzien van de Europese Gemeenschap en de eenwording van Europa

Uit eerder werk is gebleken dat gender een zwakke voorspeller is van de houding ten opzichte van Europa: in bijna alle landen komt hetruim na de politi-oriëntatie dat, onderwijsniveau, beroep en inkomen, zelfs als men rekening houdt zodra derelaties tussen deze verschillende variabelen in aanmerkingwordengenomen.¹

Zonder hier de antwoorden te herhalen op de vele vragen met betrekking tot de gemeenschappelijke markt, de Europese Gemeenschap en deunificatiover Europa die in dit overzicht werden gesteld, zullen²we ons beperken tot drie vragen: de een over de gemeenschappelijke markt, de ander over de eenwordingvan Europa en een derde over de invloed die de ontwikkeling van de Europese Gemeenschap zou kunnen hebben op de ontwikkeling van de positie van de vrouw.

1. Degemeenschappelijke markt

„Vindt u het in het algemeen (voor uw land) een goede zaak, een slechte zaak, een goede zaak of eenslechte zaak om deel uit te maken van de Europese Gemeenschap (gemeenschappelijke markt)?”

In de Gemeenschap als geheel is 59% van de respondenten van mening dat de gemeenschappelijke markt een goede zaak is, tegenover 9% die anders denkt en 32% die geen standpunt inneemt of niet reageert. Mannen reageren iets vaker dan vrouwen op een positieve manier (63 vs. 55%). Jongere mannen en oudere vrouwen zijn iets minder gunstig, maar de belangrijkste variabele is het opleidingsniveau.

Onder degenen die een duidelijke, positieve of negatieve mening uiten, is er geen significant verschil tussen de twee geslachten:

1 Zie “Europa gezien door Europeanen”; Brussel, augustus 1974.

2 Zie Eurobarometer nr. 3, juni-juli 1975.

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

Geloof dat de gemeenschappelijke markt
"een goede zaak" is
(van de 100 mensen die een standpunt
innemen)

Mannen	86 %
Waarvan: 15 tot 24 jaar	88
25 tot 54 jaar	85
55 jaar en ouder	88
 Vrouwen	 87 %
Waarvan: 15 tot 24 jaar	88
25 tot 54 jaar	89
55 jaar en ouder	85

Vrouwen zijn even gunstig als mannen, zonder significant verschil afhankelijk van de situatie, wanneer zij de sociaal-politieke vaardigheden (onderwijs, informatie, enz.) hebben verworven om hun mening te uiten.

Tabel 66

Gemeenschappelijke markt: goed of slecht, afhankelijk van geslacht, geslachten opleidingsniveau
(Samen met de Gemeenschap)

	Goed ding	Verkeerde zaak	Noch goed noch slecht	Onbeantwoord
Samen	59 %	9 %	23 %	9 %
Mannen	63	10	21	6
Waarvan: 15 tot 24 jaar	57	8	29	6
25 tot 54 jaar	64	11	20	5
55 jaar en ouder	66	9	18	7
Vrouwen	55	8	25	12
Waarvan: 15 tot 24 jaar	57	8	25	10
25 tot 54 jaar	57	7	26	10
55 jaar en ouder	50	9	24	17
Opleidingsniveau:				
- laag	52	11	24	13
- gemiddeld	63	7	24	6
- hoog	76	4	17	3

De verschillen tussen de landen staan enerzijds in contrast met de zes „stichtende” landen, waar zes tot zeven van de tien respondenten voorstander zijn van de gemeenschappelijke markt, en anderzijds met de drie nieuwe lidstaten. (Zie tabel 67).

Mannen zijn overal gunstiger dan vrouwen, vooral in Ierland, Nederland en België. Leeftijd speelt een andere rol, afhankelijk van het land en geslacht: oudere mannen zijn gunstiger, behalve in België en Luxemburg; oudere vrouwen zijn minder gunstig, behalve in het Verenigd Koninkrijk en Denemarken.

Deze verschillen kunnen in sommige landen worden verklaard door de invloed van het opleidingsniveau, dat bijzonder belangrijk is in België, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Nederland; in België bijvoorbeeld zijn jongeren van beide geslachten, maar vooral vrouwen, veel gunstiger voor de markt dan hun ouderen, waarschijnlijk omdat zij beter opgeleid en beter geïnformeerd zijn. Maar een andere invloed heeft de neiging om attitudes te bepalen: de nationale cultuur en, men zou kunnen zeggen, de lange ervaring in de Europese Gemeenschap.

Opvallend is dat, hoewel het verschil tussen de houdingen van de twee geslachten en het verschil naargelang van het opleidingsniveau gemiddeld in dezelfde orde van grootte zijn in alle zes „stichtende” landen, enerzijds, en in de drie nieuwe lidstaten, anderzijds, de invloed van leeftijd een andere rol speelt.

Van de zes vrouwen zijn oudere vrouwen (55 jaar en ouder) aanzienlijk minder gunstig dan jongere vrouwen, terwijl oudere mannen (behalve in België en Luxemburg) iets minder gunstig zijn. Integendeel, onder de

“drie” zijn mensen in dezelfde leeftijdsgroep, en met name mannen, duidelijk gunstiger dan jongeren. (Zie tabel 68).

Een verklarende veronderstelling is dat de gunstige houding van vrouwen „normaal” wordt beïnvloed door het opleidingsniveau, wanneer er een vrij lange ervaring van de Gemeenschap voor het land is geweest.

Tabel 67

Houdingen die naar geslacht gunstig zijn voor degemeenschappelijke markt; âge en opleidingsniveau
(Goed antwoord, per land)¹

		Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
		Totaal	-25	'25/54	55+	Totaal	-25	'25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Italia	(71 %)	76 %	69 %	78 %	75 %	67 %	71 %	67 %	63 %	68 %	76 %	79 %
Luxemburg	(65 %)	67	81	65	61	62	80	63	52	67	66	58
Frankrijk	(64 %)	70	57	73	73	59	62	59	54	55	69	73
Nederland	(64 %)	71	67	75	67	57	69	59	47	55	73	80
België	(57 %)	64	74	64	55	51	73	51	39	41	63	82
Deutschland	(56 %)	59	59	56	64	54	56	56	50	50	59	81
Ierland	(50 %)	59	50	60	61	42	44	40	43	43	56	53
Verenigd Koninkrijk	(47 %)	51	36	53	56	43	34	48	40	40	56	70
Danmark	(36 %)	40	24	44	39	34	19	35	39	32	44	40

¹ Landen worden gerangschikt in dalende volgorde van frequenties in het antwoord "Gemeenschappelijke markt is een goede zaak". De percentages tussen haakjes komen overeen met alle respondenten in elk land.

Tabel 68

Verschillen in de houding van “jongeren” en “ouden” ten opzichte van de gemeenschappelijke markt naar geslacht en land

	Mannen			Vrouwen		
	-25	55+	Vershil	-25	55+	Vershil
België/België	74 %	55 %	-19	73 %	39 %	-34
Deutschland	59	64	5	56	50	-6
Frankrijk	57	73	16	62	54	-8
Italia	69	75	6	71	63	-8
Luxemburg	81	61	-20	80	52	-28
Nederland	67	67	0	69	47	-22
Set van "Zes"	64	69	5	64	53	-11
Danmark	24 %	39 %	15	19 %	39 %	20
Ierland	50	61	11	44	43	-4
Verenigd Koninkrijk	36	56	20	34	40	6
Set van "Drie"	36	55	19	34	40	6

2. De eenwording van Europa

“Bent u per saldo voor, tegen of onverschillig voor de eenwording van Europa?”

Zeven van de tien respondenten (69 %) zijn een groot voorstander (35 %) of een voorstander (34 %) van de eenwording van Europa; Slechts 9% is ongunstig en 22% is niet gedifferentieerd of reageert niet.

Vrouwen zijn aanzienlijk minder gunstig dan mannen. Leeftijd, opnieuw, is verschillend voor beide geslachten: mannen van 15-24 jaar zijn minder gunstig dan hun ouderen, terwijl vrouwen ouder dan 55 jaar minder gunstig zijn.

Het opleidingsniveau lijkt de belangrijkste variabele te zijn.

(Zie tabel 69).

Tabel 69

Houdingen ten aanzien van de eenwording van Europa op basis van geslacht, gender en opleidingsniveau
(Samen met de Gemeenschap)

		Zeer gunstig	Vrij gunstig	Onverschillig	Vrij ongunstig	Zeer ongunstig	Onbeantwoord
	Samen	35 %	34 %	15 %	5 %	4 %	7 %
Mannen		43	32	12	4	4	5
Waarvan:	15 tot 24 jaar	32	36	17	6	3	6
	25 tot 54 jaar	42	33	12	5	4	4
	55 jaar en ouder	51	27	10	4	4	4
Vrouwen		28	36	19	5	3	9
Waarvan:	15 tot 24 jaar	29	36	21	5	2	7
	25 tot 54 jaar	28	39	17	5	3	8
	55 jaar en ouder	28	30	21	5	4	12
Opleidingsniveau:							
	- laag	30	32	19	6	4	9
	- gemiddeld	38	37	13	4	3	5
	- hoog	50	35	8	3	2	2

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

De verschillen tussen de landen zijn nog groter dan bij de vorige vraag: enerzijds steunt het publiek in de zes "stichtende" landen de eenwording van Europa in zeven of acht van de tien landen (76 %); in de drie nieuwe lidstaten is de meerderheid nog maar net bereikt (50 %). Opgemerkt moet echter worden dat de score voor Ierland hoger is dan die voor België, wat te wijten is aan het feit dat het aantal mensen dat verklaart verschillend te zijn of niet te reageren in België anderhalf keer hoger ligt.

1° van de 100 respondenten

	België	Ierland
	%	%
Zeer gunstig	23	23
Vrij gunstig	32	34
Onverschillig	28	22
Vrij ongunstig	2	8
Zeer ongunstig	1	7
Reageert niet	14	6
Totaal	100	100

2° van de 100 personen die zich uitspreken.

	België	Ierland
	%	%
Zeer gunstig	40	32
Vrij gunstig	55	47
Vrij ongunstig	3	33
Zeer ongunstig	2	10
Totaal	100	100

In sommigelanden, met uitzondering van Luxemburg, zijn vrouwen minder gunstig dan mannen voor de eenwording van Europa. Het verschil is bijzonder groot in Ierland, Italië en België; het is grotendeels te wijten aan het aantal onverschillige of non-responsreacties, die veel vaker voorkomen bij vrouwen.

Percentage onverschillige of non-responsreacties per land:

	Mannen	Vrouwen	F/H-verhouding
Italia	11 %	28 %	2,5
Nederlen	18	35	1,9
Ierland	18	35	1,9
Danmark	20	34	1,7
Frankrijk	13	22	1,7
Deutschland	15	24	1,6
België/België	34	49	1,4
Verenigd Koninkrijk	23	33	1,4
Luxemburg	18	17	0,9

Wat de leeftijd betreft, gebeurt dit opnieuw op een andere manier, afhankelijk van geslacht en land, maar ook op een andere manier dan wat ik hierboven heb gezien (zie tabel 68) met betrekking tot het antwoord betreffende de gemeenschappelijke markt.

Onder mannen zijn de ouderen nog steeds iets gunstiger dan de jongere, maar België is nog steeds de uitzondering. Deze trend is meer uitgesproken in de nieuwe lidstaten. Zo weinig verschil met de verdeling van de houding ten opzichte van de gemeenschappelijke markt.

Onder vrouwen zijn de oudsten minder gunstig dan de jongsten, met name in België, maar ook in Italië, Nederland en Duitsland. In het Verenigd Koninkrijk, en nog duidelijker dan met betrekking tot de gemeenschappelijke markt, zijn oudere vrouwen veel gunstiger dan oudere vrouwen voor de eenwording van Europa. De ontwikkeling is dezelfde als die van de gemeenschappelijke markt, maar is meer uitgesproken, vooral in het Verenigd Koninkrijk.

Wat het onderwijsniveau betreft, heeft het een sterke invloed op het onderwijs in bijna alle landen, maar vooral in België en het Verenigd Koninkrijk.

Het lijkt er uiteindelijk op dat een meer politiek onderwerp zoals een van Europa's functie relatief minder begunstigd (of nauwkeuriger beantwoord met meer onverschilligheid) is onder oudere vrouwen in landen waar deze vrouwen minder opgeleid en minder gepolitiseerd zijn (België), maar dat er ook andere variabelen bij betrokken zijn, zoals het geval is in het Verenigd Koninkrijk, waar "anti-Europese" campagnes waarschijnlijk effectiever de jongste vrouwen hebben bereikt, dat wil zeggen de meest opgeleide en de meest goed geïnformeerde, door hen meer te neigen naar een houding van onthouding dan naar een openlijk negatieve houding.

Tabel 70 toont per land de verdeling van de positieve houding ten opzichte van de eenwording van Europa naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau.

Tabel 71 toont, per land, voor de twee extreme leeftijdsgroepen en voor elk geslacht, het verschil in de frequentie van de gunstige houding.

Tabel 72 geeft de volledige resultaten, naar geslacht en leeftijd, voor België en het Verenigd Koninkrijk, om in twee landen met ongeveer dezelfde gemiddelde score van positieve attitudes (respectievelijk 52 % en 50 %) de grote verschillen aan te tonen die bestaan, met name tussen vrouwen, afhankelijk van het feit of zij al dan niet in staat zijn zich in de ene of de andere richting uit te spreken.

Tabel 70

Houdingen ten aanzien van de eenwording van Europa op basis van geslacht, gender en opleidingsniveau
(Antwoorden „zeer gunstig” of „vrij gunstig”, per salaris)¹

		Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
		Totaal	-25	'25/54	55+	Totaal	-25	'25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Luxemburg	(80 %)	80 %	85 %	78 %	82 %	81 %	84 %	81 %	72 %	79 %	79 %	81 %
Frankrijk	(77 %)	82	76	82	85	74	70	74	75	68	83	87
Deutschland	(77 %)	82	75	79	90	73	77	79	63	72	82	87
Italia	(77 %)	85	83	87	84	69	83	67	60	71	86	89
Nederland	(65 %)	72	65	77	67	59	67	62	48	56	77	80
België	(52 %)	63	69	66	55	48	63	53	32	39	60	84
De 'zes'	(76 %)	81	78	81	84	70	76	72	62	69	81	87
Ierland	(57 %)	66	51	66	74	46	45	54	47	51	62	63
Verenigd Koninkrijk	(50 %)	55	40	55	61	46	32	51	46	44	59	74
Danmark	(41 %)	43	31	47	43	41	36	43	39	37	52	46
De 'drie'	(50 %)	54	40	55	61	46	33	50	46	44	59	68

¹ De landen worden gerangschikt in dalende volgorde van de frequenties van de “zeer gunstige” of “behoorlijk gunstige” respons. De percentages tussen haakjes komen overeen met alle respondenten in elk land.

Tabel 71

Verschillen in houding tussen “jong” en “oud” ten aanzien van de eenwording van Europa naar geslacht en land

(antwoord “zeer gunstig” of “behoorlijk gunstig”)

	Mannen			Vrouwen		
	-25	55+	Vershil	-25	55+	Vershil
België/België	69 %	55 %	-14	63 %	32 %	-31
Deutschland	75	90	15	77	63	-14
Frankrijk	76	85	9	70	75	5
Italië	83	84	1	83	60	-23
Luxemburg	85	82	-3	84	72	-12
Nederland	65	67	2	67	48	-19
Set van "Zes"	78	84	6	76	62	-14
Danmark	31 %	43 %	12	36 %	39 %	3
Ierland	51	74	23	45	47	2
Verenigd Koninkrijk	40	61	21	32	46	14
Set van "Drie"	40	61	21	33	46	13

Tabel 72

Verschillen in houding in ElgicalDuitsland en het Verenigd Koninkrijkten opzichte van de eenwording van Europaopbasisvan geslacht en geslacht

	België (52%)						Verenigd Koninkrijk (50%)					
	Mannen			Vrouwen			Mannen			Vrouwen		
	-25 %	25/54 %	55+ %	-25 %	25/54 %	55+ %	-25 %	25/54 %	55+ %	-25 %	25/54 %	55+ %
	1° van de 100 respondenten											
Zeer gunstig	32	25	30	23	18	16	13	33	42	15	26	24
Vrij gunstig	37	41	25	40	35	16	27	22	19	17	25	22
Onverschillig	23	22	23	25	27	44	27	17	11	33	17	20
Vrij ongunstig	2	1	4	1	3	1	12	12	8	12	11	12
Zeer ongunstig	.	1	3	1	1	1	12	11	14	8	9	11
Onbeantwoord	6	10	15	10	16	22	9	5	6	15	12	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	2° Van de 100 personen die zich uitspreken											
Zeer gunstig	45	37	48	35	32	47	20	42	50	29	37	35
Vrij gunstig	52	60	40	62	61	47	42	28	23	33	35	32
Vrij ongunstig	3		7		5	3	19	16	10	23	15	17
Zeer ongunstig	.	3	5	3	2	3	19	14	17	15	13	16
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

3. De Europese Gemeenschap en de veranderende positie van de vrouw

„Vindt u dat de ontwikkeling van de Europese Gemeenschap (gemeenschappelijke markt) een goede, slechte of helemaal geen invloed kan hebben op de ontwikkeling van de positie van vrouwen?”

Slechts 34 % van de mensen in de Gemeenschap als geheel is van mening dat de ontwikkeling van de Gemeenschap een „goede invloed” kan hebben op de ontwikkeling van de status van vrouwen; 4% is op zijn slechtst en 62% ziet geen verband tussen de twee onderwerpen.

Er zijn weinig verschillen tussen de reacties van mannen en vrouwen, behalve dat vrouwen, en met name oudere vrouwen, aanzienlijk vaker hun mening niet geven.

Het opleidingsniveau is van invloed op de non-respons en op de positieve antwoorden, d.w.z. het feit dat het antwoord dat expliciet aangeeft dat er geen enkele relatie tussen de proefpersonen bestaat (“helemaal geen invloed”) die zo constant is voor de drie onderwijsniveaus, ons laat zien dat het de meest voorkomende houding is.

Zie tabel 73.

De invloed van leeftijd is vrij laag bij mannen. De twee magiërs die botsen over hun relatie – die van de Europese Gemeenschap en die van de status van vrouwen – hebben verschillende gevolgen: oudere mannen verwachten vaker een gunstige invloed in het Verenigd Koninkrijk en Ierland, alsook in Luxemburg; Dit is echter niet het geval in België, waar, zoals we hierboven hebben gezien, de onverschilligheid onder ouderen zeer groot is.

Tabel 73

Het verwachte effect van de ontwikkeling van de Europese Gemeenschap op veranderingen in de status van vrouwen naar geslacht, geslachten opleidingsniveau

(Samen met de Gemeenschap)

		Goede invloed	Slechte invloed	Helemaal geen invloed	Onbeantwoord
Samen		34 %	4 %	37 %	25 %
Mannen		37	6	37	20
Waarvan:	15 tot 24 jaar	35	5	39	21
	25 tot 54 jaar	37	6	40	17
	55 jaar en ouder	38	5	32	25
Vrouwen		32	3	36	29
Waarvan:	15 tot 24 jaar	34	3	39	24
	25 tot 54 jaar	35	3	35	27
	55 jaar en ouder	24	3	36	37
Opleidingsniveau:					
	- laag	30	5	36	29
	- gemiddeld	36	4	38	22
	- hoog	46	3	36	15

Ik kwam op de eerste plaats voor de positieve antwoorden, gevolgd door Ierland en Frankrijk. Duitsland, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk staan aan het einde van lijst. Hieruit blijkt dat degenen die veel belang hechten aan het probleem van de positie van de vrouw eerder een invloed op de ontwikkeling van de Gemeenschap verwachten.¹ Bovendien beschrijft in Denemarken en het Verenigd Koninkrijk een groter deel van degenen die invloed verwachten deze negatief dan in andere landen.

Zie tabel 74.

Onder vrouwen is de leeftijd prominenter, behalve in Denemarken en het Verenigd Koninkrijk, en de antwoorden van oudere vrouwen in de meeste landen weerspiegelen minder aandacht voor het probleem van de status van vrouwen en minder belangstelling voor de Europese Gemeenschap.

Instructie jis bijna overal in de richting van een scherpe afname van non-respons bij het verplaatsen van laag naar hoog niveau, maar beïnvloedt de respons van onzekerheid (of onverschilligheid) veel minder: zelfs in sommige landen (Luxemburg, België, Frankrijk, Nederland, het Verenigd Koninkrijk) zou het de neiging hebben om het te vergroten, wat aantoont hoe zwak de waargenomen relatie tussen de Europese Gemeenschap en het probleem van de status van vrouwen is. Desalniettemin is het effect van het onderwijs op de gemeten houding over het algemeen positief, vooral in Ierland en België.

Zie tabel 75.

1 Zie tabel 1, blz. 9

Tabel 74

De verwachte invloed van de ontwikkeling van de Europese Gemeenschap op de ontwikkeling van de positie van de vrouw

(Te betalens)

	Verwacht een invloed		Verwacht geen enkele invloed	Onbeantwoord
	gunstige	ongunstig		
Italia	54 %	2 %	20 %	24 %
Ierland	51	6	30	13
Frankrijk	41	2	31	26
België/België	34	2	22	42
Luxemburg	34	6	28	32
Nederland	31	4	27	38
Deutschland	26	4	51	19
Danmark	21	9	36	34
Verenigd Koninkrijk	19	9	47	25

Tabel 75

De gunstige invloed van de ontwikkeling van de Europese Gemeenschap op veranderingen in de positieve van vrouwen naar geslacht, geslachten opleidingsniveau

(Goede invloed per land) ¹

		Mannen				Vrouwen				Opleidingsniveau		
		Totaal	-25	'25/54	55+	Totaal	-25	'25/54	55+	Laag	Het middel	Hoog
Italia	(54 %)	58 %	53 %	62 %	56 %	49 %	56 %	52 %	35 %	48 %	63 %	66 %
Ierland	(51 %)	52	43	55	55	49	56	50	43	39	57	68
Frankrijk	(41 %)	41	40	39	45	40	39	44	33	35	46	43
België	(34 %)	38	47	39	32	30	43	32	19	24	38	49
Luxemburg	(34 %)	30	11	33	36	36	32	44	26	33	39	28
Nederland	(31 %)	36	27	41	32	26	28	29	18	25	38	41
Deutschland	(26 %)	28	23	27	30	25	22	30	20	24	28	34
Danmark	(21 %)	23	21	22	21	20	16	23	20	17	29	25
Verenigd Koninkrijk	(19 %)	22	12	21	27	17	18	17	17	18	20	28

¹ De landen worden gerangschikt in dalende volgorde van de "goede invloed"-respons.

Deel II

Verklarende essay over de vorming van attitudes ten opzichte van de status van vrouwen

Inleiding tot de methodiek

Het lezen van het eerste deel toonde de complexiteit van het onderzochte probleem: de houdingen van mannen en vrouwen, die zowel worden bepaald door de individuele kenmerken van de respondenten (geslacht, leeftijd, opleiding enz.) als door die van de samenleving waartoe zij behoren, zijn soms vergelijkbaar en soms verschillend; deze determinanten interageren met elkaar; de antwoorden op de ene vraag zijn zelf statistisch gekoppeld aan de antwoorden op de andere, enz.

In een poging om uit te leggen hoe deze attitudes worden gevormd, d.w.z. om de complexiteit van de verzamelde gegevens te verminderen tot een zo eenvoudig mogelijke interpretatie, een noodzakelijke weg van wetenschappelijk onderzoek, zijn verschillende analyses uitgevoerd:

- een typologie (clusteranalyse), die tot doel heeft alle 9500 onderzochte personen, gekenmerkt door een aantal variabelen (de gegeven antwoorden en de bij elk van hen bekende kenmerken), in te delen in een beperkt aantal groepen (of „typen”), zodat deze personen binnen elke groep zo „soortgelijk” mogelijk zijn en de typen zo verschillend mogelijk van elkaar zijn;

factoranalyses, op het niveau van elk land, van de antwoorden op de vragen die rechtstreeks relevant zijn voor ons onderwerp, om te bepalen of en in welke mate de correlaties tussen al deze antwoorden, van twee tot twee, waarschijnlijk worden verklaard door een klein aantal „factoren”;

- een „multiple Classification Analysis” genoemd, waarmee de verklarende waarde van een reeks variabelen (geslacht, leeftijd, opleiding, inkomen enz.) en het relatieve gewicht van elk van de vastgestelde „factoren” van elke variabele ten opzichte van de andere variabelen kan worden gemeten, rekening houdend met de onderlinge verbanden.

Elk van deze methoden stelt ons in staat om hypothesen en misschien conclusies te trekken uit de massa verzamelde gegevens.

We beginnen met de typologische analyse.

Typologische analyse van de houding van het publiek ten opzichte van de status van vrouwen¹

Deze analyse bestond uit een gecombineerde behandeling van de antwoorden op de volgende vragen:

het belang dat wordt gehecht aan het probleem van de positie van de vrouw,

- oordeel over de snelheid van verandering,

de kans dat vrouwen, in vergelijking met mannen, slagen in hun leven,

gebieden die te maken hebben met nadelen of discriminatie;

- het imago van de politiek („menselijke zaken”)

vertrouwen in een man of vrouw als politiek vertegenwoordiger in het Parlement.

Het resultaat van de behandeling van de antwoorden op deze vragen werd vervolgens gerapporteerd aan de oordelen over de verzachting van de verschillen tussen de respectieve rollen van de twee geslachten; over vrouwen die pleiten voor verzachting van verschillen, over de rol van vrouwen in de politiek en over de individuele kenmerken van respondenten.

1 Analyse onder leiding van Hélène RIFFAULT.

Uit deze analyse blijkt, door opeenvolgende verlagingen, de mate van heterogeniteit van zeven groepen, die zelf kunnen worden teruggebracht tot vijf hoofdtypen, die 30,4 % van de informatie in de zes actieve variabelen „verklaren”:

1e type: de Activisten van Verandering

Deze groep vertegenwoordigt 34% van de totale respondenten en bestaat uit 45% mannen en 55% vrouwen.

Deze “militanten” zijn van mening dat de plaats van vrouwen in de samenleving een belangrijke kwestie is, dat de meerderheid van de vrouwen verandering wil en de meerderheid van de mannen niet, dat vrouwen terecht eisen dat verschillen worden verzacht, dat verandering niet snel genoeg gebeurt. Ze zijn absoluut tegen politiek als een mannenaangelegenheid en geloven dat de rollen van mannen en vrouwen in de politiek hetzelfde moeten zijn. Bovendien hebben ze evenveel vertrouwen in een vrouw als in een man als in een vertegenwoordiger in het Parlement.

Binnen dit type kunnen twee subgroepen worden onderscheiden:

- één (IA), die 14 % van de totale beroepsbevolking vertegenwoordigt, met 43 % mannen en 57 % vrouwen, is van mening dat vrouwen momenteel net zoveel kans van slagen hebben als mannen;
- de andere (IB), met 20 % van de totale beroepsbevolking (46 % mannen en 54 %), is van mening dat vrouwen minder waarschijnlijk zijn; deze groep heeft het erg druk met mensen met een hoog opleidingsniveau die tot stedelijke gebieden behoren.

Deze twee groepen “veranderingsactivisten” zijn het meest geïnteresseerd in politieke discussies; hun tevredenheid over “materialistische” items (huisvesting, inkomen, levensstandaard, werk, enz.) verschilt niet veel van het gemiddelde, maar ze zijn minder tevreden dan het gemiddelde van de respondenten met items over de vorm van de samenleving en het functioneren van de democratie.

Kortom, zij zijn inderdaad „activisten van verandering”, in de ruime zin van het woord, met, dat weliswaar veel verder gaat dan wat gewoonlijk „feministen” wordt genoemd. Het is de grootste groep in aantal en aantoonbaar in invloed; Het bestaat uit iets meer vrouwen dan mannen.

Type 2: Tegenstanders van verandering

Deze tweede groep wordt, zo wordt vermoed, op precies de tegenovergestelde manier gekarakteriseerd. Het is goed voor 18% van de totale beroepsbevolking, met bijna evenveel vrouwen als mannen (53% mannen en 47% vrouwen).

Deze “tegenstanders” zijn van mening dat het probleem niet belangrijk is en dat vrouwen evenveel kans hebben als mannen. Voor hen willen vrouwen veranderen, en ze hebben het mis. De meeste mensen zijn tegen verandering. De verandering gaat op dit moment te snel.

Voor deze groep zou de politiek meer over mannen moeten gaan; En als vrouwen er iets aan willen doen, zou het beter zijn als het in een andere rol zou zijn. In ieder geval is er geen sprake van stemmen voor iemand anders dan een man.

Degenen die deze groep tegenstanders vormen, zijn ouder dan gemiddeld; Hun opleidingsniveau is lager en ze hebben weinig interesse in politiek.

3e type: de gematigden

Het is een tussengroep tussen de eerste twee: 18% van de totale beroepsbevolking, met 48% mannen en 52% vrouwen.

Deze "gematigden" zijn voor enige verandering, maar ze hebben onduidelijk i sterft en zijn niet erg gepolitiseerd "of i, dit is een groot probleem", "ja, de meerderheid van de vrouwen wil verandering, en ze hebben gelijk". Maar de meeste mensen willen geen verandering. Politiek is niet al te veel de zaak van vrouwen als ze er een rol in willen spelen, moet het in ieder geval een andere rol zijn dan die van mannen.

Het feit dat deze groep van „gematigden” bij het grote publiek even belangrijk is als die van „tegenstanders” (18 %), toont duidelijk aan welke rol zij kan spelen in de ontwikkeling van de wetgeving en de moraal, afhankelijk van de vraag of zij naar de ene of de andere kant zal neigen. De "militanten" moeten waarschijnlijk vermijden hem te raken, als ze de meerderheid van het publiek voor hun zaak willen winnen.

Type 4: de aangepaste

Het is een nogal traditionalistische groep, goed aangepast aan de huidige situatie, die, zoals we hebben gezien, ook van land tot land verschilt. Het vertegenwoordigt 21% van de totale beroepsbevolking. Voor haar leden is het probleem van vrouwen niet significant en vrouwen hebben niet minder kans op succes in hun leven. Hun tevredenheidsscore is aanzienlijk hoger dan gemiddeld, intermenvan algemene tevredenheid met het leven, materialistische items, de samenleving en het functioneren van de democratie. Vaker dan anderen zeggen ze dat ze "echt gelukkig" zijn.

Binnen deze groep kunnen twee sub-groupes worden onderscheiden, waarbij de nuances als volgt zijn:

- voor sommigen (IVA), die 11% van de totale beroepsbevolking vertegenwoordigen, met 55% van de mannen en 45% van de vrouwen, lijkt er geen probleem te zijn, aangezien iedereen het er momenteel over eens is, zowel mannen als vrouwen, om de verschillen tussen de rollen te verkleinen, en dat is hoe het is;
- voor de anderen (IVB), 10% van de beroepsbevolking, met 45% mannen en 55% vrouwen, zou dit eerder een vals probleem zijn: een zekere vrouwelijkheid moet worden behouden; de meerderheid van de vrouwen wil geen verandering, en zeker niet de meerderheid van de mannen; bovendien hebben vrouwen die de samenleving op deze manier willen veranderen ongelijk; Als vrouwen echter een rol in de politiek willen spelen, moet dat voor deze subgroep dezelfde rol zijn als voor een man.

Dit soort bevredigende en – om verschillende redenen – probleemloze aanpassingen aan het onderwerp dat hier van belang is, komen met name voor in Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en Nederland.

Type 5: de onverschillige en s jaarmening

Er valt weinig te zeggen over een restgroep, die iets meer dan 8 % van de totale beroepsbevolking uitmaakt, behalve dat het de meest "vrouwelijke" groep is (57 % vrouwen en 43 % mannen), de oudste, de minst opgeleide, met het hoogste percentage inactieven.

Tabel 76 geeft een overzicht van de belangrijkste persoonlijke kenmerken van de respondenten in elk van de vijf soorten verwerkte gegevens. Het toont duidelijk het sociologische profiel van elk type:

weinig verschillen tussen de twee geslachten,

hogere leeftijd en lager opleidingsniveau van de onverschilligen en tegenstanders;

Er zijn weinig verschillen tussen steden en platteland.

Tabel 76

De vijf soorten attitudes volgens de kenmerken van de respondenten

(Samen met de Gemeenschap)¹

	Type I "activisten van verandering" (33,7%)		Type II "tegenstanders" (18,2%)	Type III "de gematigden" (18,3%)	Type IV "de aangepaste" (20,9%)		Type V "de onverschillige n en onverschillige n" (8,5%)
	AI (13,4%)	IB (20,3 %)			IVA (10,2%)	IVB (10,7%)	
Mannen	43 %	46 %	53 %	48 %	55 %	45 %	43 %
Vrouwen	57	54	47	52	45	55	57
Leeftijd:							
- 15 tot 24 jaar	22	25	12	16	19	16	10
25 tot 54 jaar	54	56	26	54	52	55	41
55 jaar en ouder	24	19	42	30	29	29	49
Instructie:							
- laag	52	39	65	53	56	50	70
- gemiddeld	31	36	25	33	29	30	21
- hoog	17	25	10	14	15	20	9
Locatie:							
- dorp	38	34	42	41	41	37	42
- kleine stad	34	33	31	31	33	34	31
- grote stad	27	31	27	27	25	28	25
Activiteit:							
- activa	50	55	46	52	56	50	35
- niet-actief	50	45	54	48	44	50	65
Ambtenarenz aken:							
- gehuwd	65	65	67	67	70	70	61
weduwnaars	7	5	12	8	7	8	17
-							
alleenstaande n	23	26	18	22	20	18	18
- andere	4	4	3	3	3	4	3

1 De percentages tussen haakjes onder elke kolomkop komen overeen met het gewicht van het type in de totale steekproef. Sommige totalen kunnen minder dan 100% zijn, omdat non-responsen niet worden meegeteld.

Nog interessanter is de uitsplitsing per land van de personen die tot elk van de vijf typen behoren. (tabel 77).

“Wijzigingsactivisten” zijn met name talrijk in Ierland (46 %), Italië (39 %) en Frankrijk (38 %).”

De “tegenstanders”, die zeer gering zijn in Denemarken (10%), zijn goed voor 16 tot 23 % in de andere landen.

De “gematigden” vormen misschien een reserve van “militanten” in Frankrijk en Luxemburg.

Er zijn meer “aangepast” en “onverschillig” dan elders in Denemarken, Nederland en Groot-Brittannië.

In België en Duitsland lijkt er nog niets te bestaan tussen “gematigden” en “tegenstanders”.

Ten slotte geeft tabel 78 voor elk type de percentages of scores die overeenkomen met enkele vragen, waarvan het belang in latere analyses zal worden aangetoond. Alleen al een blik op de situatie van vrouwen laat zien hoe “change activists” en “adapted-satisfaits” elkaar in onze samenlevingen tegenwerken.

In het tweede deel zal dit punt met name worden verduidelijkt aan de hand van andere analysemethoden.

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

Tcnaunr. 77

De vijf soorten attitudes per land

(Van de 100 respondenten in elk land)

	Type I "activisten voor verandering" (33,7%)		Type II "tegenstanders" (18,2%)	Type III "gematigden" (18,3%)	Type IV "de aangepaste" (20,9%)		Type V "de onverschillige n en onverschillige n" (8,5%)
	AI (13,4%)	IB (20,3 %)			IVA (10,2%)	IVB (10,7%)	
België/België	13 %	15 %	21 %	24 %	10 %	6 %	11 %
Danmark	13	21	10	7	14	21	14
Deutschland	14	19	23	24	9	7	4
Frankrijk	17	21	16	27	7	8	4
Ierland	16	30	16	19	7	8	4
Italia	21	18	22	20	8	7	4
Luxemburg	10	18	18	27	11	7	9
Nederland	8	20	18	12	16	12	14
Groot- Brittannië	10	20	19	9	12	17	13
(Noord- Ierland)	(11)	(24)	(18)	(13)	(17)	(11)	(6)

Tabel 78

Enkele karakteristieke reacties die overeenkomen met de vijf soorten attitudes

(Samen met de Gemeenschap)¹

	Type I "activisten voor verandering" (33,7%)		Type II "tegenstanders" (18,2%)	Type III "gematigden" (18,3%)	Type IV "aangepast" (20,9%)		Type V "de onverschilli gen en onverschilli gen" (8,5%)
	AI (13,4%)	IB (20,3 %)			IVA (10,2%)	IVB (10,7%)	
Score van het belang van het probleem van de status van vrouwen	7,09	7,14	4,09	6,66	3,86	3,76	3,69
Vrouwen zijn minder waarschijnlijk	4 %	98 %	18 %	47 %	5 %	18 %	10 %
Veranderingen gaan niet snel genoeg	52 %	53 %	7 %	26 %	4 %	7 %	6 %
Politiek moet niet meer over mannen gaan	85 %	90 %	17 %	15 %	44 %	46 %	25 %
Tevredenheids score:							
Het leven dat we leiden	7,38	7,43	7,27	7,34	7,76	7,83	7,37
- de vorm van het bedrijf	5,27	5,04	5,43	5,65	5,9	5,45	5,75
- het functioneren van de democratie	4,9	4,78	5,08	5,34	5,65	5,19	5,41
Ze zeggen "echt gelukkig"	22 %	22 %	20 %	20 %	30 %	30 %	21 %

¹ Ongewogen reeks nationale monsters.

III Factoranalyse en multicriteriaanalyse van antwoorden ¹

Om een overzicht te krijgen van de antwoorden van elke respondent op de 22 vragen over de status van vrouwen, werden voor elk land afzonderlijk factoranalyses uitgevoerd. ²

Uit het onderzoek van de resultaten bleek een opvallende gelijkheid tussen de responspatronen in de verschillende landen. In elke nationale economie verschijnen drie groepen attitudes. Groepen (clusters) weerspiegelen het feit dat mensen die een bepaalde vraag in een of andere zin beantwoorden, een grote kans hebben om een soortgelijk antwoord te geven op elk van de andere vragen in dezelfde groep, en vice versa.

Gezien deze gelijkheid in de houdingspatronen in de negen landen zal de analyse voor de Gemeenschap als geheel worden gepresenteerd.

1 Dit hoofdstuk bevat grotendeels de analyses uitgevoerd door de professoren Margaret en Ronald INGLEHART (Universiteit van Michigan).

2 De hier gebruikte techniek is de „varimax rotation”-techniek.

De situatie van vrouwen in de Europese Gemeenschap: drie houdingsconfiguraties
(Factoranalyse van de totale nationale steekproeven)

Dominante factor

I. Perceptie van discriminatie:

Zou u zeggen dat de huidige situatie van vrouwen om u heen, in vergelijking met die van mannen, vrij beter is (...) met betrekking tot...?

... promotiemogelijkheden	0,71
... het salaris	0,67
... de mogelijkheid om werk te vinden	0,66
... werkzekerheid	0,65
... beroepsopleiding	0,63
... de mogelijkheid om te studeren	0,53
... arbeidsvoorwaarden	0,52

... zijn vrouwen net zo waarschijnlijk als mannen om te slagen in hun leven ...? 0,64

II. Ondersteunen of tegenwerken van maatschappelijke transformaties in relatie tot de rol van vrouwen

Vind je dat vrouwen dezelfde rol moeten spelen als mannen in de politiek? 0,71

- "Bent u het ermee eens dat politiek meer een zaak voor mannen moet zijn (...)?" 0,68

Veranderen dingen(...) te snel, niet snel genoeg of juist juist? 0,54

"Zou u het normaal of niet normaal vinden dat een vrouw 's avonds zonder haar man uitgaat om een vergadering bij te wonen?" 0,51

Veranderen dingen op de juiste of de verkeerde manier? 0,45

Is er volgens jou een probleem voor vrouwen of niet? Hoe belangrijk is dit probleem? 0,42

"Zou u het normaal of niet normaal vinden dat een vrouw haar man aanmoedigt om van baan te veranderen omdat haar in een andere regio een betere situatie wordt geboden?" 0,34

"Zou je het normaal vinden dat ouders besluiten hun dochter te betalen voor onderwijs als ze het op school beter doet dan de jongen?" 0,33

III. Tevredenheid of ontevredenheid?

"Hoe tevreden bent u over de maatschappij waarin wij leven?" 0,67

"Bent u over het algemeen zeer tevreden (...) over het leven dat u nu leidt?" 0,65

Veranderen dingen op de juiste of de verkeerde manier? 0,44

"Vindt u dat de ontwikkeling van de Europese Gemeenschap (...) een goede invloed kan hebben (...) op de ontwikkeling van de status van vrouwen?" 0,43

De eerste van de drie groepen geeft aan in welke mate vrouwen geacht worden te bestaan of minder waarschijnlijk te zijn dan mannen. Het weerspiegelt de tendens van sommigen om te overwegen dat vrouwen gelijke kansen hebben op elk van de genoemde gebieden, terwijl anderen consequent geloven dat ze minder waarschijnlijk zijn.

Het punt met het grootste gewicht in deze constellatie van reacties is "promotionele mogelijkheden". Dit lijkt de gevoeligste indicator te zijn voor de perceptie van gelijke kansen voor vrouwen en mannen.

"Het loon" en "de kans om werk te vinden" zijn ook relatief goede indicatoren. De andere twee punten - "kans om te studeren" en "arbeidsomstandigheden" - hebben de neiging minder sterk gerelateerd te zijn aan anderen. Het is inderdaad mogelijk dat iemand gelooft dat vrouwen dezelfde kansen hebben als mannen op het gebied van arbeidsomstandigheden of onderwijs, maar is van mening dat vrouwen over het algemeen minder waarschijnlijk zijn dan mannen.

De tweede groep drukt een positieve of negatieve houding uit ten aanzien van sociale veranderingen met betrekking tot de status van vrouwen. Deze dimensie omvat een groot aantal veranderingen, maar het is interessant op te merken dat een van onze meest gevoelige indicatoren betrekking heeft op de politieke rol van vrouwen.

De derde groep uitte tevredenheid of ontevredenheid over de vorm van de samenleving en de manier van leven met betrekking tot de status van vrouwen en daarmee samenhangende veranderingen in de samenleving. Een zekere houding van optimisme of pessimisme ten opzichte van sociale verandering komt ook tot uiting in deze dimensie.

Deze factoranalyse stelt ons in staat om, vanuit een nieuw perspectief, alle resultaten te nemen die eerder in eerste lezing zijn onderzocht.

1. Voor of tegen sociale verandering

Er kan een index van steun voor of verzet tegen maatschappelijke transformaties met betrekking tot de rol van vrouwen worden samengesteld, waarin antwoorden op de twee belangrijkste kwesties worden gecombineerd: Veranderen dingen te snel? en “Bent u het ermee eens dat politiek meer over mannen moet gaan?”¹

Deze index kan worden gebruikt als een afhankelijke variabele in een reeks multicriteriaanalyses, waarbij de relatie met specifieke identificatievariabelen (geslacht, leeftijd, opleiding, inkomen, enz.) wordt gemeten, rekening houdend met de onderlinge relaties tussen deze variabelen: bv. tussen geslacht en leeftijd, tussen geslacht, leeftijd en inkomen, enz.²

Tabel ci- na toont het relatieve belang van tien identificatievariabelen in de verklaring, om het anders te zeggen, van de in elk van de landen van de Gemeenschap bestudeerde dimensie.

1 Deze twee items behoren tot de drie die dominante factoren zijn op de gemeten dimensie (tweede groep). Het item “dezelfde rol in de politiek” is om twee redenen niet gekozen: ten eerste kwam het onmiddellijk, in de vragenlijst, na de post „mensenzakenbeleid”, en was er reden om te vrezen voor een besmettingseffect; ten tweede is het dubbelzinnig, omdat een koppige traditionalist en een opzettelijke voorstander van de “bevrijding” van vrouwen om verschillende redenen allebei het gevoel kunnen hebben dat vrouwen en mannen een verschillende rol in de politiek moeten spelen.

2 Het gebruikte systeem is Multiple Classification Analysis (MCA).

Tabel 80

Steun voor maatschappelijke veranderingen met betrekking tot de status van vrouwen in de landen van de Europese Gemeenschap volgens tien identificatievariabelen

(Range van rangschikking volgens de variantie verklaard door elke voorspeller, rekening houdend met de effecten van andere voorspellers)

	Denemar ken 4.27 (x)	Ierland 4.24	Verenigd Koninkrijk 4.16	Frankrij k 4.12	Duitsland 3.88	Italië 3,78	Nederland 3.76	België 3,48	Luxemburg 3.42
1. Leeftijd van de respondent	1	3	2	1	7	7	2	1	4
2. Voorkeur voor een partij	2	7	3	3	1	1	3	4	5
3. Gezinsinkomen	3	2	1	2	5	3	4	7	2
4. Regio	10	1	10	6	6	5	1	2	1
5. Aantal personen in het huishouden	4	6	5	4	4	2	5	8	6
6. Opleidingsnive au	7	8	4	5	9	4	7	3	8
7. Woonplaats/ platteland	6	5	6	8	2	8	8	5	7
8. Geslacht van de respondent	5	4	8	9	3	10	10	10	9
9. Beroep van gezinshoofd	9	9	7	7	8	6	6	6	3
10. Gezinsstatus	8	10	9	10	10	9	9	9	10

x) Het cijfer onder de naam van elk land geeft de gemiddelde score voor de steunindex aan: maximum 6, minimum 1, centraal punt 3,5.

Overall zijn de sterkste voorspellers van steun voor de transformatiebeweging van vrouwen leeftijd, voorkeur voor een politieke partij, gezinsinkomen en de regio waarin de geïnterviewde woont. Elk van deze variabelen toont een significant verband met de houding van elke respondent in de meeste landen. De meeste van de andere zes variabelen hebben slechts kleine of statistisch onbeduidende effecten.

Laten we ze een voor een bekijken.

1) Leeftijd

Zoals hierboven besproken, wordt de status en rol van vrouwen als veranderend ervaren. Dit is de laatste jaren niet het geval geweest. In alle landen van de Gemeenschap werden mensen in bepaalde leeftijdsgroepen geboren voordat vrouwen bepaalde fundamentele kenmerken van het burgerschap kregen, zoals het stemrecht. Het valt te verwachten dat mensen wier percepties en attitudes werden gevormd in een tijd waarin de rol van vrouwen nog beperkt was, dergelijke beperkingen als relatief natuurlijk en aanvaardbaar zouden beschouwen, in vergelijking met meer afgelegengroepen.

De gegevens bevestigen deze veronderstelling. Jongeren zijn vaker voor verandering dan ouderen. Is het te wijten aan veranderende historische omstandigheden of aan iets dat inherent is aan de jeunesse? De gegevens suggereren dat de eerste hypothese de juiste is. De omvang van de verandering in houding was veel groter bij vrouwen dan bij mannen.

Voor de eerste van de twee vragen die als indicator zijn geselecteerd, is er een verschil van 12 punten bij mannen en 21 punten bij vrouwen, voor extreme leeftijdsgroepen.

Voor de tweede vraag zijn de verschillen respectievelijk 15 en 28 punten.

In de leeftijdsgroep van 65 jaar en ouder zijn vrouwen iets "conservatiefer" dan mannen in hun antwoorden op elk van de twee vragen. In de vastengroep komt de houding ten opzichte van verandering veel vaker voor.

Deze structuur verklaart waarom genderverschillen zo laag zijn bij het vergelijken van vrouwen en mannen, ongeacht hun leeftijd: Het relatieve "conservatisme" van oudere vrouwen, het aangaan van een gemiddelde berekening met de tegenovergestelde tendens van oudere vrouwen, heeft het effect van het minimaliseren van verschillen.

Het is noodzakelijk om deze interactie tussen leeftijd en geslacht uitsluitend toe te schrijven aan de effecten van de levenscyclus; het lijkt aannemelijker om te concluderen dat er aanzienlijke veranderingen zijn opgetreden in de opvattingen over de respectieve rollen van beide geslachten, die een bijzonder sterke impact hebben gehad op de meest betrokken groep: vrouwen.

(Zie tabel 81)

Tabel 81

Houding ten opzichte van maatschappelijke transformaties met betrekking tot de status van vrouwen op basis vangeslacht

(Resultaten voor de Gemeenschap, met uitzondering van non-respons)

1. Gezien het feit dat, met betrekking tot de plaats van vrouwen in de samenleving, dingen niet snel genoeg veranderen:

Leeftijd	Mannen	Vrouwen
15-24 jaar	33 %	40 %
25-34	33	38
35-44	27	32
45-54	25	27
55-64	22	26
65 jaar en ouder	21	19
Verschil tussen extreme groepen	-12	-21

2. Ben het er niet mee eens dat "politiek meer een zaak van mannen moet zijn":

Leeftijd	Mannen	Vrouwen
15-24 jaar	33 %	40 %
25-34	33	38
35-44	27	32
45-54	25	27
55-64	22	26
65 jaar en ouder	21	19
Verschil tussen extreme groepen	-15	-28

Een aanvullend argument voor deze conclusie over de invloed van het generatie-effect kan worden ontleend aan de analyse van de relatie tussen attitudes en leeftijd in elk van de landen.

In de verschillende landen kregen vrouwen het recht om op zeer verschillende data te stemmen. De landen kunnen daarom kort in twee groepen worden ingedeeld: die waar vrouwen het stemrecht vervroegd verkregen, d.w.z. vóór of onmiddellijk na de Eerste Wereldoorlog, en die waar het recht te laat werd verkregen, met een generatie vertraging, d.w.z. na het einde van de Tweede Wereldoorlog. Duitsland is een tussengeval, omdat vrouwen daar relatief vroeg stemrecht kregen, maar dat recht werd, net als alle politieke vrijheden, onder het nazisme opgeschort.

Hoewel verschillen in houding tussen jongeren en ouderen worden beïnvloed door historische veranderingen, kunnen relatief langdurige verschillen tussen leeftijdsgroepen worden verwacht in landen waar eerder stemrecht werd verleend en relatief recente verschillen in landen waar recenter stemrecht werd verleend.

Deze veronderstelling wordt bevestigd: in elk van de vijf "vroege" landen is het grootste verschil tussen de tweede en de derde leeftijdsgroep; in elk van de drie "latekomers"-landen wordt dit waargenomen tussen de eerste en de tweede leeftijdsgroep; Duitsland is duidelijk verbonden met de tweede groep landen. De verschillende reacties tussen jongere en oudere mensen weerspiegelen waarschijnlijk de historische invloeden die elkaar als tieners ondergingen.

Tabel 82

is het niet eens met het standpunt dat “de politiek meer de zaak van mannen moet zijn”, afhankelijk van de situatie en het land;¹

Leeftijdsgroepen			Tijdperk waarin vrouwen stemrecht kregen							
Leeftijd in 1975	Gemiddel de leeftijd	Jaar van 18 ²	Oude (1915-1919)				Voormalig met onderbreking	Recent (1944 - 1949)		
			Dan.	Ned.	G.B.	Ierland	Deutsch.	Mgr.	Het is.	Belg.
15-39	27	1966	85 %	65 %	75 %	75 %	61 %	77 %	73 %	57 %
40-65	52	1941	82	57	73	69	45	60	57	42
66-96	72	192]	69	47	68	54	40	59	55	30

1 Non-respons uitgesloten. Zonder Luxemburg en Noord-Ierland.

2 De leeftijd van 18 jaar wordt hier beschouwd als de leeftijd waarop de socialisatie van de pre-volwassene eindigt.

2) Politieke voorkeur

Politieke oriëntatie is ook een belangrijke voorspeller van de houding ten opzichte van de veranderende status van vrouwen.

Als eerste benadering kan worden gezegd dat mensen die links georiënteerd zijn, de participatie van vrouwen meer ondersteunen dan degenen die rechts georiënteerd zijn. Maar er zijn uitzonderingen. In Groot-Brittannië bijvoorbeeld lijkt het erop dat Labour-kiezers relatief minder gunstig zijn; in Frankrijk zijn de communisten minder gunstig dan de anderen, met uitzondering van de AullistG's en de onafhankelijke Republikeinen; In België lopen de socialisten ver achter op de liberalen en de kiezers van de regionale partijen.

Ondanks deze anomalieën, die ook op grotere steekproeven moeten worden geverifieerd, is erbij linkse kiezers eentendens om de gelijke deelname van vrouwen aan de politiek te bevorderen.

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa* – mei 1975

Tabel 83

Onenigheid met het standpunt dat "politiek meer een zaak van mannen moet zijn", gezien de politieke voorkeur en het land¹

Deutschland		Ierland		Groot-Brittannië		Frankrijk	
SPD	61 % (347)	Arbeid	70 % (148)	Liberaal	78 % (94)	PSU en extreem links	85 % (26)
FDPV	57 (105)	Fianna faalt	70 (369)	Conservatieve	78 (393)	Socialistische Partij	75 (325)
CDU/CSU	42 (416)	Fine Gael	69 (209)	Nationalist Arbeid	69 (26) 66 (324)	Linkse Rad. Hervormers	75 (20) 72 (72)
						Communistische Partij	67 (107)
						U.D.R.	64 (112)
						Republ. indép.	58 (163)
Nederland		Danmark		België/België		Italia	
Dem. '66, DS-70	100 % (8)	Venstre Socialiste	90 % (19)	PVV (Liberalen)	68 % (59)	PCI	80 % (153)
PPR, PSP	88 (42)	Socialistisk volk.	88 (42)	FDF/RW	63 (40)	PRI	80 (25)
CPN	69 (16)	Venstre	85 (181)	Volksunie	59 (73)	PSDI	469 (45)
VVD	65 (150)	Fremskridtspartiet	82 (146)	PSC (Maatschappij en-Chr.)	52 (85)	psi	67 (141)
PvdA	60 (289)	Kristellgt Folk.	80 (44)	BSP (socialisten)	49 (99)	PLI	67 (SQ)
ARP	60 (57)	Sociaaldemokratiet	79 (248)	PSB (socialisten)	45 (146)	MSI/Destra Naz.	58 (45)
ISGP, BP, GPV, RKPN	52 (23)	Radikale	79 (53)	CVP (christenen)	45 (282)	DC	57 (291)
KVP	48 (159)	Konservatief	72 (46)	PLP (liberaal)	33 (30)		
Chu	44 (52)	Kommunisten	71 (17)				

¹ Geen antwoorden uitgesloten. Zonder Luxemburg of Noord-Ierland. De cijfers tussen haakjes komen overeen met het aantal respondenten. Percentages berekend op basis van minder dan 30 reacties kunnen niet als significant worden beschouwd.

3) Inkomen

Het gezinsinkomen is, samen met de regio, een van de twee andere belangrijke voorspellers van de houding ten opzichte van de politieke participatie van vrouwen.

Over het algemeen zijn mensen met een hoog inkomen het gunstigst. Deze bevinding komt misschien als een verrassing, na de bevinding die we zojuist hebben gedaan met betrekking tot de politieke oriëntatie. De verklaring van deze schijnbare tegenstrijdigheid moet ongetwijfeld worden gezocht in het proces van verandering van waardesystemen, waarin enkele van de rijkste kringen in West-Europese landen de neiging hebben zich te concentreren op "post-Riaalistische" waarden, waarbij met name de voorkeur wordt gegeven aan een minder hiërarchische, meer egalitaire samenleving.¹ Omdat gendergelijkheid een onderdeel is van het postmateriële ialiste-waardesysteem, kunnen de resultaten met betrekking tot linkse oriëntatie en hoog inkomen hetzelfde proces van culturele verandering weerspiegelen.

1 Zie Ronald INGLEHART, "The Silent Revolution in Europe", *American Political Science Review*, december 1971.

Tabel 84

Het oneens zijn met het advies "Politiek moet meer mannenzaken zijn", afhankelijk van het gezinsinkomen en het land¹

Danmark		Groot-Brittannië		Ierland		Frankrijk	
-20.000.Kr	71 % (55)	- L 79	63 % (105)	--L 40	50 % (30)"	-->FF 800	42 % (43)
20 - 30.000	82 (67)	80 - 159	77 (162)	40 - 79	60 (133)	800 - 1250	53 (53)
30 - 40.000	85 (46)	160 - 239	73 (221)	80 — 159	72 (258)	1250 - 1750	59 (85)
40 - 50.000	71 (49)	240 - 319	77 (150)	160 — 239	72 (217)	1750 - 2500	67 (162)
50 - 60.000	83 (77)	320 - 399	83 (83)	240 - 319	84 (102)	2500 - 4000	73 (242)
60 - 80.000	77 (123)	400+	88 (76)	320 - 399	76 (45)	4000-6500	78 (160)
80 - 100.000	87 (108)			400+	71 (34)	6500+	78 (71)
100 – 150 000	87 (160)						
150.000 +	95 (59)						

Italia		Nederland		Deutschland		België/België	
-70.000 Lit.	54 % (41)	-Hfl. 9000	56 % (43)	-DM 750	27 % (45)	-FB 8000	32 % (66)
70 - 120.000	54 (79)	9 - 12.000	57 (67)	750 - 1000	51 (88)	8 - 16.000	38 (203)
120 - 180.000	60 (161)	12 - 15.000	56 (82)	1000 - 1250	41 (126)	16 - 24.000	45 (218)
180 - 250.000	67 (241)	15 - 18.000	59 (106)	1250 - 1500	44 (126)	24 - 32.000	49 (182)
250 - 350.000	64 (193)	18 - 21.000	55 (165)	1500 - 1750	53 (116)	32 - 40.000	56 (157)
350 - 500.000	66 (131)	21 - 24.000	55 (123)	1750 - 2000	52 (124)	40 - 60.000	56 (101)
500 - 750.000	78 (41)	24 - 27.000	63 (87)	2000 - 2250	49 (105)	60.000 +	68 (50)
750.900 +	86 (22)	27 - 30.000	60 (47)	2250 - 2500	61 (62)		
		30 - 33.000	64 (45)	2500 - 2750	59 (51)		
		33 - 39.000	83 (30)	2750 - 3000	54 (28)		
		40.000 +	67 (51)	3000+	76 (41)		

4) De regio van verblijf

De relatie tussen de regio van verblijf en de houding ten opzichte van de politieke participatie van vrouwen is niet eenvoudig. Er zijn aanzienlijke verschillen tussen de provincies van Nederland of tussen de deelstaten van Duitsland; maar er zijn er weinig tussen de drie grote regio's van Denemarken, noch tussen Groot-Brittannië en Noord-Ierland (hoewel er enig verschil is tussen de regio's van Groot-Brittannië zelf).

De regio is in ieder geval een belangrijke voorspeller. Er is een zekere tendens dat de houding gunstiger is in regio's met een grote metropool, zoals Londen, Dublin, Parijs, Hamburg of Brussel, hoewel de regio's Rome en Berlijn ver onder hun overeenkomstige nationale gemiddelden liggen.

De protestants-meerderheid provincies van Nederland komen voor de katholieke of gemengde provincies, maar dit geldt niet noodzakelijkerwijs voor de Duitse deelstaten. Er is geen significant verschil tussen de Vlaamse en Waalse provincies van België.

Voordat meer diepgaande studies met voldoende steekproeven kunnen worden uitgevoerd, kan alleen maar worden gezegd dat er interregionale verschillen bestaan en dat regio's met grote steden doorgaans "feministischer" zijn, zonder dat dit overal wordt geverifieerd.

Tabel 85

¹ Geen antwoorden uitgesloten. Zonder Luxemburg of Noord-Ierland. Het gezinsinkomen wordt per jaar gegeven voor Denemarken en Nederland, en per maand voor andere landen.

Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa – mei 1975*

Het oneens zijn met het advies “Politiekezaken moeten meer de zaken van mannen zijn”, afhankelijk van de regio van woonplaats en het land²

Danmark		Groot-Brittannië		Ierland		Frankrijk	
Jylland	85 % (490)	Zuidwest	81 % (89)	Zuidwest	78 % (131)	Regio Parijs	78 % (235)
Sjaelland	78 (404)	Londen + Zuidoost	77 (283)	West	72 (104)	Noordwesten	71 (235)
Fyn	78 (90)	Yorkshire * Humber.	76 (88)	Oosten	71 (344)	Elzas en Lotharingen	69 (77)
		West Midlands	75 (67)	Midwesten	71 (110)	Zuidoosten	69 (171)
		Schotland + Wales	71 (184)	Donegal	70 (27)	Bekken van Parijs	65 (168)
		East Midlands	70 (63)	Midlands	70 (91)	Zuidoosten	60 (125)
		Noordwest	68 (114)	Zuidoosten	62 (131)	Nord en Pas-de-Calais	59 (83)
		Noord	65 (49)	Noordoost	60 (42)		
		Oost-Anglia	62 (39)				
Italia		Nederland		Deutschland		België/België	
Sicilia + Sardegn	71 % (70)	Friesland	71 % (44)	Hamburg + Bremen	58 % (48)	Namen	55 % (44)
Noordwesten	67 (300)	Drenthe	71 (28)	Rheinland-Pfalz	58 (62)	Brabant	54 (333)
Noordoosten	65 (197)	Groningen	68 (44)	Hessen	57 (83)	Antwerpen	52 (233)
Zuid	63 (235)	Noordholland	66 (169)	Bayern	56 (160)	Limburg	50 (98)
Centrum	61 (210)	Noordbrabant	60 (142)	Noordrijn-Westf.	54 (287)	Henegouwen	44 (185)
		Zuidholland	59 (237)	Niedersachsen	46 (112)	Luik	43 (141)
		Utrecht	57 (46)	Baden-Württ	44 (141)	Oost-Vlaanderen	42 (189)
		Gelderland	51 (106)	Berlijn	42 (33)	West-Vlaanderen	40 (151)
		Limburg	51 (87)	Saarland	42 (19)	Luxemburg	30 (33)
		Zeeland	50 (26)	Sleeswijk-Holstein	36 (41)		

2 uitgesloten non-respons; Zonder Luxemburg of Noord-Ierland.

2. Optimisme en pessimisme

De laatste van onze groepen van houdingen geïdentificeerd door factoranalyse werd gekenmerkt door een gevoel van tevredenheid of ontevredenheid met de samenleving als geheel en met het leven als geheel, evenals een algemeen gevoel van optimisme of pessimisme met betrekking tot de transformatie van de status van vrouwen.

Men had kunnen denken dat vrouwen in de maatschappij en in het algemeen in het leven minder tevreden zouden zijn dan mannen, omdat hun kansen in feite, zo niet in rechte, worden beperkt door een groot aantal praktijken en vooroordelen die personen van het andere geslacht niet treffen. Desalniettemin lijkt het erop dat de meeste vrouwen zich aanpassen aan de omstandigheden, of dat de samenleving hen conditioneert om deze beperkingen te accepteren: Er is bijna geen verschil tussen de niveaus van haartisfaction van mannen en vrouwen.

Zoals blijkt uit de onderstaande tabel, zijn de belangrijkste indicaties van algemene tevredenheid met het leven dezelfde als die welke het meest van invloed zijn op de houding ten opzichte van sociale verandering met betrekking tot de status van vrouwen: gezinsinkomen, regio, leeftijd en politieke voorkeur. Voor alle negen landen is seks de laagste van de tien voorspellers.

Tabel 86

Voorspellers van de algehele tevredenheid over het leven in de landen van de Europese Gemeenschap

(Range van rangschikking suivant de variantie verklaard door elke voorspeller, rekening houdend met de effecten van andere voorspellers)

	Ierland (16,9 %) (x)	Luxemburg (15,9%)	Frankrijk (13,8%)	Italië (12,9%)	Nederland (12,8%)	Duitsland (11,7%)	België (11,1%)	Denemarke n (8,7%)	Verenigd Koninkrijk (6,1%)
1. Gezinsinkomen	3	1	1	1	6	1	1	4	4
2. Regio	1	2	5	2	4	5	3	3	1
3. Leeftijd	4	9	3	6	2	3	2	5	2
4. Voorkeur voor een partij	5	7	2	3	3	8	6	1	3
5. Gezinsstatus	10	4	4	7	1	2	5	2	6
6. Beroep	2	10	8	9	5	9	4	6	8
7. Aantal personen in het huishouden	6	8	6	5	8	6	10	8	5
8. Woonplaats/platteland	8	5	7	8	7	4	8	7	7
9. Opleidingsniveau	7	3	10	10	9	7	9	10	10
10. Geslacht	9	6	9	4	10	10	7	9	9

x) De cijfers tussen haakjes komen overeen met het percentage van de totale variantie dat wordt verklaard door de tien voorspellers in elke nationale steekproef.

Dit gebrek aan genderverschillen is opvallend en brengt aanzienlijke uitdagingen met zich mee.

In het algemeen, zoals is aangetoond in andere studies, varieert het algemene gevoel van tevredenheid binnen een bepaald sociaal-cultureel systeem, in dit geval een nationaal systeem, weinig afhankelijk van de sociale kenmerken van de respondenten: de variantie die door onze tien voorspellers wordt verklaard is in de orde van 12%, gemiddeld, voor de negen nationale steekproeven. Aan de andere kant hebben we gezien dat het niveau van tevredenheid sterk varieert van land tot land, waarbij kleinere landen een aanzienlijk hoger niveau van tevredenheid hebben dan grotere. Bovendien, onder de voorspellers die een rol spelen binnen elk land, komt de regio gemiddeld onmiddellijk na het gezinsinkomen, vóór leeftijd, politieke oriëntatie, enz.

Het is alsof de perceptie van tevredenheid een breed verspreid (en waarschijnlijk stabiel) cultureel feit is in een sociaal-cultureel systeem, of meer bepaald het resultaat van een bepaalde relatie tussen waargenomen situaties en bedachte aspiraties. Mensen weten bijvoorbeeld dat vrouwen minder betaald krijgen dan mannen, dat ze op veel gebieden van het leven sociaal gediscrimineerd worden. De algemene bevrediging van beide geslachten blijft echter praktisch dentic zolang de verandering in waardesystemen en de toename van het niveau van aspiraties die naar schatting haalbaar zijn, bij vrouwen geen gevoel van insatisfaction en een vraag naar levenseffecten bepalen, wat zal resulteren in een verdere aanpassing van het gevoel van bevrediging, enzovoort.¹

Indien vrouwen in het algemeen niet meer of minder tevreden zijn dan mannen, is het onbelangrijk op te merken dat, wat de „vorm van de samenleving” betreft, jonge vrouwen en mannen aanzienlijk minder tevreden zijn dan ouderen.

1 Zie Ronald INGLEHART: Waardeprioriteiten. subjectief tevredenheids- en protestpotentieel onder westerse burgers”. Paper opgesteld voor de 1975 jaarlijkse bijeenkomst van de American Political Science Association, San Francisco. september 1975.

Tabel 86 laat de geringe variatie zien in het algemene tevredenheidsniveau in elk land. Uit tabel 87 blijkt echter dat de verschillen tussen de landen veel groter zijn, afhankelijk van het tevredenheidsgebied in kwestie. Sommige landen scoren hoog voor bijna alle domeinen van satisfaction, terwijl andere relatief laag scoren. De Denen, bijvoorbeeld, behoren elk uur tot de top tien koningen, terwijl de Fransen en vooral de Italianen bijna altijd een van de onderste drie bezetten.

Relatief hoge of lage tevredenheidsniveaus lijken in elk land constant te zijn, althans in de periode 1973-1975, waarvoor vergelijkbare gegevens beschikbaar zijn (tabel 88).

De consistentie van deze bevindingen suggereert dat we hier te maken hebben met een diepgaand kenmerk van de verschillende nationale (en misschien regionale) culturen, maar gegevens ontbreken nog steeds om dit te bewijzen.¹

1 Zie voor 1973 „Tevredenheid en ontevredenheid over de levensomstandigheden in de lidstaten van de Europese Gemeenschap”. Brussel, juni 1974.

Tabel 87

Tevredenheid en geluk in de landen van de Europese Gemeenschap

(Range van rangorde van de verschillende landen, volgens hun gemiddelde score voor elk land)¹

	Danmark	België	(Noord-Ierland)	Nederland	Luxemburg	Ierland	Groot-Brittannië	Deutschland	Frankrijk	Italia
Tevredenheid met										
Het leven dat we leiden (11 graden)	1	4	2	7	5	3	6	8	9	10
Het leven dat we leiden (4 graden)	1	2	3	4	7	5	6	8	9	10
- levensstandaard	1	2	4	3	5	7	6	8	9	10
Geluk (3 graden)	1	2	6	3	4	9	5	8	7	10
Tevredenheid met										
- hoe vrije tijd te gebruiken	1	5	2	4	7	3	6	8	9	10
- de beschikbare tijd	3	4	5	2	6	1	7	9	8	10
- inkomen	1	4	3	2	5	6	7	8	9	10
- relaties met mensen	3	5	2	10	6	1	4	7	8	9
- het huis	3	4	1	6	5	1	7	8	9	10
De plaats waar je woont	2	4	3	5	5	6	6	9	9	8
- de vorm van de samenleving	5	3	9	6	1	6	7	2	8	10
- het functioneren van de democratie	5	3	9	4	2	6	8	1	7	10

¹ Tenzij anders vermeld, werden alle items gemeten met een schaal van 11 graden, variërend van 0 tot 10.

Tabel 88

Tevredenheid en geluk in de landen van de Gemeenschap, na verschillende maatregelen in 1973 en 1975
(Gemiddelde scores voor elk land)¹

		Tevredenheid met het leven				Geluk	
September 1973 (4-gradenschaal)		Mei 1975 (schaal van 4 graden)		mei 1975 (schaal van 11 graden)		mei 1975 (3-gradenschaal)	
Danmark	3,5	Danmark	3,5	Danmark	8,3	Danmark	2,4
Ierland	3,4	België	3,3	Ierland	8,2	België	2,3
België	3,3	Nederland	3,3	België	7,8	Nederland	2,2
Nederland	3,3	Ierland	3,2	Luxemburg	7,7	Luxemburg	2
Luxemburg	3,3	Groot-Brittannië	3,2	Nederland	7,5	Ierland	1,9
Groot-Brittannië	3,2	Luxemburg	3	Groot-Brittannië	7,5	Groot-Brittannië	1,9
Deutschland	3	Deutschland	2,9	Deutschland	7	Deutschland	1,9
Frankrijk	2,9	Frankrijk	2,9	Frankrijk	6,7	Frankrijk	1,9
Italia	2,7	Italia	2,6	Italia	6,3	Italia	1,6

Er is echter een belangrijk element van discontinuïteit in de tevredenheidsniveaus van de landen van de Gemeenschap.

Een zorgvuldig onderzoek van de resultaten suggereert dat er waarschijnlijk twee types van tevredenheid zijn die variëren met enige onafhankelijkheid van de ene naar de andere. In een bepaald land kunnen mensen dezelfde of bijna dezelfde algemene tevredenheid hebben ten opzichte van andere landen in de Gemeenschap, maar met betrekking tot twee aspecten van het bestaan in een andere positie terechtkomen: “de vorm van de samenleving” en “de werking van de democratie”. De bevolking van Noord-Ierland is bijvoorbeeld over het algemeen hoog op de meeste gebieden van tevredenheid, maar zeer laag in de samenleving en de democratie; De Duitsers hebben een omgekeerd geval.

Niet alleen varieert de tevredenheid over deze twee gebieden onafhankelijk van andere aspecten van het bestaan, maar het toont ook een interessante evolutie in de loop van de tijd, die contrasteert met de stabiliteit van meer globale vormen van tevredenheid.

Tabel 89 toont de tevredenheidsscores in de verschillende landen met betrekking tot de “vorm van de samenleving”. In de meeste landen lijkt het publiek van 1973 tot 1975 een daling op dit gebied te hebben ingezet. Duitsland lijkt een opvallend land te zijn met uitzondering van dit, dat van de vijfde naar de eerste plaats gaat; deze stijging is niet te wijten aan een toename van de tevredenheid van de Duitsers, maar aan een sterke daling in andere landen.

¹ Voor de 4-gradenschaal: 4 = „zeer tevreden” en 1 = „helemaal niet tevreden”; voor de schaal van 11 graden: 10 = „zeer tevreden” en 0 = „helemaal niet tevreden”; Voor de vraag over geluk was de keuze tussen “Echt gelukkig” (3), “Genoeg gelukkig” (2), “Niet te gelukkig” (1).

Tabel 89

Tevredenheid met "de vorm van de samenleving waarin men leeft" in 1973 en 1975¹

	1973		1975	
	4-gradenschaal	Gelijkwaardigheid over 11 graden		Schaal van 11 graden
België/België	2,91	6,99	Luxemburg	6,58
Luxemburg	2,88	6,92	Deutschland	6,41
Ierland	2,78	6,68	België/België	6,38
Danmark	2,68	6,44	Ierland	6,02
Deutschland	2,61	6,27	Danmark	5,88
Nederland	2,56	6,15	Nederland	5,95
Groot-Brittannië	2,48	5,96	Groot-Brittannië	5,14
Frankrijk	2,33	5,6	Frankrijk	4,72
Italia	2,13	5,12	Italia	3,31

1 Deze tabel is indicatief, het is niet zeker dat antwoorden gegeven op een schaal van 4 graden, zelfs rekenkundig omgezet, strikt vergelijkbaar zijn met antwoorden gegeven op een schaal van 11 graden.

Conclusies

Ten slotte geven de houdingen en aspiraties die we in dit eerste grote onderzoek naar vrouwen en mannen in Europa hebben geïdentificeerd engemeten, voornamelijk uitdrukking aan aspiraties ten aanzien van de mondiale samenleving en houdingen ten aanzien van sociale verandering. De onderliggende spanningen zijn minder tussen de geslachten dan tussen generaties, minder tussen “feministen” en “antifeministen” dan tussen, enerzijds, de veranderingsactivisten (ongeveer eenderde van het publiek), zichzelf, mogelijk versterkt door degenen die we de gematigden hebben genoemd, (iets minder dan 20% van het publiek), en, anderzijds, een minderheid van tegenstanders van verandering (ook 20%), de rest van het publiek deelt er twee tegen één tussen aangepast en onverschillig.

Bevordering van vrouwen en verandering in de samenleving: Dit is waarschijnlijk hetzelfde debat en dezelfde strijd.

Opmerkingen

(Pierre Dieumegard)

Het originele document is beschikbaar op de Eurobarometer-website (<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/63>) in drie talen, Engels, Frans en Duits. De Franse versie (<https://webgate.ec.europa.eu/ebsm/api/public/deliverable/download?doc=true&deliverableId=51062>) diende als basis, maar voor moeilijk leesbare delen waren de Engelse en de Duitse versie nuttig.

In de oorspronkelijke Franstalige versie waren de namen van de landen in de nationale taal van het land, en in het Frans en Nederlands voor België. Dit is bewaard gebleven voor dit document, hoewel het waarschijnlijk is dat er vertaalproblemen zullen zijn door middel van machinevertalingen.

Technologische ontwikkelingen: Het was de tijd van schrijfmachines en stencils

Als we naar het oorspronkelijke document kijken, zien we de ontwikkeling van de Eurobarometer-verslagen in de afgelopen 50 jaar. In die tijd werd een typemachine gebruikt om stencils door te prikken: het was lang en het was moeilijk om typefouten te corrigeren. Dan, met de rotoetermachine, kon de inkt door de gaten in het stencil gaan om naar het vel papier te gaan. Het resultaat was tekst alleen in zwart op een witte achtergrond. We konden geen grafieken maken. Om het pdf-document beschikbaar te maken op de Eurobarometer-website, bijna 40 jaar later, moest het gedrukte document worden gescand om afbeeldingen te maken die in het pdf-document waren verzameld.

Ten slotte werd dit gescande document omgezet in automatische tekenherkenningssoftware (PDF-Xchange Editor en Tesseract). Het resultaat bevatte verschillende fouten, als gevolg van slecht gedrukte letters en kleine vlekken op het papier. De overgrote meerderheid van de fouten is gecorrigeerd in de opmaak van dit document, maar het is mogelijk/waarschijnlijk dat er nog enkele fouten over zijn.

In 1975 had een typemachine slechts één lettertype: Er was geen mogelijkheid tot vet of cursief, en ze waren allemaal even groot.¹ Om bepaalde woorden in de titels te markeren, was de gewoonte om de karakters te kapitaliseren. Maar machinevertalingssystemen hebben de neiging om woorden verkeerd te vertalen naar hoofdletters, daarom zijn titels in dit document vaak in kleine letters, in tegenstelling tot het oorspronkelijke document.

Wijzigingen in de redactionele stijl: Dit was het moment waarop de redacteurs dachten (en hun gedachten toonden)

De eerste voetnoot geeft duidelijk de auteurs van het verslag aan. De hoofdauteur is Jacques-René Rabier, en sommige delen zijn geschreven door specialisten (Hélène Riffault, Margaret en Ronald Inglehart). We weten wie wat heeft gedaan en wie de schuld kan krijgen als we ontevreden zijn over het verslag. Er wordt gesteld dat dit verslag “op geen enkele wijze de verantwoordelijkheid van de Europese Commissie op zich neemt”: het is geen internationaal verdrag waarvan de verschillende regeringen elk woord en elke komma hebben afgewogen, het is een onderzoeksrapport.

Vijftig jaar later is de situatie heel anders. Eurobarometer publiceert nog steeds verslagen over dezelfde onderwerpen, bijvoorbeeld in december 2024 werd een Eurobarometer-verslag over genderstereotypen gepubliceerd (<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2974> alleen in het Engels; voor vrijwillige vertaling in andere talen, zie <https://europokune.eu/artikel/35/2024sp545stergen>). Al voor de inleiding wordt vanaf de tweede bladzijde (de achterkant van de omslagpagina) gezegd dat het document niet de standpunten van de Europese Commissie weergeeft en dat de interpretaties en meningen alleen die van de auteurs zijn.

Maar wie zijn de auteurs van dit verslag van december 2024? Dit staat nergens in de tekst aangegeven. Wanneer u naar de eigenschappen van het document kijkt, leest het in de regel van de auteur van het document: Directoraat-generaal Justitie en Consumentenzaken. Er is geen menselijke naam.

In het rapport van 1975 zijn er ideeën, meningen, hypothesen, die soms door statistieken worden geverifieerd, maar die soms misvattingen of stereotypen zijn die door statistieken worden weerlegd.

1 Baltypemachines bestonden al in 1975 en het type tekens kon worden gewijzigd door de bal te veranderen, maar dit vereiste enkele seconden manipulatie.

Een voorbeeld (uit paragraaf I-1) is de veronderstelde meerderheidsreligie in de verschillende landen (blz. 10)

Logischerwijs kan worden geconcludeerd dat het probleem in landen waar het als onopgelost wordt beschouwd, als bijzonder belangrijk wordt beschouwd. Het zijn allemaal landen met een katholieke traditie.

Opgemerkt zij echter dat België, hoewel een land met een katholieke traditie, meer aan de kant staat van landen waar het probleem niet als zeer belangrijk wordt beschouwd, in een positie die dicht bij het communautaire gemiddelde ligt.

Ook al is er een voetnoot die aangeeft dat er geen causaal verband is, toch wordt gezegd dat er landen zijn die als "katholiek" worden beschouwd. Op dit moment zou een dergelijke manier van spreken als ongepast worden beschouwd. Aan de ene kant zijn het niet alleen katholieken in het land, aan de andere kant kan het worden gezien als het stigmatiseren van een groep op basis van een vermeende religie, en het zijn niet altijd de landen waar een probleem als onopgelost wordt beschouwd die de landen zijn waar het probleem het ernstigst is.

Even verderop, met betrekking tot de snelheid van verandering (blz. 19) kunnen we lezen:

3° In Italië is 30% van de mannen en vrouwen het erover eens dat het te snel gaat dan elders, maar het zijn natuurlijk de ouderen en de lager opgeleiden die dat het meest waarschijnlijk zeggen.

Het "natuurlijke" kan worden geïnterpreteerd als een teken van minachting voor ouderen en lager opgeleiden, wat in de eenentwintigste eeuw ongeschikt is om te zeggen.

In het verslag van 2024 staat niets van dat alles. De tekst is zeer soepel en er is geen andere mening dan dat de burgers van de Europese Unie het beleid van de Europese Commissie steunen.

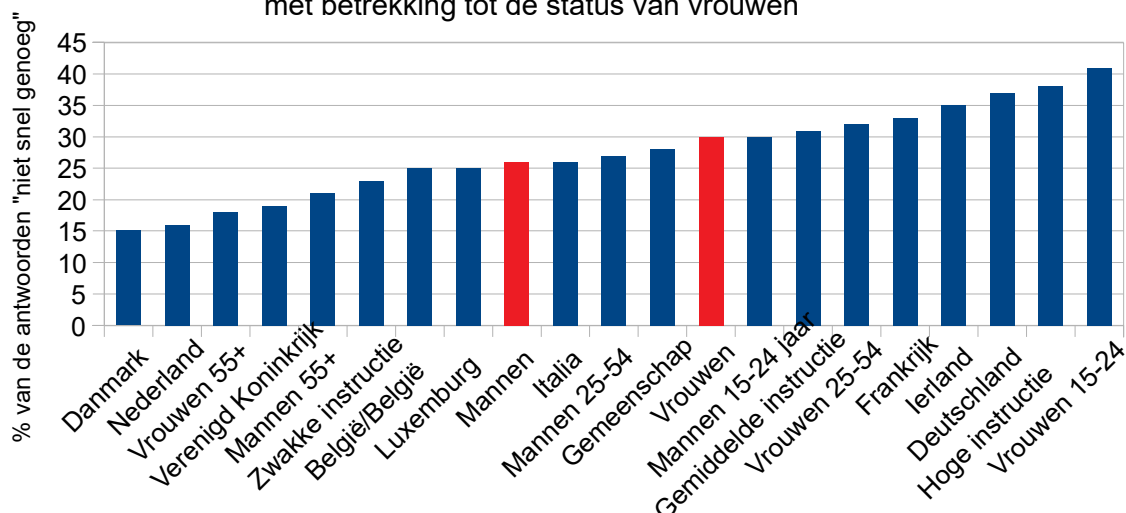
Gelukkig zijn er in het rapport van 2024 grafieken en kaarten die de verbeelding en het denken van lezers stimuleren.

Enkele grafieken die het mogelijk maken om de gegevens van 1975 te visualiseren

Snelheid van verandering

Dingen veranderen niet snel genoeg.

met betrekking tot de status van vrouwen



Speciale Eurobarometer *Vrouwen en mannen in Europa – mei 1975*

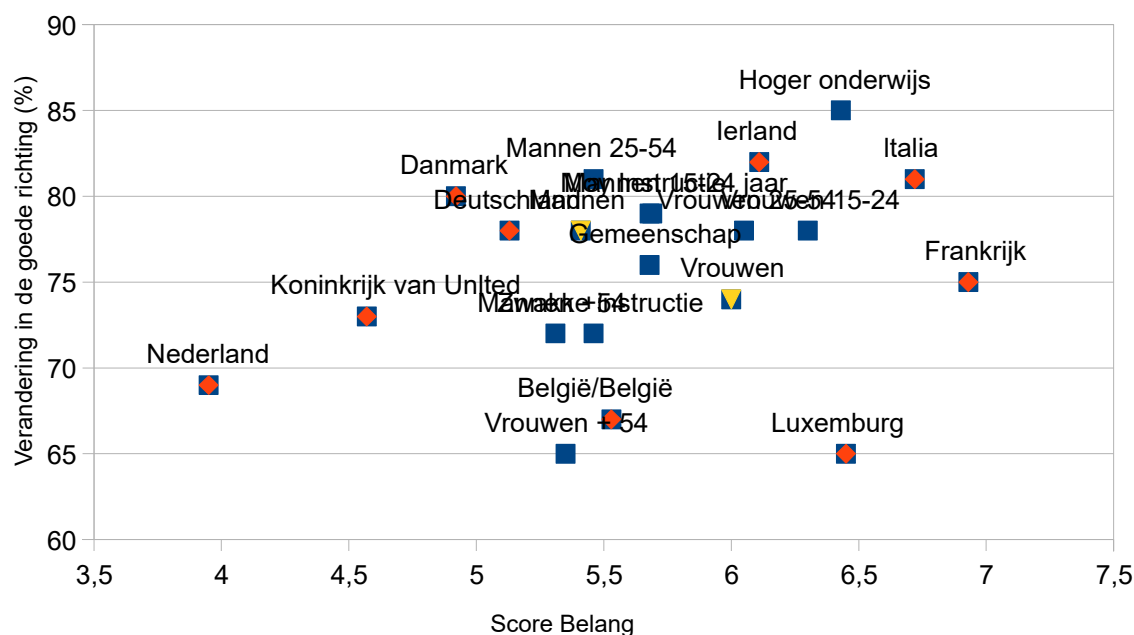
Het kan worden gezien dat de meningen van mannen en vrouwen gemiddeld niet erg verschillen: slechts vier procentpunten. Aan de andere kant lopen de meningen tussen de landen sterk uiteen: 15% van de mensen in Denemarken vindt de verandering te langzaam, maar 37% van de mensen in Duitsland, meer dan twee keer zo langzaam.

Belang en betekenis van verandering

Tabel 1 (blz. 9) bevat de scores van belang van het probleem van de status van vrouwen (10 voor hoog belang, 0 voor nul belang).

Tabel 4 bevat de percentages van de antwoorden op de vraag: Is deze verandering de juiste of de verkeerde weg?

Er kan een grafiek worden gemaakt met de respons van de verschillende groepen (land, geslacht, leeftijd, opleidingsniveau).



De punten die de landen vertegenwoordigen, zijn rood, de punten die de sociale groepen vertegenwoordigen, zijn blauw, met uitzondering van de twee groepen "mannen" en "vrouwen", die een gele driehoek in het blauwe vierkant hebben.

Het is duidelijk dat er geen groot verschil van mening is tussen mannen en vrouwen.

Vrouwen geven iets meer belang aan de kwestie van de status van vrouwen, maar minder vinden dat verandering in de goede richting gaat.

Mensen met een hoog opleidingsniveau geven veel belang aan het probleem en vinden dat de verandering in de goede richting gaat.

En er is een zeer brede spreiding van nationale meningen: van 4 tot 7 voor de belangrijkheidsscore en van 65 tot bijna 80 voor het advies over het tempo van de veranderingen.

BIJLAGEN

I. Namen van onderzoeksinstituten en data van interviews

België/België	DIMARSO (INRA-Fractie)	9 - 20 mei 1975
Luxemburg	"	15 - 27 ""
Danmark	GALLUP MARKEDSANALYSE	3 - 11 ""
Deutschland	EMNID-INSTITUT	12 - 13 ""
Frankrijk	FRANSE INSTITUTE VAN HET PUBLIEK ADVIES (FIOV)"	12 - 20 ""
Ierland	IRISH MARKETING SURVEYS	1 - 16 ""
Italia	ISTITUTO PER LE RICERCHE STATISTICHE E L'ANALISI DELL'OPINIONE PUBBLICA (DOXA)	9 - 23 ""
Nederland	NEDERLANDS INSTITUUT VOOR DE PUBLIEKE OPINIE (NIPO)	20 " - "
Verenigd Koninkrijk	De GALLUP POLL	9 - 20 ""

II. Technische opmerkingen

1. De sector wordt eraan herinnerd dat bij steekproefenquêtes rekening moet worden gehouden met een bepaalde marge voor steekproeffouten. Bij steekproeven van de orde van 1000 respondenten mogen procentuele verschillen van minder dan 5% normaal gesproken niet als statistisch significant worden beschouwd.

2. In alle tabellen geeft de rij of kolom „Europese Gemeenschap” het gemiddelde weer voor alle werknemers inde negen landen, gewogen gemiddelde volgens de bevolking van 15 jaar en ouder in elk van de landen:

	Duizenden	%
België/België	7492	3.91
Danmark	3804	1.99
Deutschland	47052	24.55
Frankrijk	38420	20.05
Ierland	2031	1.06
Italia	40601	21.19
Luxemburg	262	0.14
Nederland	9554	4.98
Verenigd Koninkrijk	42412	22.13
	191628	100.00

3. Alle gegevens met betrekking tot deze enquête zijn gedeponneerd bij het "Belgisch Archief voor de Sociale Wetenschappen" (Van Evenstraat 2A, B-3000 Leuven). Ze worden ter beschikking gesteld van de lidorganisaties van het European Consortium for Political Research (Essex), Inter-University Consortium for Political Research (Michigan) en onderzoekers met een onderzoeksinteresse.